

**Raportti Suomen elintarvikeketjun monivuotisen kansallisen
valvontasuunnitelman 2014 - 2018 toteutumisesta vuonna 2016**

Evira/290/0411/2017

Eviran raportti
Hyväksymispäivä 30.6.2017

Hyväksyjä Pääjohtaja Matti Aho

Esittelijä Outi Parikka

Lisätietoja Paula Kinnunen (eläinten terveys ja hyvinvointi), Pia Mäkelä (laboratoriopalvelut), Matti Puolimatka (kasvintuotannon edellytykset), Leena Räsänen (elintarviketurvallisuus)

Sisällysluettelo

1	ESIPUHE	4
2	VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMINEN	5
2.1	Elintarvikeketjun valvonnan strategisten päämäärien toteutuminen	5
2.1.1	Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	6
2.1.2	Eläinten terveys ja hyvinvointi	7
2.1.3	Elintarvikeeturvallisuus	8
2.2	Elintarvikeketjun valvonnan viranomaisten strategisten tavoitteiden toteutuminen sekä kriittisissä menestystekijöissä onnistuminen	9
3	VALVONNAN TULOKSET SEKÄ TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄDÖSTENMUKAISUUS	13
3.1	Valvonnan suunnitelmallisuuden toteutuminen	13
3.1.1	Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	13
3.1.2	Eläinten terveys ja hyvinvointi	13
3.1.3	Elintarvikeeturvallisuus	14
3.2	Valvonnan tulokset, todetut puutteet ja niiden yleisyys	14
3.2.1	Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	14
3.2.2	Eläinten terveys ja hyvinvointi	16
3.2.3	Elintarvikeeturvallisuus	22
3.3	Puutteiden analyysi	31
3.3.1	Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	31
3.3.2	Eläinten terveys ja hyvinvointi	31
3.3.3	Elintarvikeeturvallisuus	32
4	AUDITOINNIT, ARVIOINNIT JA PALAUTTEET	33
4.1	Valvontaketjuun kohdistuvat auditoinnit	33
4.2	Viranomaisten ulkoiset ja sisäiset auditoinnit	34
5	ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET	35
5.1	Toimijoiden säädösten tuntemuksen varmistaminen	35
5.2	Käytetyt pakkokeinot, rikosoikeudelliset seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen	36
5.2.1	Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	37
5.2.2	Eläinten terveys ja hyvinvointi	38
5.2.3	Elintarvikeeturvallisuus	39
5.3	Valvontajärjestelmään liittyvät ennaltaehkäisevät ja korjaavat toimenpiteet	39
5.3.1	Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	42
5.3.2	Eläinten terveys ja hyvinvointi	43
5.3.3	Elintarvikeeturvallisuus	43
6	RESURSSIT	43
6.1	Valvonnan resurssit	43
6.2	Hyväksytyt laboratoriot	45
6.2.1	Elintarvikeanalytiikan saatavuus	46
6.3	Vertailulaboratoriotoiminta	47
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN VALVONTAAN	48
7.1	Johtopäätökset vuoden 2016 valvonnan tuloksista ja muutokset seuraavien vuosien valvontaan	48
7.1.1	Valvontajärjestelmän kehittämiskohteet	48
7.1.2	Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	49
7.1.3	Eläinten terveys ja hyvinvointi	49
7.1.4	Elintarvikeeturvallisuus	50
	Liite 1. Tiivistelmä	51
	Liite 2. Eviran ja valvontaketjun yhteiskunnallisen vaikuttavuuden indikaattorit	56
	Liite 3. Elintarvikeketjun valvonnan resurssit 2016	63
	Liite 4. Elintarvikevalvonnan tiedot Eurostatille	64

1 ESIPUHE

Euroopan unionin (EU) asetuksen N:o 882/2004¹ (valvonta-asetus) 44 artikla edellyttää jäsenvaltioilta vuosittaista raportointia elintarvikeketjun monivuotisen kansallisen valvontasuunnitelman toteutumisesta. Raportin rakenteesta ja sisällöstä on annettu tarkempia ohjeita komission päätöksellä.

Komission asetuksen (EY) N:o 889/2008 artiklan 92 f ja liitteiden XIII b ja c mukainen raportointi luonnonmukaisen tuotannon valvonnasta on raportoitu sähköisen järjestelmän (OFIS) kautta.

Vuosittaisen raportoinnin tarkoituksena on esitellä valvonnan tuloksia ja arvioida valvonnan vaikuttavuutta sekä tehokkuutta. Arviointi mahdollistaa toiminnan parantamisen ja toisaalta hyvien käytäntöjen jakamisen.

Vuosiraporttia varten elintarvikeketjun valvontaan osallistuvilta viranomaisilta koottiin tiedot niiden tehtäväalueen valvontasuunnitelmien toteutumisesta ja valvonnan onnistumisesta. Tiedot analysoitiin Elintarviketurvallisuusvirasto Evirassa, yhdistettiin Eviran omiin tietoihin ja niiden perusteella laadittiin valvontasektorikohtaiset raportit. Sektorikohtaisten raporttien perusteella laadittiin vuosiraporttiin sisältyvät yhteenvedot valvonnan toteutumisen arvioinnista toimintakokonaisuuksittain (kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys, eläinten terveys ja hyvinvointi sekä elintarviketurvallisuus). Keskeisten valvontaviranomaisten edustajista koottua elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmää sekä maa- ja metsätalousministeriötä kuultiin lopullisen raportin valmistelussa.

Viranomaistoiminnan suunnittelu ja toteutumisen arviointiprosessit ovat vakiintuneet. Valvontasektorikohtaisiin raportteihin ja tähän yhteenvetoraporttiin sisältyvä valvonnan tulosten ja toteutumisen arviointi luovat osaltaan erinomaisen perustan toiminnan jatkuvalle parantamiselle koko valvontaketjussa. Raporttiin kirjatut kehittämiskohteet otetaan huomioon valvonnan suunnittelussa ja ne kirjataan elintarvikeketjun monivuotiseen kansalliseen valvontasuunnitelmaan (VASU) seuraavan päivityksen yhteydessä. Vuosittaiset valvontasuunnitelmat perustuvat VASU:ssa asetettuihin tavoitteisiin.

Valvontasektorikohtaiset raportit julkaistaan Eviran internetsivuilla.

Helsingissä 30.6.2017

Pääjohtaja

Matti Aho

---

¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 882/2004, rehu- ja elintarvikelainsäädännön sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia koskevien sääntöjen mukaisuuden varmistamiseksi suoritetusta valvonnasta

2 VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMINEN

2.1 Elintarvikeketjun valvonnan strategisten päämäärien toteutuminen

Eviran toimialalla edistettiin maa- ja metsätalousministeriön (MMM) hallinnonalan vaikuttavuustavoitteiden toteutumista edellisvuosien tapaan hyvin (taulukko 2.1.).

Kunnissa työnjako ja erikoistuminen ovat vakiintuneet ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueiden laajentumisen myötä. Valvontaeläinlääkäreiden virkojen perustaminen kuntiin jatkui suunnitellulla tavalla, ja kevääseen 2017 mennessä oli perustettu 65 virkaa, joissa tehdään 54,2 htv:n edestä valtion tehtäviä. Virkaeläinlääkärien lisääntynyt määrä näkyi kattavampana valvontana, vaikka resurssit ovat edelleen paikoin tiukat.

Evira osallistui valtiovarainministeriön (VM) johdolla tapahtuvaan aluehallintovirastojen (AVI) tulosohtaukseen ja neuvotteli kunkin AVI:n kanssa alueellisesta toiminnasta edellisvuoden tulosten ja alkaneen vuoden suunnitelman pohjalta. Valvontaa ja muuta toimintaa seurattiin, ohjattiin ja kehitettiin yhteistyössä useilla AVI-Evira-neuvottelupäivillä. Lisäksi järjestettiin kolme neuvottelupäivää, joihin oli kutsuttu mukaan AVI:en lisäksi kuntien terveysvalvonnan johtajat ja muita ympäristöterveydenhuollon virkamiehiä. Myös keskusviranomaisten yhteistyöhön panostettiin.

Evira osallistui tulosopimuksia valmisteleviin neuvotteluihin Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY-keskukset) kanssa. Neuvotteluissa keskusteltiin toiminnan vaikuttavuustavoitteista, painopisteistä, ELY-keskusten vastuulla olevista valvonta- ja tarkastustehtävistä sekä resursseista valvonnan tavoitteiden saavuttamiseksi. Neuvottelujen pohjalta vahvistettiin ELY-keskusten Eviran toimialaa koskevat toimintasuunnitelmat vuodelle 2016.

Taulukko 2.1. Strategisten tavoitteiden kehitystä kuvaavat avainmittarit ja tunnusluvut (valtioneuvoston päätöksessä raportoidut tiedot) 2012 - 2016.

Elintarvikkeiden turvallisuus ja laatu	2012	2013	2014	2015	2016
Vaarallisia tai helposti leviäviä eläintautetja (kpl)	2	2	0	0	1
Vaarallisia kasvintuhoojia (uusia pysyvästi) (kpl)	1	0	1	0	0
Eläinten hyvinvointikorvauksia saaneiden tilojen osuus	41	43	45	45	52*
Raportoidut elintarvikevälitteiset ruokamyrkytysepidemiat (kpl)	43	43	36	40	56
- niissä sairastuneiden määrä (kpl)	1166	573	702	667	1392
Salmonellan esiintyvyys (%)					
- elintarviketuotantoeläimissä ja elintarvikkeissa	alle 1	alle 1	alle 1	alle 1	alle 1
- elintarviketuotantoeläinten rehuissa	0	alle 0,5	0	0	0
Oiva-huoneistotarkastuksissa parhaimpien tason saavuttaneet kohteet (%)	-	82,4	85	86	86
Vaatimukset täyttävien tarkastuskohteiden osuus (%)					
- maatalouden tuotantopanokset (siemenet, lannoitevalmisteet, kasvinsuojeluaineet ja rehut)	yli 95	yli 95	yli 95	yli 95	yli 95
- luonnonmukainen elintarvikeketju	yli 95	yli 95	97	yli 95	yli 98
- otantaan perustuva eläinsuojeluvalvonta	75	70	77	yli 85	80

2.1.1 Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys

Monivuotisessa kansallisessa valvontasuunnitelmassa kasvintuotannolle asetettujen vaikuttavuustavoitteiden voidaan arvioida toteutuneen hyvin. Valvontaviranomaisten toimenpiteillä pyrittiin varmistamaan, että ruokajärjestelmän toimijat tuntevat säädösten vaatimukset, toimivat niiden mukaisesti, ja että markkinoilla olevat tuotteet täyttävät säädöksissä asetetut vaatimukset. Valvonnan tulosten perusteella voidaan arvioida, että myynnissä olleet tuotantopanokset olivat tuotantovaikutuksiltaan luvatus mukaisia ja ne täyttivät niiden laadulle ja turvallisuudelle asetetut vaatimukset. Tämän voidaan puolestaan arvioida edistäneen toiminnanharjoittajien kilpailukykyistä elinkeinotoimintaa ja varmistaneen elintarvikkeiden raaka-aineiden turvallisuutta. Valvonnassa havaittiin vähäinen määrä tuotteisiin ja toimintaan liittyviä puutteita, jotka edellytettiin korjattaviksi. Mikäli se ei ollut mahdollista, toiminnalle asetettiin pakkokeinojen avulla rajoituksia tai vialliset tuote-erät poistettiin markkinoilta, joten puutteista ei aiheutunut vaaraa elintarvikeketjulle. Vaatimukset täyttävien valvontakohteiden osuudet olivat kylvösiemenillä 95 % (tavoite > 95 %) ja lannoitevalmisteilla 99 % (>94 %).

Uusia merkittäviä vaarallisten kasvintuhoojalöydöksiä ei havaittu. Vantaalta vuonna 2015 löytyneen aasianrunkojäärrien esiintymän jälkitoimenpiteet toteutettiin suunnitellusti ja löydöksen hoitamisessa syntyneet opit ja kokemukset arvioitiin huolellisesti mahdollista jatkokäyttöä varten. Tapaus vahvasti maahan saapuvan puisen pakkausmateriaalin olevan yksi suurimmista kasvinterveysriskeistä. Kasvinterveyden tilanteen voidaan arvioida säilyneen hyvänä, mikä mahdollisti kilpailukykyisen maatalous- ja puutarhatuotannon. Vuoden 2016 ja pidemmän aikavälin tuloksia tarkasteltaessa voidaan todeta, että kasvinterveyden valvonnalla voidaan vain rajallisessa määrin estää tuhoojien saapumista maahan. Valvonnalla voidaan kuitenkin olennaisesti vaikuttaa tuhoojien asettumiseen Suomeen.

Valvonnan voidaan arvioida olleen vaikuttavaa myös alueellisesti, mikä on merkityksellistä alueiden elinvoimaisuuden ja elinkeinojen kilpailukykyyn kannalta. Suomen eri osissa korostuivat eri valvontasektorit alueen elinkeinoelämän rakenteen mukaisesti.

Valvonnan vaikuttavuustavoitteiden saavuttamista tukivat edelleen myönteinen kehitys toimijoiden vastuullisessa suhtautumisessa säädösten vaatimuksiin. Merkittävä selittävä tekijä hyvään tilanteeseen oli edelleen tarkastajien korkea osaaminen ja ammattitaito. Osaava ja pätevä tarkastaja havaitsee ja tunnistaa ongelmat, ryhtyy ripeästi niiden vaatimiin toimenpiteisiin, ja pystyy samassa tilanteessa vielä hyvään asiakaspalveluun suhteessa siihen toimijaan, jota ongelma koskee. Ajoissa havaittu ja hoidettu ongelmatilanne ei ehdi kehittyä vakavaksi poikkeamaksi. Toimijoiden omavalvonta on parantunut kaiken aikaa ja toimijat tuntuivat hahmottavan oman vastuunsa entistä paremmin. Viranomaisten suorittamalla viestinnällä ja koulutuksella voidaan arvioida olleen tässä kehityksessä iso rooli. ”Valvojasta valmentajaksi”- ajattelun yleistymiselle ja soveltamiselle näyttäisi tältä osin olevan hyvät edellytykset.

Toimintaympäristössä tunnistetut muutokset voivat aiheuttaa uusia uhkia ruokajärjestelmän turvallisuudelle. Kaupankäyntitavat muuttuvat, ja kaikilla sektoreilla verkkomainonta ja lisääntyvä etämyynti herättivät viranomaisissa huolta vaatimustenmukaisuuden säilymisestä. Verkkomainonta haastoi perinteiset valvontamenetelmät ja aiheutti viranomaisille uusia osaamistarpeita ja lisääntyvää resurssipainetta. Uutena nousevana riskinä voidaan pitää mm. kasvavan etämyynnin tuotteiden vaikeasti tunnistettavia saapumisreittejä.

Valvontaresurssien vähenemisen vaikutuksia tulee ehkäistä kehittämällä valvontaprosesseja yhdessä valvontaketjun kumppanien ja toimijoiden kanssa. Tärkeää on myös yritysten prosessien tunteminen ja niidenkin kehittäminen siten, että säädösten

vaatimusten huomioiminen saadaan sisällytettyä osaksi normaalia toimintaa. Vastuuta vaatimustenmukaisesta toiminnasta tulee selkeämmin siirtää toimijoiden kannettavaksi, mutta pyrkiä samalla edesauttamaan sitä, että vaatimusten täytyminen tuottaa kilpailuetua yrittäjille. Viranomaisten valmentava ote on tässä suuri mahdollisuus.

2.1.2 Eläinten terveys ja hyvinvointi

Elinkeinon ja eläintenpitäjien oma vastuunotto on ensisijaista eläinten ja osaltaan myös ihmisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Erityisen merkittävää on eläinten terveydenhuoltojärjestelmiin liittyvä työ. Sikojen terveysluokitusrekisterin kattavuus säilyi aiemmalla korkealla tasolla (n. 90 % tiloista ja 97 % tuotannosta). Nautojen terveydenhuolto-ohjelmaan kuului hieman aiempaa suurempi osuus, n. 60 % tiloista, ja 95 % suurista yli 100 naudan karjoista. Tilakoon kasvu ja tilojen lukumäärän väheneminen yhdessä elinkeinon ja julkisten ruokahankintojen vastuullisuusohjelmien kanssa lisännevat kattavuutta entisestään.

Alue- ja paikallishallinnon virkaeläinlääkärijärjestelmä on perusta säännölliselle ja luotettavalle alkutuotannon ja muun eläintenpidon valvonnalle, jonka ohjauksesta Evira vastaa. Valvonnassa havaitut yksittäiset laiminlyönnit eivät vaarantaneet elintarvike-turvallisuutta eivätkä vaikuttaneet laajemmin eläinten terveyteen ja hyvinvointiin tai eläintautien leviämiseen maassa.

Eläinten terveydelle ja hyvinvoinnille asetetut vaikuttavuustavoitteet saavutettiin pääasiassa. Vaikka tulokset pääsääntöisesti kehittyivät oikeaan suuntaan, tavoitteista jäätin yhä hieman eläinten merkinnän, rekisteröinnin sekä hyvinvoinnin otantatarkastusten tuloksissa. Toisaalta laiminlyöntien löytyminen osoittaa, että otannat on onnistuttu kohdentamaan riskiperusteisesti ja eläinten hyvinvointia ja jäljitettävyyttä on siten edistetty tehokkaasti.

Eläintautien ja zoonoosien (eläinten ja ihmisten välillä tarttuvien tautien) ehkäisyssä ja torjunnassa onnistuttiin hyvin ja maan eläintautitilanne säilyi edelleen erinomaisella tasolla. Helposti leviäviä tai vaarallisia eläintauteja ei todettu tuotantoeläimissä. Niitä löytyi kuitenkin pienessä määrin luonnonvaraisissa eläimissä: brusella-tartuntoja villisioissa, lepakkoraivotautia lepakossa sekä lintuinfluenssaa villilinnuissa ja yhdellä lintutarhalla. Suomi säilyi edelleen vapaana useimmista valvottavista eläintauodeista varsinkin tuotantoeläinten suhteen. Lisäksi elinkeino, yliopisto ja Evira jatkoivat tautien torjuntaan liittyvää tutkimusohjelmaa, ja elinkeino kehitti nautaliikenteen pelisääntöjä. Uutena eläintautina todettiin ilmoitettavaksi eläintaudiksi luokiteltu kanien RHD-infektio.

Eläinlääkkeiden käyttö Suomessa oli yhä maltillista tuotantoeläimillä. Mikrobilääkeresistenssitilanne on pääosin hyvä, joskin se heikkeni pienillä märehijöillä, siipikarjalalla ja lemmikkieläimillä. Varsinkin lemmikki- ja harraste-eläinten mikrobilääkinnässä on parantamisen varaa, ja valvonta riittämätöntä. Vakavat penisilliini- ja korvaavien valmisteiden saatavuusongelmat vaikeuttivat edelleen eläinten lääkintää ja altistivat mikrobilääkeresistenssin kehittymiselle. Viranomaiset antoivat sitovia käyttörajoituksia lääkkeiden saatavuuden varmistamiseksi koko vuoden ajan, mikä kulutti entisestään niukkoja lääkitsemisvalvonnan resursseja.

Eläinten merkitsemistä ja rekisteröintiä valvottiin jäljitettävyyden varmistamiseksi. Puutteiden kokonaismäärä pysyi edellisvuosien tasolla: vaatimukset täyttävien tilojen osuus oli 56 % (tilanne 20.4.2017; 2015: 55 %, 2014: 56 %, 2013: 57 %, 2012: 52 %). Vakavia puutteita todettiin 7 %:lla otantatiloista.

Tuotantoeläintilojen hyvinvoinnin otantatarkastuksissa vaatimukset täyttyivät 76 %:lla tiloista (2015: 77 %, 2014: 78 %). Valvonnan riskiperusteisen kohdentamisen vuoksi laiminlyöntien löytyminen ei ollut yllätys. Odotuksena kuitenkin on, että elinkeinon

omat toimenpiteet, hyvinvointikorvaukset sekä viranomaisneuvonta ja -ohjaus vaikuttavat jatkossa tuloksia parantavasti. Epäilyyn perustuvissa tarkastuksissa laiminlyönnejä todettiin hieman aiempaa harvemmin, 28 %:ssa (2015: 31 %) tarkastuksista, ja kiireellisiin toimenpiteisiin jouduttiin ryhtymään 8 %:ssa tapauksia.

Vakavat laiminlyönnit olivat terveyden ja hyvinvoinnin otantavalvonnoissa harvinaisia. Perustuen niiden vähäiseen määrään ja siihen, ettei helposti leviäviä ja vaarallisia eläintauteja esiintynyt tuotantoeläimissä, valvonnan ja muun viranomaistoiminnan voidaan arvioida olleen vaikuttavaa. Valvojien osaamistason nousu ja riskiperusteisuuden onnistunut kohdentaminen ovat tehostaneet valvontaa.

Vaikka tuontieläinten ei todettu tuoneen maahan uusia tauteja, yhä lisääntyvät laittomat lemmikkien maahantuonnit muodostavat kasvavan tautiuhkan. Kolmasmaatuontien, sisämarkkinakaupan ja muun eläinliikenteen valvonta ja neuvonta kaipaavat lisäresursseja ja tehokkaampia puuttumiskeinoja.

2.1.3 Elintarvikeeturvallisuus

Elintarvikevälitteiset epidemiat

Elintarvikevälitteisten epidemioiden (56 kpl) määrä oli edellisvuosia hieman korkeampi ja niissä sairastuneiden ihmisten määrä (n. 1400) noin kaksinkertainen edellisvuosiin verrattuna. Norovirus oli viime vuosien tapaan yleisin tunnistettu epidemioiden aiheuttaja (22 epidemiaa) ja epidemioiden vaikuttavana tekijänä oli usein infektoitunut keittiötyöntekijä (vähintään 13 epidemiassa). Suurin epidemia oli pääkaupunkiseudulla toimivan pitopalvelun tarjoileman rucolan välityksellä tarttunut EHEC ja EPEC, jossa sairastui noin 240 henkilöä. Muista taudinaiheuttajista mm. itujen salmonella ja vihannesten *Yersinia enterocolitica* aiheuttivat epidemioita. Epidemioiden alkulähteenä oli useimmiten ravintola ja buffet-tarjoilu.

Mikrobiologinen elintarvike- ja rehurvallisuus

Kansallisten patogeenisten bakteerien, salmonellan, kampylobakteerin ja EHEC:n sekä mikrobilääkeresistenssin seurantaohjelmat toteutuivat suunnitellusti. Salmonellan esiintyvyys kotimaisessa lihantuotantoketjussa ja rehuissa oli edelleen alhainen. Salmonellaposiitivisten rehujen tuontierien määrä lisääntyi huomattavasti erityisesti kolmasmaatuonnissa. Rehuperäisiä eläinten salmonellatartuntoja tai elintarvikkeiden saastumisia ei todettu. Salmonellavalvontaohjelman tavoite (alle 1 %) salmonellan esiintyvyydestä elintarviketuotantoeläimissä ja elintarvikkeissa saavutettiin. Kampylobakteerien esiintyvyys kotimaisilla broilereilla on pysynyt alhaisena (4,1 %). EHEC:n esiintyvyys nautojen ulostenäytteissä oli 2,1 %.

Mikrobilääkeresistenssiseurannassa todettiin nautojen, sikojen ja siipikarjan salmonelloista hyvin vähän resistenssiä. Broilereista eristetyillä kampylobakteereilla resistenssiä esiintyi vähäisessä määrin kinoloniryhmän mikrobilääkkeille ja tetrasykliinille. ESBL-/AmpC-tuottajien esiintyvyys broilereilla oli 14 % ja tuoreessa kotimaisessa broilerinlihassa 22 %. Suomalaisilla naudoilla ei todettu ESBL-tuottajia lainkaan.

Kemiallinen elintarvikeeturvallisuus

Kotimaisten elintarvikkeiden kemiallisten aineiden seurantaohjelmat toteutuivat suunnitellusti ja osoittivat, että ympäristöstä peräisin olevien kontaminanttien, vierasainesten sekä kasvinsuojeluaine- ja eläinlääkkejäämien esiintyvyys on alhainen. Suomalaisen kuluttajien nitriittialtistuksesta valmistui riskinarviointeja, joiden pohjalta tiedotettiin makkaroitten ja leikkeleiden syöntisuosituksista lapsille.

Elintarvikepetokset

Elintarvikepetosepäilyjen määrä kasvaa vuosi vuodelta. Evira oli vuonna 2016 mukana noin kymmenen petostapauksen selvittämisessä antaen neuvontaa ja ohjausta muille valvontaviranomaisille. Euroopan komission ylläpitämän AAC-järjestelmän

kautta vastaanotettiin muista EU-jäsenvaltioista kolme ja lähetettiin Suomesta kaksi ilmoitusta elintarvikepetoksiin liittyen.

Elintarvikevientit

Evira jatkoi sianlihan viennissä USA:n edellyttämää sertifiointia sekä valvontatietojen toimittamista Etelä-Korean viranomaisille. Kiinan ja Euraasian talousliiton/Venäjän vientivalvontajärjestelmien kehittämistä jatkettiin yhteistyössä elinkeinon kanssa. Myös rehuvalvonta osallistui vientivalvontajärjestelmien kehittämiseen yhdessä rehualan toimijoiden kanssa. Viennin mahdollistamiseksi tehtiin seuraavat kolmansien maiden edellyttämät maaselvitykset: maitovalmisteet (Indonesia), BSE ja kalastustuotteet (Kiina), siipikarjanliha (Etelä-Korea), maitotuotteet (Etelä-Afrikka), naudanliha (Hongkong) sekä siipikarjanlihan (Singapore). Lisäksi aloitettiin siipikarjan- ja sianlihaa koskeva vientiehtokysely Filippiinien kanssa.

Elintarvikevalvonta

Vuosi 2016 oli ensimmäinen kokonainen vuosi, jolloin kaikkien suunnitelmallisten elintarvikevalvontatarkastusten tulokset on julkaistu elintarvikevalvontatietojen julkistamisjärjestelmä Oivassa. Tulosten mukaan keskimäärin 87 % tarkastetuista yrityksistä täytti vaatimukset oivallisesti tai hyvin. Vuonna 2016 julkaistiin yhteensä yli 24 000 raporttia. Ilmoitettuihin elintarvikehuoneistoihin tehtiin 23 285 tarkastusta. Ilmoitetuista kohteista tarkastettiin 40 %. Tarkastuksista sai oivallisen tai hyvän Oiva-tuloksen keskimäärin 87 %. Ilmoitettujen elintarvikehuoneistojen valvontatulokset on pysynyt samalla tasolla edelliseen vuoteen verrattuna. Ilmoitetuissa elintarvikehuoneistoissa ovat olleet ongelmana useimmiten puutteet elintarvikkeiden lämpötilahallinnassa ja ravitsemus- ja terveystietämissä.

Hyväksytyihin laitoksiin tehtiin 1 887 tarkastusta. Hyväksytyistä kohteista tarkastettiin 76 %. Tarkastuksista sai oivallisen tai hyvän Oiva-tuloksen keskimäärin 76 %. Laitoksissa ovat olleet ongelmana useimmiten puutteet näytteenotossa ja omavalvontatutkimuksessa, jäljitettävyydessä ja yleisissä pakkausmerkinnöissä. Oiva-järjestelmä on kokonaisuutena yhtenäistänyt elintarvikevalvontaa sekä tehostanut valvonnan reaaliaikaista tiedonkeruuta ja valvontatiedon hyödyntämistä toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä.

2.2 Elintarvikeketjun valvonnan viranomaisten strategisten tavoitteiden toteutuminen sekä kriittisissä menestystekijöissä onnistuminen

Elintarvikeketjun valvonnan strategiset päämäärät ja kriittiset menestystekijät

Elintarvikeketjun viranomaisille VASU:ssa määritellyt strategiset päämäärät ovat:

1. Elintarviketurvallisuuden, eläinten terveyden ja kasvinterveyden korkea taso säilyy.
2. Eläinten hyvinvointi paranee.
3. Korkealaatuisen ruoan tuottamisen edellytykset turvataan ja maa- ja elintarviketalouden tuotantokyky kasvaa.
4. Maa-, metsä- ja elintarviketalous sopeutuvat kestävästi ilmastonmuutokseen.
5. Elintarvikeketjun toiminnan vastuullisuus voidaan todentaa.
6. Turvallisella ravitsemuksella edistetään hyvinvointia.

Eviran strategiassa 2014 - 2020 määritellyt kriittiset menestystekijät ovat:

1. Kuluttaja luottaa suomalaiseen elintarvikeketjuun ja Eviran viesti kuluttajille tunnustetaan.
2. Evira on ennakoiva ja luotettava uuden tiedon tuottaja ja hyvä yhteistyökumppani kansallisissa ja kansainvälisissä verkostoissa.
3. Riskien ennakointi ja analysointi on tehokasta koko elintarvikeketjussa.

4. Kansalaiset ja elintarvikeketjun toimijat ottavat vastuunsa elintarvikkeiden turvallisuudesta ja laadusta.
5. Elintarvikeketjun viranomaisten toiminta rakentuu avoimelle vuoropuhelulle ja tuottaa lisäarvoa kuluttajille ja ketjun toimijoille.
6. Viranomaisvalvonta toimii tehokkaasti ja riskiperusteisesti.
7. Kriisivalmius on korkealla tasolla.
8. Ravitsemuskysymyksiä käsitellään osana elintarviketurvallisuutta.
9. Eviralaisten asiantuntijuus, innostus ja aikaansaavuus ovat korkealla tasolla.

Kriittisten menestystekijöiden toteutumista seurataan toiminnallisilla mittareilla neljä kertaa vuodessa. Mittareiden valossa kaikkien kriittisten menestystekijöiden toteutumisessa on edistytty (liite 2.).

Eviran toiminnan prioriteettina ovat viraston ydinprosesseille ja elintarviketurvallisuuden valvontaketjulle asetetut yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet ja strategiset päämäärät. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi Evira kehitti ja modernisoi toimintaansa laajasti toiminnan johtamisen ja elintarvikeketjun valvonnan ohjauksen eri osa-alueilla.

Strategisten päämäärien ja kriittisten menestystekijöiden toteuttamiseksi Evirassa laadittiin monivuotinen toimenpidesuunnitelma vastuutahoineen ja aikataulutuksineen vuosille 2017 - 2020. Toiminnan tuloksellisuutta edistettiin myös valmistelemalla siirtyminen prosessiorganisaatioon vuoden 2017 alusta tavoitteena toiminnan vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden parantaminen ja asiakasnäkökulman vahvistaminen. Toiminnan kokonaisvaltaisen johtamisen ja suunnittelun tueksi jatkettiin kokonaisarkkitehtuurityötä ja tavoitteiden toteutumisen mittaamista sekä käynnistettiin työ prosessien ja palvelujen kuvaamiseksi kansalliseen palveluväylään ja viraston johtamista tukevaan IMS-järjestelmään. Vuorovaikutusta ja prosessimaista toimintaa edistävät myös vireillä oleva monitilahanke sekä synergialaboratoriohanke, jota tässä vaiheessa valmistelevat Evira ja Suomen ympäristökeskus (SYKE).

Asiakasnäkökulman vahvistamiseksi Evirassa kokeiltiin ja otettiin käyttöön uusia toimintatapoja, joilla asiakkaita otettiin entistä vahvemmin mukaan toiminnan suunnitteluun, tekemiseen ja kehittämiseen. Yhdessä tekemisellä ja prosessimaisella toiminnalla tavoitellaan elintarviketuotantoketjun ja ruokajärjestelmän ymmärtämistä kokonaisuutena (viranomaiset, sidosryhmät, asiakkaat), jossa pyrkimyksenä on yhteisten päämäärien edistäminen, asiakasarvon tuottaminen ja yhdessä oppiminen. Toimintatavoissa painottuivat ennakointi, asioiden avoin valmistelu sekä keskinäisen luottamuksen ja vuorovaikutuksen lisääminen. Asiakkaiden kanssa käynnistettiin palvelumuotoiluja ja vuodelle 2017 vahvistettiin asiakkaille suunnattu palvelulupaus. Hyvää palautetta saanutta valmentavaa sekä elintarviketurvallisuutta ja yritysten toiminnan edellytyksiä edistävää valmentavaa toimintatapaa ("valvojasta valmentajaksi" - ajattelu) jatkettiin. Toiminnan kehittämisen pohjaksi valittiin Lean- menetelmien mukaisesti yksinkertaistaminen ja jatkuva parantaminen ja Lean-toiminta käynnistettiin laboratorion palveluissa. Asiakkuuksien johtamista ja asiakasyhteistyötä vahvistetaan edelleen vuonna 2017 toteutettavissa kehittämishankkeissa.

Elintarvikeketjun valvonnan toimialalla osallistuttiin aktiivisesti sääntelyn ja hallinnollisen taakan keventämiseen osallistumalla hallitusohjelmaan sisältyvään normihankkeeseen, selkeyttämällä ohjeistusta sekä vastaamalla eri tahojen hallinnolle tekemiin esityksiin ja kysymyksiin ripeästi. Tarpeettoman byrokratian purkamisessa painotetaan norminpurkua tärkeämpänä viranomaisten ja asiakkaiden valmiutta toimintatapojensa ja asenteidensa muuttamiseen. Viranomaisten tulee suuntautua roolissaan vahvemmin laadukkaaseen asiakaspalveluun, mahdollistajaksi, edellytysten luojaksi ja lisäarvon tuottajaksi yhteiskunnassa. Toiminnan modernisoinnissa Evira tähtää juuri näihin tavoitteisiin.

Merkittävänä koko ruokajärjestelmää ja sen toiminnan ohjausta koskevana asiana toimialalla osallistuttiin aktiivisesti hallitusohjelmaan sisältyvän laaja-alaisen maakuntaudistuksen valmisteluun. Maakuntaudistus muuttaa Suomen julkisen hallinnon rakennetta, vastuita ja työnjakoa perusteiltaan. MMM:n loppuvuodesta esittämään Eviran ja Maaseutuviraston yhdistämistä koskevaan ehdotukseen Evira ilmoitti lähtökohtaisen valmiutensa ja käynnisti osaltaan aktiivisesti uudistuksen valmistelun.

Tieteellisen tutkimuksen ja riskinarvioinnin hankkeita toteutettiin suunnitellusti. Hankkeissa hyödynnettiin laajaa kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä.

Strategiset tietojärjestelmähankkeet (Elvi, EPR ja KUTI) etenivät, mutta viiveitäkin oli. Elvi- ja EPR-projektien toteutuksesta vastasi kehitystiimi, jonka ensisijainen tehtävä oli eläinlääkärirekisterin sähköisen asiointipalvelun tekeminen valmiiksi. Substanssiyhteistyön edistämiseksi tiimi siirtyi Eviran tiloihin. Elvin laajennus kuntien viranomaisten käyttöön siirtyi: toteutus aloitetaan 2017. Myös EPR:n sähköisen asiointipalvelun toteutuksen painopiste siirtyi vuodelle 2017.

Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) ja MMM:n hallinnonalojen yhteisen ympäristöterveydenhuollon toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmän (VATI) hanketoimisto perustettiin Eviraan ja järjestelmän kehittäminen aloitettiin. Elintarvikevalvontatietojen keruujärjestelmä KUTI:n tietojen raportoinnin kehittyminen mahdollisti ensimmäisen elintarvikeeturvallisuuden viranomaistoiminnan tulosten yhteenvedon julkistamisen (Elintarvikeeturvallisuus Suomessa 2015). Laboratoriotutkimusten tietojen saaminen KUTI-järjestelmään on edelleen viivästynyt. Joidenkin zoonosiohjelmien, kuten salmonellavalvontaohjelman laboratoriotutkimusten, tiedonkeruussa Eviraan oli ongelmia ja keskitetyn mikrobiologista seurantaan tukevan tietovarannon ja siihen liittyvän sähköisen tiedonkeruujärjestelmän kehittäminen viivästyi. Sähköisen asiointin kehittäminen ei ole edennyt toivotusti.

Kriisivalmiuden ylläpitämiseksi kaikissa toimintakokonaisuuksissa järjestettiin valmiusharjoituksia, joihin Evira ja muut asianomaiset viranomaiset osallistuivat.

Elintarvikeketjun riippumatonta ketjuauditointia jatkettiin ja järjestelmän kehittämiseksi toteutettiin pohjoismaainen vertaisarviointi. Sisäisillä auditoinneilla arvioitiin kunkin viranomaisen osalta toiminnan vaikuttavuutta, tehokkuutta ja vaatimuksenmukaisuutta. Eviran ja AVI:jen toteuttamat arviointi- ja ohjauskäynnit (ns. AJOt) kohdistuivat alaiseen hallintoon ja niillä selvitettiin toiminnan vaatimustenmukaisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. Arviointi- ja ohjauskäyntien yhteydessä ohjataan toimivaltaisia viranomaisia ja jaetaan parhaita käytäntöjä.

Euroopan komission terveyden ja elintarvikeeturvallisuuden pääosastolta (Directorate General for Health and Food Safety, DG SANTE) tehtiin Suomeen yksi auditointi, yksi tutustumisvierailu ja kaksi selvitysmatkaa. Suomella oli avoinna 36 suositusta. Kolme horisontaalista suositusta on "edelleen kesken" -tilassa:

- 1. Varmistetaan, että toimivaltaisilla viranomaisilla on, erityisesti lääninhallitusten sekä kunnallisten elintarvikevalvontaviranomaisten tasolla, käytettävissään riittävästi sopivaa pätevyyttä omaavaa henkilöstöä ja että valvonnan suorittavalla henkilöstöllä ei ole eturistiriitoja, kuten asetuksen (EY) N:o 882/2004 4 artiklassa edellytetään.*

Eturistiriitojen osalta suositus on suljettavissa, koska eturistiriidat on voitu eliminoida valvontaeläinlääkärjärjestelmällä. Resurssien riittävyyden eteen on tehty paljon työtä mm. kuntien yhteistoiminta-alueiden muodostamisella ja valvonnan riskiperusteisen kohdentamisen ohjeistamisella. Vaikutuksia resurssien riittävyyteen seurataan tiiviisti lähivuosina, kun riskiluokitussuosituksen käytöstä saadaan kokemuksia. Kuntien resursseja on todettu joissain tapauksissa siirtyneen ter-

veysvalvontaan, mitä tulee jatkossa seurata elintarviketurvallisuuden valvonnan riittävyyden näkökulmasta.

2. *Varmistetaan, että vaatimusten noudattamatta jättämisen tunnistavat toimivaltaiset viranomaiset toteuttavat asianmukaiset toimenpiteet sen varmistamiseksi, että toimija korjaa tilanteen, kuten asetuksen (EY) N:o 882/2004 54 artiklassa säädetään, ja myös määrää tarvittaessa asetuksen (EY) N:o 882/2004 55 artiklan mukaisesti seuraamukset.*

Viranomaistoimenpiteitä ja hallinnollisten pakkokeinojen käyttöä on pidetty yhä esillä koulutuksissa (mm. tarkastuseläinlääkärit, valvontaeläinlääkärit, eläinlääkärien peruskoulutus). Elintarvikevalvonnan Oiva-järjestelmässä C-tulosta (toiminnassa korjattavaa) seuraa aina velvoite korjata puutteet määräajassa ja tarvittaessa uusintatarkastus puutteiden korjaamisen todentamiseksi. D-tulosta (huono) seuraa aina pakkokeinojen käyttö. Myös C-tuloksesta voi seurata pakkokeinojen käyttö. Oiva-järjestelmä on yhtenäistynyt ja tehostanut pakkokeinojen käyttöä.

Tehtävien keskittäminen valvontaeläinlääkäreille on lisännyt osaamista ja uusintatarkastusten tekemistä sekä sen varmistamista, että annettuja määräyksiä ja kieltoja noudatetaan.

3. *Jatketaan auditointeja ja menettelyjen soveltamista virallisen valvonnan vaikuttavuuden toteutukseksi ja varmistetaan korjaavan toiminnan vaikuttavuus, kuten asetuksen (EY) N:o 882/2004 4 artiklassa edellytetään.*

Ketjuauditointijärjestelmän avulla seurataan koko valvontajärjestelmän vaikuttavuutta ja tehokkuutta. Tämän lisäksi viranomaisten sisäisten auditointien ja arviointi- ja ohjauskäyntien avulla varmistetaan toiminnan laatua ja vaatimustenmukaisuutta sekä korjaavien toimenpiteiden vaikuttavuutta.

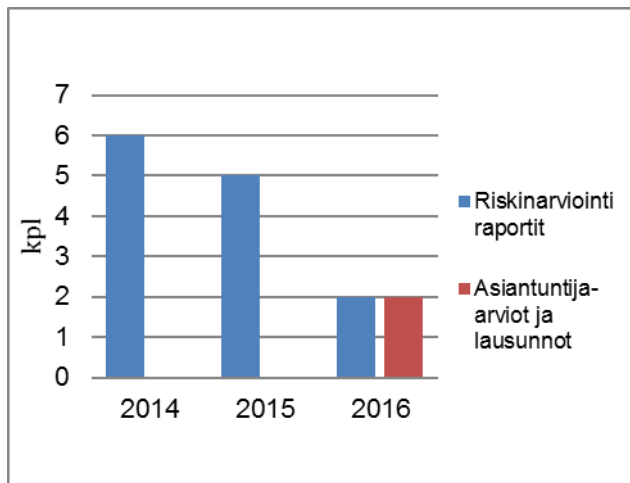
Riskinarvioinnin tulosten hyödynnettävyys ja vaikuttavuus

Riskinarviointia toteutettiin sekä Eviran että ulkopuolisen rahoituksen hankkeina kaikilla Eviran toimialoilla. Riskinarviointihankkeet tuottavat tietoa ja käyttökelpoisia menetelmiä yli toimialarajojen, kuten esimerkiksi Luonnonvarakeskuksen (Luke) kanssa tehty *Rehujen ja tuotantoeläinten salmonellavalvonnan riskinarviointi- ja kustannus-hyöty-analyysi* -hanke, joka kattoi sianlihan tuotantoketjun rehujen raaka-aineista kuluttajien altistumisen arviointiin saakka. Mikrobilääkeresistenssin leviämistä tuotantoketjuun ja resistenteistä mikrobeista aiheutuvia riskejä arvioidaan yhdessä tutkimushankkeessa Eviran, Luken ja SYKEN kanssa sekä toisessa hankkeessa Helsingin yliopiston (HY) kanssa. Yhdessä HY:n kanssa on jatkettu hanketta, jossa kehitetään tilastollista saanninarviointimenetelmää elintarvikkeiden välityksellä saatavien haitallisten kemikaalien ja mikrobien määrittämiseksi. Hankkeeseen liittyy kiinteästi myös Ruotsin Livsmedelsverketin (SLV) kanssa käynnistetty yhteistyö kemiallisten ja mikrobiologisten elintarvikeriskien luokitteluksi (risk ranking).

Kasviravintolisien käytöstä suomalaisille kuluttajille aiheutuvien terveyshaittojen tutkimusta jatkettiin. Tietoa kampylobakteeririskistä julkaistiin yhdessä HY:n kanssa riskinarviointiraportin muodossa. Polysyklisen aromaattisten hiilivetyjen ja heterosyklisen amiinien riskinarviointia lapsilla jatkettiin, samoin jatkettiin riskiprofiileja elintarvikeparanteisiin liittyvistä aromaattisista aineista ja lisäaineista. Luken ja SYKEN kanssa käynnistettiin kiertotaloustutkimus. Lisäksi jatkettiin yhteistyötä Luken, SYKEN ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) kanssa selvityksen *Assessment of risks related to increasing heavy metal limits for fertilizers in Finland* parissa. Kaikkien kasvinterveyslainsäädännössä mainittujen kasvintuhoojien riski Suomen kasvintuotannolle priorisoitiin Eviran ja Luken yhteistyössä kehittämällä FinnPRIO-mallilla. Kasvintuhoojien kartoitusten alueellisen kohdentamisen tehostamiseksi ke-

hitettiin ja sovellettiin menetelmiä yhdessä Luken, Joensuun yliopiston ja Natural Resources Canadian kanssa. Helsingin kaupungin ja Luken kanssa yhteistyössä tehty hollanninjalavataudin riskinarvio julkaistiin kesällä.

Eläintautialueella asiantuntija-arvioihin perustuvan NORA-työkalun avulla arvioitiin Lumpy Skin Disease (LSD) -taudin ja Chronic Wasting Disease (CWD) -taudin maahantulon todennäköisyyttä. Osallistuttiin myös EFSA:n Focal Point - ja asiantuntijaverkostojen toimintaan. Evira järjesti Tiedepäivän ja sen lisäksi seuraavat tutkimusseminaarit: Virusseminaari, Raakamaitoseminaari, Hollanninjalavatautiaiheinen seminaari, Kiertovesisysteemi kalanviljelyssä, Antibioottiresistenssiin liittyvä seminaari sekä Sianrehuseminaari. Lisäksi juhlistettiin Eviran kymmenvuotista taivalta seminaarilla eläin-, kasvitauti- ja elintarvikeriskien priorisoinnista.

Kuva 2.2. Evirassa tuotettujen riskinarviointiraporttien ja asiantuntija-arvioiden määrä 2014 - 2016, kpl

3 VALVONNAN TULOKSET SEKÄ TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄDÖSTENMUKAISUUS

3.1 Valvonnan suunnitelmallisuuden toteutuminen

3.1.1 Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys

Kasvintuotannon eri prosesseissa valvontamäärät toteutuivat lähes suunnitelmien mukaisesti, eikä merkittäviä poikkeamia ollut.

ELY-keskusten valvonnan tehokkuutta arvioitiin laskemalla kaksi tunnuslukua, suoritteita/htv ja €/suorite (taulukko 3.1.1). Yhdellä htv:lla saadaan noin 300 suoritetta ja suoritteen hinnaksi tulee noin 250 €. Vuosittaisessa vaihtelussa ei ole havaittavissa trendiä.

Taulukko 3.1.1. ELY-keskuksissa suoritettun valvonnan tehokkuus 2011 - 2016.

Mittari	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Valvonnan tehokkuus (suoritteita/htv)	295	307	264	291	302	304
Valvonnan kustannustehokkuus (€/suorite)	196	198	237	218	198	258

3.1.2 Eläinten terveys ja hyvinvointi

Eviran sivutuotevalvonta ja eläinlääkinnälliset rajatarkastukset toteutuivat suunnitellusti. Lääkitsemistä valvottiin resurssien rajoittamana niukasti, mutta tehokkaasti ja innovatiivisesti. AVI:t suoriutuivat valvontatavoitteistaan selvästi aiempaa paremmin

ja pääosin hyvin. Esimerkiksi kaikki täydentävien ehtojen tarkastukset saatiin ensi kertaa vuosiin tehtyä vuoden loppuun mennessä. Pulmallisin sektori kautta maan oli eläinten lääkitseminen. Tarkastusmäärätavoitteista jäätiin selvästi myös mm. eläinkuljetusten ja sivutuotteiden valvonnassa puolessa alueista (Lappi sekä Itä-, Länsi- ja Sisä-Suomi) ja eläinten hyvinvoinnin valvonnassa kahdella alueella. Kuntien toteuttamien valvontojen määrät kehittyivät edelleen hyvään suuntaan.

3.1.3 Elintarviketurvallisuus

Elintarviketurvallisuuden valvontasuunnitelmat toteutuivat pääosin suunnitellusti. Kunnallisista valvontayksiköistä 68 % pystyi toteuttamaan suunnitellun valvonnan pääosin. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) valvontasuunnitelma toteutui 62 %:sti ja puolustusvoimien 57 %:sti, mikä oli selkeä parannus aikaisempaan vuoteen, jolloin suunnitelmista toteutui alle 50 %. Tullin suunnitelma toteutui pääosin. Eviran vastuulla oleva valvonta sekä valvonta – ja seurantaohjelmat toteutuivat pääosin suunnitellusti.

Lapin AVI vastaa lihantarkastuksen ja valvonnan järjestämisestä proteurastamoissa ja niiden yhteydessä olevissa laitoksissa. Suunnitelma toteutui 100 %:sti. Alkoholi-juomamyymälöiden tarkastustavoitteet ylittyivät (tavoite 100 tarkastusta, toteuma 162), kun suunnitelman ulkopuolisten tarkastusten määrä oli ennakoitua isompi (49 kpl).

3.2 Valvonnan tulokset, todetut puutteet ja niiden yleisyys

3.2.1 Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys

Kasvintuotannon eri sektoreilla tarkastusten ja valvontanäytteenottojen määrissä ei tapahtunut merkittäviä muutoksia edellisiin vuosiin verrattuna. Valvontasuunnitelmien toteutumisen perusteella valvonnan tulosten antamaa käsitystä toiminnan ja tuotteiden vaatimustenmukaisuuden tilasta eri sektoreilla voidaan pitää varsin luotettavana.

Uusien vaarallisten kasvintuhoojaesiintymien yhteismäärä (108) laski selvästi edellisvuodesta (168). Kasvihuonetuotantoon levisi EU-maista tuodun taimiaineiston mukana runsaasti erityisesti etelänjauhiaista, joita todettiin maljaköynnöksellä, begonialla ja joulutähdellä. Etelänjauhiaisia löydettiin yhteensä 27 %:ssa tarkastetuista kohteista. Koloradonkuoriaisesiintymiä löydettiin ainoastaan yhdellä perunaviljelmältä. Kelta-peruna-ankeroista todettiin kahdeksalla uudella perunatilalla.

Maahantuontikieltoihin johtaneita poikkeamia löydettiin puutavarasta 10 kpl ja puisesta pakkausmateriaalista 32 kpl. Puutavarassa poikkeamia olivat mm. puuttuva, virheellinen tai vanhentunut terveystodistus ja havaitut toukanreiät tai eläviä jäärien toukkia. Puisessa pakkausmateriaalissa syitä olivat elävien kovakuoriaisten ja elävien sukkulamatojen löytyminen sekä ISPM15 -merkinnän puuttuminen.

Siemenkaupan markkinavalvonnassa tyypillisiä rikkomuksia olivat sertifioimattoman siemenen lehti- ja verkkomyynti, puutteet tiedostonpidossa, vakuuksien tietojen puutteellisuudet, sertifioidun siemenen välittäminen ilman vakuuslipukkeita ja rehuviljan markkinointi kylvösiemeneen viittaavissa säkeissä. Rikkomuksista annettiin yhteensä kahdeksan huomautusta ja 23 markkinointikieltoa.

Siementen sertifiointiprosessissa tarkastettiin kylvösiemenviljelysten kelpoisuus siementuotantoon, kenttäkoetarkastuksessa lajikeaitous ja siementen sertifiointissa se, täyttääkö erä asetetut laatuvaatimukset. Viljelystarkastuksissa hylättiin 3,8 (3,0) prosenttia tarkastetusta alasta. Hukkakauran takia hylättiin kesällä viljelystarkastetusta alasta 1,1 prosenttia (416 ha). Hukkakauran jälkeen merkittävin siemenviljelysten hylkäyssyy oli viljelyksen lajikeaitous, minkä takia hylättiin 1 % (354 ha) tarkastetusta

alasta. Lisäksi väärät esikasvit ja viljelyksen huono kunto aiheuttivat hylkäyksiä. Siemenerien sertifiointissa tehtiin 347 hylkäävää päätöstä, joista 66 koski nurmi- ja nurmipalkokasveja. Nurmi- ja nurmipalkokasvien hylättyä erää voitiin käyttää siemenseoksiin, jos joukkoon sekoitettiin parempaa saman lajin kauppaerää, jolloin lajin laatuvaatimus kuitenkin täyttyi. Kenttäkoetarkastuksissa sertifiointiin liittyvässä lajikeaitouden tarkastamisessa viisi siemenerää ei täyttänyt minkään siemenluokan vaatimuksia ja yksi siemenerä täytti vain alemman siemenluokan laatuvaatimukset kuin mihin erä oli sertifioitu. Valvontatarkastuksessa olleissa näytteissä ei ollut ongelmia. Luken viljelyarvokokeissa olevien näytteiden valvontatarkastuksissa löytyi yksi näyte, jossa oli yli 5 % poikkeavia yksilöitä.

Metsänviljelyaineistojen taimietikettien tiedot tarkastettiin 25 toimipisteessä. Neljälle toimijalle annettiin kirjallinen huomautus puutteista. Metsänviljelyaineiston kaupan säädösten mukaan enintään 5 % markkinoitavan taimierän taimista saa olla sellaisia, jotka eivät täytä laissa määritettyjä laatuvaatimuksia. Taimien laatua tarkastettiin 23 taimitarhalla yhteensä 56 taimierästä. Kaksi taimierää oli säädöstenvastaisia. Taimien laatua tarkastettiin yhteensä 13 303 taimesta, joista 1,5 % oli metsänviljelykelvottomia niissä esiintyneiden vikojen vuoksi. Lähes kaikki metsäpuiden taimituottajat ja siemen-ten karistajat ovat kasvipassivelvollisia, sillä koivuntaimia lukuun ottamatta muut tärkeimmät puiden taimet ja männyn siemenet pitää varustaa säädösten mukaisilla kasvipassimerkinnöillä, kun niitä markkinoidaan toisille toimijoille tai metsänomistajille. Kasvipassivaatimukset tarkastettiin 29 toimipisteessä. Yhdessä toimipisteessä havaittiin puutteita, joista toimijaa huomautettiin kirjallisesti.

Orgaanisia lannoitevalmisteita valmistaviin laitoksiin tehtiin yhteensä 56 tarkastuskäyntiä. Lisäksi tehtiin 12 eräkohtaisiin lupiin liittyvää asiakirjatarkastusta. Puutteita, joiden perusteella edellytettiin toimenpiteitä, todettiin yhteensä 136 kpl eli 2,4 puutetta/tarkastus. Vastaava tulos vuotta aiemmin oli 122 eli 2,5 puutetta / tarkastus. Tarkastuksissa todetut puutteet olivat kaikilla laitoksilla samankaltaisia. Vakavia luokan 1 puutteita todettiin 6 (0), luokan 2 puutteita kirjattiin 32 (18) ja luokan 3 puutteita 98 kpl. Vakavat puutteet liittyivät raaka-aineisiin, tilojen käyttöön ja omavalvonnan toteutukseen. Luokan 2 ja 3 puutteet liittyivät pääasiassa omavalvontasuunnitelmien sisältöön ja toteutukseen, toimintatapoihin laitoksilla sekä pakkausmerkintöihin. Lähes kaikkien tarkastusten yhteydessä toimijalle annettiin kehoitus omavalvontasuunnitelman päivittämiseksi. Puutteiden johdosta tehtyjen viranomaistoimenpiteiden lisäksi toimijoille annettiin 18 toiminnan parantamiseen tähtäävää kehitysehdotusta, jotka eivät ole toimijaa sitovia.

Hyväksytyjen lannoitevalmistealan laitosten on lähetettävä vuosittain maaliskuun loppuun mennessä Eviralle omavalvontaraportti, josta käy ilmi omavalvonnan keskeisimmät tulokset. Evira arvioi omavalvontaraportin vaatimustenmukaisuuden ja lähettää toimijalle ilmoituksen asiasta. Puutteellinen omavalvontaraportti ja raportin toimittamatta jättäminen nostavat tarkastustiheyteen vaikuttavaa riskiluokitusta. Omavalvontaraporttien lähettämisasiivisyys ja niiden sisältö ovat hieman parantuneet edelliseen vuoteen verrattuna. Omavalvontaraportin toimitti 85 % raportointivelvollisista toimijoista, ja vastaanotetuista raporteista 10 % luokiteltiin puutteellisiksi, kun edellisenä vuonna 83 % toimitti raportin ja raporteista 15 % oli sisällöltään puutteellisia.

Lannoitevalmisteiden tuotevalvonnassa 23,4 %:lle valvontatapahtumista annettiin joko yksi tai useampi huomautus, kehoitus, määräys tai kieltö. Kaikkiaan tapahtumia oli 295 kpl (376). Yleisimmin huomautukset liittyivät tuoteselosteissa ilmoitettujen tietojen poikkeamiin mitatuista tuloksista. Tuoteselosteisiin liittyviä huomautuksia, kehoituksia tai määräyksiä annettiin viiden valvontatapahtuman yhteydessä eli 1,7 %:lle valvontatapahtumista. Toimija korjaa useimmiten havaitun puutteen jo valvontaprosessin aikana, jolloin asian käsittelyssä ei käytetä kieltöjä tai muita pakkokeinoja tai puute arvioidaan niin vähäiseksi, ettei kiellon tai määräyksen käytölle ole perustetta. Valvontatapahtumiin liittyviä kuulemisia tehtiin vuoden aikana kuusi kappaletta, joista

kahdelle tuotteelle asetettiin erä- tai tuotekohtainen kielloista toinen liittyi tuhkalanhoitteen liian korkeaan lyijypitoisuuteen ja toinen maanparannusaineen fyto-toksisuuteen.

Kasvinsuojeluaineiden valvonnan perusteella kasvinsuojeluaineiden käyttöä ja markkinointia koskevaa lainsäädäntöä noudatetaan pääsääntöisesti hyvin. Kasvinsuojeluainevalvonnoissa valvontaa ei kohdennettu pakkausmerkintöihin vuonna 2016. Kasvinsuojeluaineiden vaatimuksenmukaisuusnäytteissä ei todettu poikkeamia. Tarkastuksissa löydettiin markkinoilla kaksi Suomessa hyväksymätöntä kasvinsuojeluainetta, jotka olivat kiinteistöille ja kotipuutarhaan tarkoitettuja tuotteita. Suurin osa tarkastetuista toimijoista noudatti tarkastettuja kasvinsuojeluaineiden käytön ja kaupan velvoitteita. Eniten puutteita havaittiin kasvinsuojeluaineiden varastoinnissa (8) ja kasvinsuojeluaineiden kirjanpito vaatimuksen noudattamisessa (16 kpl). Kahdessa tapauksessa oli rikottu pohjavesirajoitusta. Täydentävien ehtojen valvonnassa havaittiin puutteita 14 viljelmällä, joista kahdeksan liittyi Suomessa hyväksymättömän kasvinsuojeluaineen käyttöön.

3.2.2 Eläinten terveys ja hyvinvointi

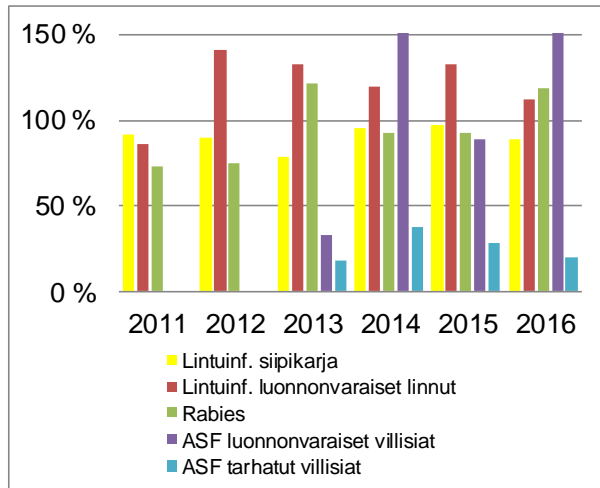
Valvontamäärätavoitteiden saavuttamisessa oli ongelmia yhä samoilla osa-alueilla (eläinten lääkitseminen, hyvinvointi ja sivutuotteet) kuin aiemmin, joskin tarkastusmäärät lisääntyivät ilahduttavasti aiemmasta. Laiminlyöntien määrä ja luonne vastasivat aiempia tuloksia. Epäilyyn perustuvien tarkastusten tulokset olivat suunnitelmalliseen valvontaan verrattuna odotetusti huonompia. Ahvenanmaan tuloksia oli käytettävissä hyvin rajallisesti.

Eläinten terveys

Eläintautilainsäädäntöä noudatettiin pääsääntöisesti hyvin. Eläintautiepäilyjen ilmoittaminen tapahtui vaatimusten mukaisesti. Niiden määrä (180 ilman salmonellailmoituksia) pieneni edellisvuodesta (2015: 236), koska lintujen *Mycoplasma gallisepticum*-tartunnan lakisäätöisestä vastustuksesta luovuttiin pienissä siipikarjoissa. Tautiepäilyjen määrä jäi kuitenkin toissavuotta (141) korkeammalle tasolle.

Suunnitelmallinen eläintautiseuranta pääosin täytti ja osin jopa ylitti sekä EU-lainsäädännön vaatimukset että kansalliset tavoitteet (kuva 3.2.2a). Afrikkalaisen siika-ruton seuranta yli kaksinkertaistui tautiuhan ja villisikakannan kasvaessa: metsästäjät lähettivät Eviraan 366 villisian näytteet tutkittavaksi (2015: 171, 2014: 138). Itsestään kuolleita tai tilalla lopetettuja nautoja tutkittiin TSE-tautien varalta yhteensä 11203 (2015: 11576 kpl), lampaita 1360 (2015: 1325 kpl) ja vuohia 124 kpl (2015: 149 kpl). Lintuinfluenssan seurantasuunnitelmasta toteutui 89 % (2015: 96 %). Luonnonvaraisia pienpetoja koskevan raivotautirokotusohjelman tavoitteet ylitettiin tuloksella 119 % (2015: 93 %).

Kuva 3.2.2a. EU-rahoitteisten seurantaohjelmien toteuma 2011 - 2016, %.

Kansallisesti rahoitettuja seurantaohjelmia toteutettiin naudalle (sinikielitauti, IBR-tauti, BVD-tauti ja leukoosi), sialle (Aujezskyn tauti, klassinen sikarutto, TGE- ja PRRS-taudit), siipikarjalle (Newcastlen tauti) ja eri lajien luomistaudeille (*Brucella abortus*, *B. suis* ja *B. melitensis*) sekä luonnonvaraisille eläimille (ekinokokkoosi). Eläintautiseurannan tavoitteet täyttyivät kokonaisuutena hyvin, mukaan lukien eläintautien varhainen havaitseminen ja tautivapauksien säilyttäminen ja osoittaminen. Seurantaohjelmien tulokset julkaistaan Eläintaudit Suomessa -vuosiraportissa.

Kalanviljelylaitosten tarkastusten toteuma jatkoi kasvuaan: 84 % (2015: 80 %; 2014: 64 %), mutta luonnonravintolammikoiden tarkastusmäärä vaikuttaa jääneen matalalle tasolle 64 % (2015: 65 %). Ammattimaiset toimijat tarkastettiin kuitenkin pääsääntöisesti suunnitelmien mukaisesti.

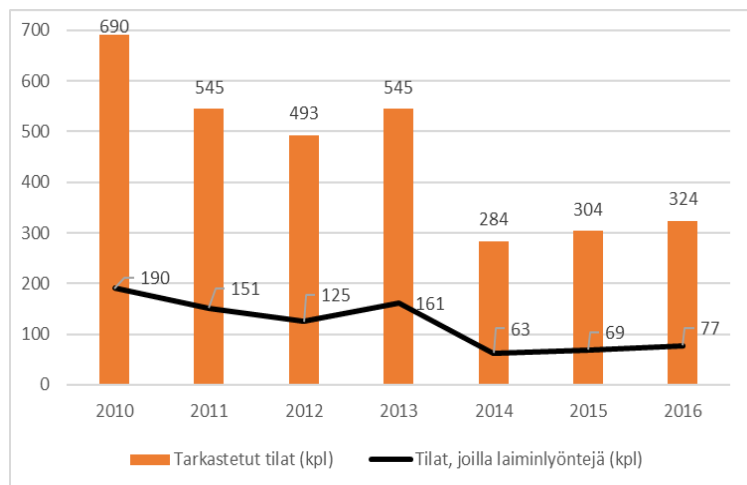
Uusia salmonellatartuntoja todettiin viime vuosien keskiarvon verran: 16 kpl (2015: 21, 2014: 9, 2013: 17, 2012: 18). Kansallisen salmonellavalvontaohjelman mukainen tavoite (esiintyvyys alle 1 %) saavutettiin, ja siipikarjan salmonellavalvontaohjelma toteutui kohtalaisen hyvin (87 % suunnitelmasta).

AVI:t tallensivat Elite-tietojärjestelmään 23 tautiepäilyyn perustuvaa taudin leviämisen estämiseksi annettua päätöstä, joista 11 jäi epäilyksi. Epäilyistä 12:ssa (2015: 43 sisältäen kaikki *M. gallisepticum* -tartunnat, 2014: 8) varmistui vastustettava tauti. Kaikkia päätöksiä ei ole kirjattu resurssien niukkuuden ja ELITE-järjestelmän käytettävyysongelman vuoksi. Epäilyyn tai todetun taudin leviämisen estämiseksi annettuja päätöksiä oli voimassa 31.12.2016 yhteensä 20 kpl sisältäen aiempien vuosien päätöksiä. Näistä 8 koski mehiläisten esikotelomätää, 4 salmonellaa, 3 epätyypillistä scapieta, 2 *M. gallisepticum* - ja 2 kalojen BKD-tartuntaa ja 1 Newcastlen tautia. Eläintautiepäilyt tutkittiin nopeasti, ja - etenkin helposti leviävän eläintaudin epäilyssä – päätökset purettiin parissa päivässä. Todetut eläintaudit eivät päässeet leviämään uusiin pitopaikkoihin.

Eläinten hyvinvointi

Suunnitellut tuotantoeläintilojen otantatarkastukset toteutuivat edellisvuotta paremmin 91 %, 352/411 (2015: 83 %). Itä-Suomen sekä Länsi- ja Sisä-Suomen AVI:jen tavoitteen alitus laski tulosta, vaikka tarkastusten määrä lisääntyikin. Muut AVI:t ja Ahvenanmaa saavuttivat tavoitteensa. Valvontakohteista 75 % valittiin riskiperusteisesti ja loput satunnaisotannalla. Huomiodut riskit ja painotukset vaihtelivat tuotantoeläinryhmittäin. Vaatimukset täyttävien tilojen osuus tarkastetuista oli edellisvuosien tasolla 76 % (2015: 77 %, 2014: 78 %, 2013: 71 %, 2012: 75 %, 2011: 72 %), mutta vaih-

telivat paljon eläinlajikohtaisesti. Vakavia, kiireellisiä toimenpiteitä edellyttäviä laiminlyöntejä todettiin yhdellä nautatilalla.

Kuva 3.2.2b. Tarkastettujen tilojen lukumäärä vuosina 2010 - 2016 ja niiden tilojen lukumäärä, joilla on havaittu laiminlyöntejä.

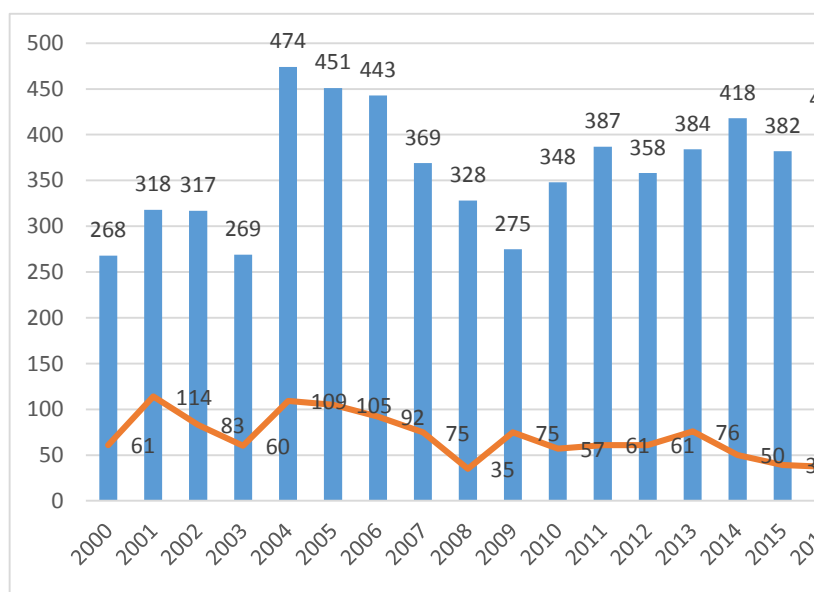
Nautatiloilla laiminlyöntejä todettiin selvästi vähemmän, 17 %:lla (2015: 23 %) tarkastetuista tiloista. Valtaosa, 29 %, liittyi yhä vasikoiden pitoon. Kuten aiemminkin, suurin osa sekä vasikoilla että aikuisilla naudoilla havaituista laiminlyönneistä vaikutti suoraan eläinten hyvinvointiin: puutteita oli useimmiten tilassa, puhtaudessa, turvallisuudessa ja sorkkahoidossa sekä satunnaisesti ruokinnassa ja juotossakin. Lisäksi usein todettiin haittaeläimiä.

Laiminlyöntien määrä tarkastetuilla sikatiloilla nousi edellisvuodesta ollen 28 % (2015: 20 %, 2014: 29 %) ja laiminlyöntien määrä tilaa kohti lisääntyi myös: 3,2 (2015: 1,9). Yleisimmin havaittiin puutteita virikemateriaalin tarjoamisessa, mutta yksittäin myös puhtaudessa, valaistuksessa sekä ruokailutilan riittävydessä. Kirjanpito puutteita ei todettu.

Turkistarhoja tarkastettiin 38, joista 66 %:lla havaittiin puutteita. Neljän edellisen vuoden aikana laiminlyöntejä on esiintynyt 25 - 54 %:lla tarkastetuista tiloista. Yleisimmät laiminlyönnit liittyivät aiempaan tapaan virikemateriaalin tarjoamiseen, verkkopohjan kuntoon sekä rakennusten ja laitteiden kuntoon ja turvallisuuteen. Turkistuotannon alueellisen keskittyneisyyden vuoksi Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston jääminen valvontatavoitteestaan on heijastunut turkiseläinvalvontojen toteumaan.

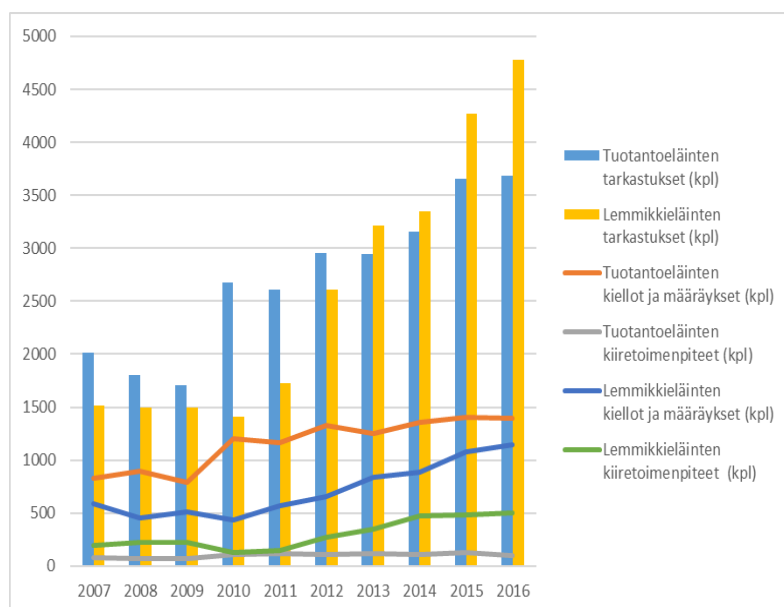
Tarkastetuista lammastiloista 18 %:lla (2015: 17 %) havaittiin epäkohtia liittyen pääasiassa ulkotarhoihin, puhtauteen ja keritsemiseen. Vuohi- ja broileritilat olivat kunnossa, joskin tarkastusmäärä oli pieni. Munivia kanoja pitävistä tiloista 26 %:lla havaittiin laiminlyöntejä. Ne koskivat useimmiten orsien, pesän ja pehkun vaatimuksia sekä tilavaatimuksia.

Kaupallisia eläinkuljetuksia tarkastettiin hieman viime vuotta enemmän, 411 (2015: 382, 2014: 418, 2013: 384, 2012: 358). Tarkastustulosten myönteinen kehitys jatkui: kuljetuksista 91 % täytti vaatimukset (2015: 90 %, 2014: 88 %). Välittömiin toimenpiteisiin eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi ei jouduttu turvautumaan kertaakaan.

Kuva 3.2.2c. Kaupallisten kuljetusten eläinsuojelutarkastukset 2007 - 2016

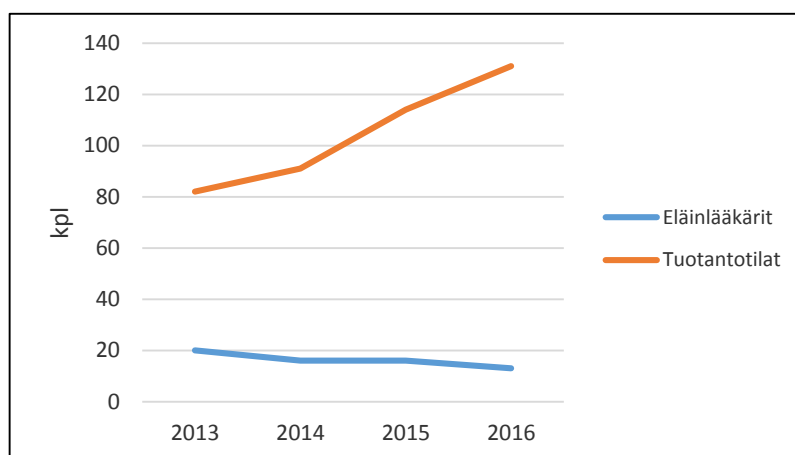
Epäilyyn perustuvien eläinsuojelutarkastusten määrä jatkoi kasvuaan: tarkastuskäyn-
tejä raportoitiin 6368 (2015: 6018, 2014: 5091, 2013: 4911, 2012: 5 106, 2011: 3638).
Tarkastuksista 28 %:lla annettiin kieltoja tai määräyksiä (2015: 31 %). Käynneistä 8
%:lla (2015 ja 2014: 9 %) jouduttiin ryhtymään kiireellisiin toimenpiteisiin eläinten hy-
vinvoinnin turvaamiseksi. Niihin päädyttiin useimmiten seura- ja harraste-eläinten
kohdalla.

Kuva 3.2.2d. Epäilyyn perustuvat eläinsuojelutarkastukset 2007–2016 eläintyypeittäin.

Eläinten lääkitä

Eläinlääkäreiden toiminnan tarkastusmäärä jatkoi vähenemistään: niitä tehtiin 13
(Kuva 3.2.2e). Alueittain vaihdellen 0,7–1,3 % praktisoivista eläinlääkäreistä tarkas-
tettiin. Yhdessä kirjallisten selvityspyyntöjen kanssa valvontaprosentti oli välillä 4,8–
12,2. Tarkastusten vähäisyyden ja epätasaisen jakautumisen vuoksi aluekohtainen
vertailu ei ole mahdollista. Kahdeksalla tarkastuksella (62 %) todettiin puutteita. Eni-
ten puutteita todettiin kirjanpidossa, lääkkeiden hankinnassa ja luovutuksessa.

Kuva 3.2.2e. Eläinten lääkitsemisen valvonnan toteuma 2013 - 2016, kpl.

Tuotantotiloja tarkastettiin 131, jälleen hieman aiempia vuosia enemmän (Kuva 3.2.2e). Kaikki AVI:t tekivät sekä otantatarkastuksia että selvityksiä, jos meijerissä tai vierasainevalvonnassa todettiin lääkettämiä. Tarkastuksia tehtiin edelleen eniten nautatiloilla, mutta myös sika- ja pikkumärehtijätiloja tarkastettiin. Tilojen lääkekirjanpito ja eläinten merkitseminen varoaikana olivat pääosin kunnossa, mutta noin kolmasosalla (sama vuonna 2015 ja 20 % vuonna 2014) havaittiin pääasiassa yksittäisiä puutteita lääkekirjanpidossa ja lääkkeiden säilytyksessä.

Elävien eläinten ja eläimistä saatavien muiden tuotteiden kuin elintarvikkeiden sisämarkkinakauppa ja tuonti

Sisämarkkinakaupan valvontatavoitteet toteutuivat: toimijat rekisteröitiin, sisämarkkinoiden vientilähetykset tarkastettiin ja sisämarkkinoiden tuontitarkastuksia tehtiin, joskin niiden määrä pieneni. Kaupallisten siirtojen määrä lisääntyi. TRACES-järjestelmän raportointitietojen perusteella viranomaiset tarkastivat Suomeen siirretyistä 3515 erästä vain 65 erää. Suurin osa, 55 tarkastusta, kohdistui kuitenkin elävien eläinten siirtoihin, joissa eläintautien leviämisen riski on suuri. Kaikkia tarkastuksia ei ilmeisesti ole raportoitu TRACES-järjestelmään.

Suurin osa toimijoista on vakiintuneita, ja toiminta täytti vaatimukset. Eniten määräystenvastaisuutta esiintyy lemmikkieläinten ja hevosten siirroissa: hallintopäätöksiä tarvittiin kymmenittäin. Todennäköisesti vain osa määräystenvastaisista siirroista tulee viranomaisten tietoon mm. siksi, että Tullin toimivalta tarkastaa EU:n sisällä siirtyviä eläimiä rajoittuu selviin rikosepäilyihin. Lemmikkieläinten, siipikarjan ja hevosten kohdalla todettiin ammattimaiselta vaikuttavaa salakuljetusta sekä sisämarkkinoilta että kolmansista maista. Virkaeläinlääkärit tekivät tapauksista tutkintapyyntöjä poliisille.

Viranomaisten tietoon tuli toisesta jäsenvaltiosta 134 ehtojen vastaisesti siirrettyä, lemmikkieläimenä esiteltyä koiraa ja/tai kissaa, 41 hevoseläintä, vuohi, pesukarhu sekä joitain kaupallisesti tuotuja lemmikkejä. Suomalaiset toimijat eivät aina raportoineet virkaeläinlääkärille terveystodistuksissa todetuista puutteista siten kuin lainsäädäntö edellyttäisi. Todettujakaan terveystodistuspuutteita ei tilastoitu.

Suomeen saapuneista 1204 sivutuote-erästä 963 vahvistettiin TRACES-järjestelmässä vastaanotetuiksi. Näistä 380 erää (39 %) tarkastettiin vähintään asiakirjojen osalta. Asiakirjatarkastuksen lisäksi tehtiin 141 erälle tunnistustarkastus ja 94 erälle fyysinen tarkastus. Kaikki fyysiset tarkastukset olivat hyväksyttäviä.

Kolmansista maista tuotiin eläinlääkinnällisen rajatarkastuksen kautta selvästi edellisvuotta enemmän eläviä eläimiä 571 erää (2015: 216); kaikki erät tarkastettiin. Puutteita oli 0,9 %:ssa. Viisi eläintä hylättiin. Ei-kaupallisista lemmikeistä todettiin rajanylityk-

sen jälkeen laittomasti puolen vuoden sisällä tuoduiksi 52. Tuontilupia myönnettiin 41 kpl lähinnä tutkimustarkoituksiin ja kaupallisille näytteille.

Toisiin jäsenvaltioihin siirrettiin aiempaa enemmän lähetyksiä: 1413 (2015: 815). Näistä 42 %:sta (2015: 22 %) raportoitiin tarkastus määräpaikassa. Tarkastusten suuri osuus johtuu teurassikojen siirroista: virkaeläinlääkäriin on tarkastettava kaikki teuraseläinlähetykset. Teurassikojen tarkastuksissa ei todettu puutteita. Puolassa tarkastettiin myös välitysporsaslähetyksiä, joissa todettiin puutteita eläinten merkinnöissä ja kuljetusajoissa. Osa sioista hävitettiin, ja sekä toimijoita että lähetyksiä tarkastaneita kunnaneläinlääkäreitä ohjeistettiin.

Suomesta lähetetyistä 394 sivutuote-erästä vahvistettiin TRACES-järjestelmässä vastaanotto 301 erälle. Näistä 87 %:lle erälle tehtiin vähintään asiakirjatarkastus. Yksi erä ei ollut hyväksyttävä.

Täydentävien ehtojen valvonta

Täydentävien ehtojen eläinten merkinnän ja rekisteröinnin valvonta sekä säädösryhmäperusteinen valvonta (eläinten hyvinvointi, TSE-taudit, elintarvikkeet ja kielletyt aineet) saatiin ensimmäistä kertaa toteutettua jo valvontavuoden aikana. Eläintilojen otantavalvonnassa tukiseuraamuksia ehdotettiin 27 tilalle. Laajennusvalvontojen raportointi on kesken (tilanne 20.4.2017). Maaseutuvirasto vastaa täydentävien ehtojen valvontatulosten raportoinnista komission DG AGRI:lle.

Eläinten merkitseminen ja rekisteröinti

Eläinten merkitsemisen ja rekisteröinnin valvontamäärän tavoite (3 % tiloista) saavutettiin, ja valvontakäynti tehtiin 836 (2015: 932) tilalle. Vaatimukset täyttävien tilojen osuus näyttää vakiintuneen melko matalalle tasolle, 56 % (2015: 55 %, 2014: 56 %, 2013: 57 %, 2012: 52 %, 2011: 46 %). Vakaviksi puutteet luokiteltiin noin 7 %:lla tiloista (2015: 6 %, 2014: 9 %). Tarkastuksia on tosin kesken vielä 84 kpl (20.4.2017), joten luvut voivat muuttua. Märehtijätiloilla todettiin yleisimmin aiempaan tapaan korvamerkki- ja rekisteröintipuutteita. Sikatiloilla yleisimpiä olivat pitopaikkakohtaisten eläinluetteloiden ajantasaisuuden ja rekisteri-ilmoitusten puutteet.

Eläimistä saatavat sivutuotteet

Kuntien rekisteröimien sivutuotelaitosten vaaditusta valvonnasta toteutui 80 % (2015: 64 %, 2014 ja 2013: 40 %, 2012: 41 %), mutta Eviran rekisteröimistä laitoksista kunnat valvoivat vain 73 %. Teurastamojen sivutuotelaitosten tarkastukset siirtyivät osaksi Oiva-tarkastuksia. Eviran vastuulla olevista, muista kuin tarkastuseläinlääkäreiden suorittamista valvonnoista toteutuivat kaikki (2015: 100 %, 2014: 82 %, 2013: 87 %).

Paikalliset valvojat ja Evira tekivät yhteensä 118 tarkastusta. Eviraan toimitettiin tarkastuskertomukset lähes kaikista tarkastuksista, ja niiden mukaan puutteita todettiin yhteensä 152. Useimmiten puutteet olivat lieviä tai keskivakavia ja liittyivät entiseen tapaan omavalvontaan, kaupallisiin asiakirjoihin, merkintöihin, kirjanpitoon, siisteyteen, jäljitettävyyteen, näytteenottoon ja analyysiin. Polttolämpötilojen mittaamisessa tai varmentamisessa oli usein puutteita. Vakavia, ihmisten, eläinten tai ympäristön turvallisuutta vaarantaneita puutteita todettiin 11 kpl (2015: 0, 2014: 4). Vakavat puutteet korjattiin.

Raatojen keräily ja siten turvallinen hävitys toimi pääsääntöisesti hyvin. Keräilyalueella haudattujen naudan raatojen lukumäärä vähentyi, mutta myös keräilyyn toimitettu osuus laski hieman 95,8 % (2015: 97,2 %, 2014: 96,6 %, 2013: 96,5 %, 2012: 95 %, 2007: 75 %). Lampaiden ja vuohien raatoja hävitettiin keräilyyn kautta keräilyalueella 77 % (2015: 75 %, 2014: 77,5 %, 2013: 71 %, 2012: 67 %), joten tehostamista riittää. Pikkumärehtijöitä hävitetään keräilyalueella huomattavasti enemmän hautaamalla, polttamalla ja ilmoittamattomilla tavoilla, todennäköisesti esimerkiksi lemmikkien ruo-

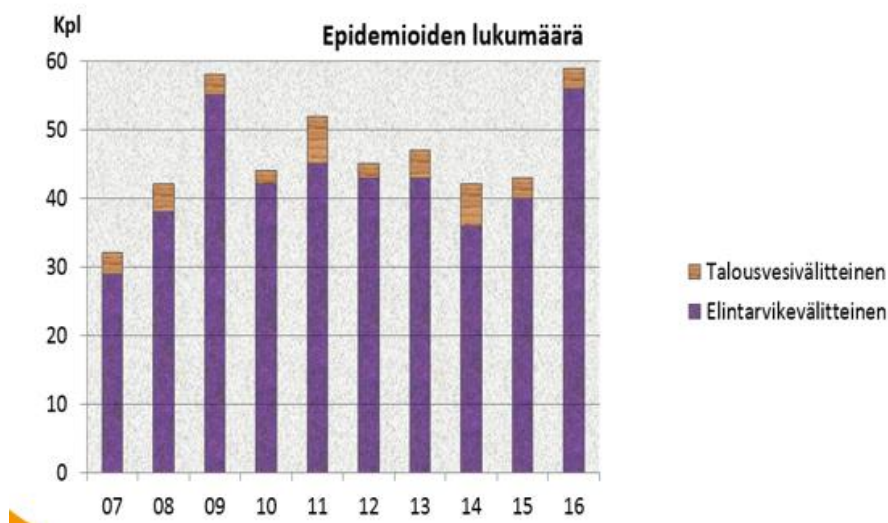
aksi. Sikoja ja siipikarjaa hävitettiin raatojenkeräilyn kautta lähes saman verran kuin aiemmin.

Ilmoitettujen haaskapaikkojen lukumäärä kasvoi noin 20 %, mutta ilmoitukset sivutuotteiden viennistä haaskapaikalle jäivät yhä usein tekemättä. Kotimaassa valmistetuissa, eläimille raakana syötettävissä rehuissa todettiin salmonellaa yhdessä ja liikaa enterobakteereita kahdeksassa näytteessä.

3.2.3 Elintarvikeeturvallisuus

Elintarvike- ja talousvesivälitteiset epidemiat

Elintarvike- (56 kpl, 1392 sairastunutta) ja talousvesivälitteisten (3 kpl, 150 sairastunutta) epidemioiden määrä oli hieman korkeampi kuin viime vuosina ja sairastuneiden määrä nousi kaksinkertaiseksi. Norovirus oli elintarvikevälitteisten epidemioiden yleisin tunnistettu taudinaiheuttaja (22 epidemiaa) ja epidemioihin vaikuttavana tekijänä oli usein infektioitunut keittiötyöntekijä (vähintään 13 epidemiassa). Tavallisimmista ruokamyrkytysten aiheuttajista *Salmonella* Enteritidis aiheutti sairastumisia, joiden lähteeksi epäiltiin mungpavun ituja. Tietoon tuli noin 20 sairastunutta henkilöä. Kampylobakteeri aiheutti viisi elintarvikevälitteistä epidemiaa, mutta vain yhdessä tunnistettiin tarkempi välittäjäelintarvike. Siinä pieni epidemia levisi raakamaidon välityksellä. *Yersinia enterocolitica* aiheutti vihannesten välityksellä keskikokoisen epidemian henkilöstöravintolassa. Vakavimpien ruokamyrkytysten aiheuttajista EHEC ja EPEC aiheutti vuoden suurimman epidemian pääkaupunkiseudulla. Pitopalvelun tarjoileman rucolan välityksellä sairastui noin 240 henkilöä.

Kuva 3.2.3 Ruokamyrkytys-epidemioiden määrä vuonna 2016

RASFF

Suomi teki komission RASFF-järjestelmään 57 (2015: 55) ilmoitusta Suomessa havaituista vaatimustenvastaisuuksista. Ilmoituksista 34 (60 %) koski elintarvikkeita, 17 (30 %) rehuja ja kuusi (10 %) elintarvikekontaktimateriaaleja. Ilmoitukset liittyivät enimmäkseen maahan tuotujen elintarvikkeiden huonoon mikrobiologiseen laatuun (10 kpl), kasvinsuojeluaainerikkomuksiin (10 kpl) tai toksiineihin (7 kpl). Ilmoituksista 32 kpl perustui Tullin rajavalvontaan ja sisämarkkinakaupan valvontaan. Suomessa valmistetusta elintarvikkeesta tehtiin yksi RASFF-ilmoitus (2015: 0, 2014: 3 kpl). Suomen vastaanottamat RASFF-ilmoitukset (83 kpl) koskivat useimmiten pieniä tuotteita erikoistuotteita, jotka oli lähetetty pienille toimijoille.

Takaisinvedot

Elintarvikkeiden takaisinvetojen määrä oli 131 kpl (2015: 111 kpl ja 2014: 120 kpl). Vuoden 2016 tilastoihin on otettu mukaan myös sellaiset erät, joita ei enää ollut markkinoilla tiedon tullessa Suomeen. Näitä oli 25 kpl ja ne olivat pääasiassa tuorekasviksia. Takaisinvetojen tavallisimmat syyt liittyivät mikrobiologiaan (24 %), pestisidien, toksiinien, lisäaineiden ym. ylityksiin (23 %), allergeeneihin (18 %), vierasesineisiin, toukkiin, kuoriaisiin tai virheellisiin kontaktimateriaaleihin (18 %) taikka pakkaus- ja merkintävirheisiin (8 %). Takaisinvedettävistä tuotteista 21 % oli suomalaista alkuperää ja 79 % tuontituotteita.

AAC

Suomi teki EU:n hallinnollisen avun AAC-AA-järjestelmässä kolme pyyntöä, jotka koskivat kalastustuotteiden virheellisiä merkintöjä, ravintolisien lainsäädännön vastaista markkinointia ja puutteellisia pakkausmerkintöjä. Suomi sai muilta jäsenvaltioilta AAC-AA -järjestelmän kautta tietoa kahdesta tapauksesta, toisessa oli kyse kielletyn aineen käytöstä kasvisten kasvattamisessa ja toisessa ravintolisän harhaanjohtavista ja virheellisistä merkinnöistä. Elintarvikepetoksia koskevan AAC-FF järjestelmän kautta Suomi teki yhden avunpyynnön Ruotsiin ravintolisien ja laihdutusvalmisteiden lainsäädännönvastaisesta markkinoinnista. Suomi sai järjestelmän kautta tietoa neljästä tapauksesta, jotka koskivat pähkinöihin, palmuöljyyn, säilykevihanneksiin ja tonnikalaan liittyneitä epäselvyyksiä. Kaikkien Suomen tekemien avunpyyntöjen kohdalla viranomaisyhteistyö toimi hyvin ja vastaukset saatiin järjestelmien kautta kohtuullisessa ajassa.

Laatu- ja vastuullisuusjärjestelmät

Kansalliseen laatujärjestelmään Sikavaan liittyviä Latuvastuu-sianlihan toimijakohtaisia hyväksyntöjä myönnettiin kolme kpl (yhteensä nyt yhdeksän toimijaa, joilla 12 hyväksyttyä toimipaikkaa).

Hyvän käytännön ohjeet

Hyvän käytännön ohjeita on arvioitu yhteensä kahdeksan elintarvikealalle. Vuonna 2016 arvioitiin päivitetty *Omavalvonta ravintoloissa – elintarvikkeet* -ohje sekä Luonnonyrttiopas.

Hygieniaosaaminen

Hygieniaosaamistodistuksia myönnettiin 60 862 kpl, mikä nosti kaikkien myönnettyjen todistusten lukumääräksi 1 078 671 kpl. Yhden osaamistestaaajan oikeudet peruutettiin toiminnassa havaittujen puutteiden ja virheiden vuoksi. Hygieniaosaamisen todentaminen laitoksissa ja ilmoitetuissa elintarvikehuoneistossa sai Oiva-tuloksen A tai B 98,5 %:ssa tehdyistä tarkastuksista (9 783 kpl).

Elintarvikkeiden ja elintarvikekontaktimateriaalien maahantuonnin valvonta

EU:n ulkopuolelta suoraan Suomeen tuotavia eläimistä saatavia elintarvikkeita tuotiin eläinlääkinnällisen rajatarkastuksen kautta 651 erää (2015: 652), joista viisi (0,8 %) (2015: 7 kpl, 1,1 %) sai kirjallisen huomautuksen ja viisi erää (2015: 3 kpl) hylättiin. Yleisimmät puutteet olivat asiakirjoissa (väärä terveystodistus tai sen virheellinen täyttäminen), elintarvikehygieniassa ja pakkausmerkinnöissä.

Toisesta EU:n jäsenvaltiosta eläimistä saatavia elintarvikkeita tuovia ensisaapumistoimijoita oli 550–560 kpl. Näitä valvottiin 161 tarkastuksella, joista 17 johti uusintatarkastukseen. Näytteitä otettiin 27 kpl, joista yhdestä löytyi salmonella. Yleisimmät puutteet liittyivät ensisaapumistoiminnan ilmoitukseen, omavalvontaan ja omavalvonnan näytteenottoon.

Tulli valvoo muiden kuin eläimistä saatavien elintarvikkeiden tuontia Suomeen. Tullin elintarvikevalvonnassa tutkittiin 3254 (2015: 2948 ja 2014: 3329) tavaraerää, joista noin 30 % oli tuotu suoraan EU:n ulkopuolelta. Sisämarkkinoiden kautta tulevista eris-

tä noin joka viides oli alkuperältään EU:n ulkopuolelta ja loput EU:n alueella tuotettuja. Alkuperämaata ei pystytty määrittelemään noin sadan erän kohdalla.

Tutkituista tavaraeristä määräystenvastaiseksi todettiin 222 eli 7 %. Lievempiä virheitä (huomautettavaa) todettiin 222:ssa eli 9 %:ssa (2015: 268 kpl ja 9 %) eristä. Vaatimustenvastaisten erien osuus oli EU:n ulkopuolisista maista tuoduissa elintarvikkeissa 15 % ja EU-alkuperäisissä tuotteissa 3 %.

Eniten tutkittiin tuoreita hedelmiä ja hedelmätuotteita (690 erää) sekä tuoreita vihannuksia ja vihannestuotteita (585 erää). Kolmanneksi eniten tutkittu elintarvikeryhmä olivat erityisruokavaliovalmisteet (224 erää). Eniten määräystenvastaisia tuote-eriä todettiin erityisruokavaliovalmisteissa (ml. ravintolisät), joista vakavia virheitä löytyi noin joka kolmannelta tuotteesta. Kolme yleisintä vaatimustenvastaisuuden syytä olivat pakkausmerkintävirheet, kasvinsuojeluainejäämät sekä lääkeluettelon aineet elintarvikkeessa.

Maahan tuoduista elintarvikekontaktimateriaaleista tutkittiin 535 erää, joista 85 % oli peräisin EU:n ulkopuolelta. Vaatimustenvastaisia eriä oli 27 kpl (5 %). Yleisimmät hylkäämiseen johtaneet syyt olivat irtoavat haitalliset aineet, liian korkeat raskasmetallipitoisuudet ja virheet pakkausmerkinnöissä ja asiakirjoista.

Kotimaisen elintarviketuotannon valvonta

Lihantarkastus

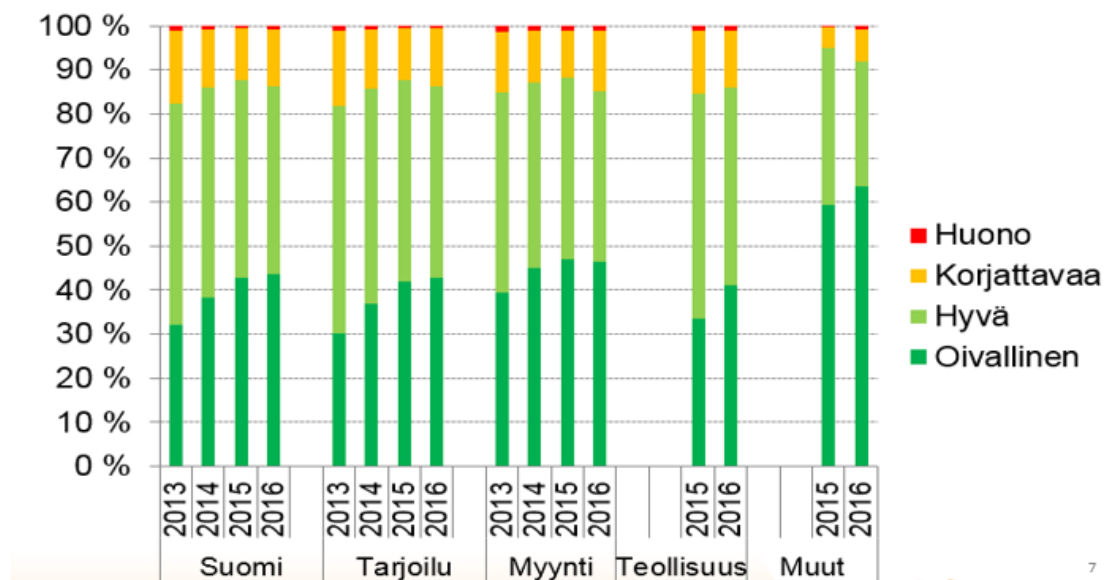
Lihantarkastuksessa hyväksytyyn punaisen lihan (271 milj. kg) ja siipikarjan lihan (115 milj. kg) määrä on säilynyt samana kuin aiempina vuosina. Lisäksi tarkastettiin 615 luonnonvaraista riistaeläintä, 431 tarhattua riistaeläintä ja 62 465 poroa. Poroteuras-tamoissa tarkastettiin porojen lisäksi 843 lammasta tai vuohta, 4 hirveä, 12 tarhattua riistaeläintä ja 16 karhua.

Lihantarkastuksessa hylättyjen ruhojen osuudet 0,39 % (punainen liha) ja 2,8 % (siipikarja) pysyivät aikaisempien vuosien tasolla. Yleisimmät hylkäyssyyt sioilla olivat keuhkokalvontulehdukset (18,3 %) ja suolinkaisvauriot (6,8 %). Hännänpurennan esiintyminen oli vähäistä jääden yhteen prosenttiin. Naudoilla yleisimmät hylkäyssyyt olivat ruhjeet ja vertymät (2,6 %) ja pneumonia (2,3 %). Siipikarjalla yleisimpiin hylkäyssyihin kuuluivat ihomuutokset, ruumiinontelon muutokset, kuihtuminen sekä teurastusvirheet. Porojen yleisin hylkäyssyy oli loisten aiheuttamat muutokset. Suurempia muutoksia hylkäyssyissä ei ollut havaittavissa edellisvuoteen verrattuna.

Suomella on valmiudet EU-lainsäädännön mahdollistamaan visuaaliseen lihantarkastukseen sekä hyväksytyistä valvotuista pito-olosuhteista peräisin olevien sikojen trikiinitestauksen vähentämiseen. Näiden mahdollisuuksien käyttö on kuitenkin vielä vähäistä, koska vientimaat edellyttävät perinteistä lihantarkastusta ja kattavaa trikii-nitestausta. Suomessa on tällä hetkellä ainoastaan yksi sikatila, jolla on tunnustetut valvotut pito-olosuhteet.

Elintarvikevalvonnan Oiva-tulokset

Kuva 3.2.4 Oiva-tulokset vuonna 2016

Oiva-järjestelmässä julkaistaan nyt alkutuotantoa sekä alkoholijuomien valmistusta ja tukkumyyntiä lukuun ottamatta kaikkien Suomessa toimivien elintarvikealan yritysten elintarvikevalvonnan tulokset. Oivallisen tai hyvän tuloksen sai keskimäärin 87 % yrityksistä. Oiva-tarkastuksia ei ole kuitenkaan vielä pystytty toteuttamaan kaikkiin suunnitelmallisen valvonnan piirissä oleviin yrityksiin eikä valvonnan tiheys ole ollut riskiluokitussuosituksen mukainen. Lisäksi kaikkia tarkastettavia vaatimuksia ei ole pystytty tarkastamaan suositusten mukaisesti.

Teurastamot

Suomessa on 19 suurta teurastamoita, 45 pienteurastamoita, 19 poroteurastamoita ja kuusi riistankäsittelylaitosta. Suurista teurastamoista viisi on siipikarjateurastamoita. Pienteurastamoista viisi oli kuntien valvomia. Tarkastuksissa annettiin kehoituksia suurissa teurastamoissa 56 kpl (2015: 93 kpl) ja pienteurastamoissa 29 kpl (2015: 83 kpl). Hallinnollisia pakkokeinoja käytettiin teurastamoissa viisi kertaa ja pienteurastamoissa seitsemän kertaa. Teurastamot, pienteurastamot ja niiden yhteydessä olevat laitokset saivat A- tai B-tuloksen 81,6 % tarkastuksista. Yleisimmät puutteet liittyivät tilojen ja rakenteiden yleiseen puhtauteen ja järjestykseen.

Kala-, liha-, maito- ja munalaitokset (hyväksytyt elintarvikehuoneistot)

Kalaa, lihaa, maitoa ja munia jalostavien laitosten suositeltu tarkastustiheys on vähintään kerran vuodessa. Laitosten määrässä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia viime vuosina.

Kalalaitoksista, joita on kaikkiaan 359 kpl, tarkastettiin 75 % (270 kpl). Tarkastuksia tehtiin 640 kpl (hyväksymistarkastukset, suunnitelman mukaiset ja uusintatarkastukset sekä muista syistä tehdyt tarkastukset). Lihalaitoksista, joita on kaikkiaan 339 kpl, tarkastettiin 74 % (270 kpl). Tarkastuksia tehtiin 1008 kpl. 123 maitolaitoksesta tarkastettiin 89 % (110 kpl, 281 erillistä tarkastusta) ja 74 munalaitoksesta 62 % (46 kpl, 60 erillistä tarkastusta).

Oiva-arviointien mukaisten tarkastusten tulosten perusteella kalalaitokset täyttivät vaatimukset oivallisesti tai hyvin 83 %:ssa. Tarkastuksista noin 17 % johti korjauskehoituksiin ja 1 % pakkokeinojen käyttöön. Yleisimmät puutteet olivat pakkausmerkinnöissä ja omavalvontanäytteiden otossa, omavalvontatutkimuksissa ja listeriaomavalvonnassa.

Lihalaitosten tarkastuksista oivallisen tai hyvän tuloksen sai 82 %. Tarkastuksista noin 21 % johti korjauskehotuksiin ja noin 3 % pakkokeinojen käyttöön. Yleisimmät puutteet olivat tilojen ja laitteiden kunnossa- ja puhtaanapidossa, elintarvikkeista annettavissa tiedoissa sekä allergioita ja intoleransseja aiheuttavien aineiden hallinnassa.

Maitolaitosten tarkastuksissa parhaimpien tulosten osuus oli 96 %. Huonoa tulosta (D) ei saanut yksikään laitos. Kehotuksia annettiin kuitenkin 8 %:lle tarkastetuista kohteista. Puutteita oli elintarvikkeista annettavissa tiedoissa, hyväksymisvaatimusten noudattamisessa ja elintarvikkeiden lämpötilojen hallinnassa.

Munalaitosten tarkastuksissa parhaimpien tulosten osuus oli 95 %. Huonoa tulosta (D) ei saanut yksikään laitos. Puutteita oli henkilökunnan hygieniasaamisen todentamisessa ja salmonellatutkimuksissa sekä kananmunien kaupanpitämisen vaatimuksissa.

Muut laitokset (ilmoitetut elintarvikehuoneistot)

Muiden kuin eläimistä saatavia elintarvikkeita jalostavien laitosten määrä oli n. 2500 kpl. Leipomoita, joissa käsitellään eläimistä saatavia elintarvikkeita, oli 687 kpl, ruoka- ja kahvileipien valmistusta 433 laitoksessa, kasvi-, marja- ja hedelmätuotteiden valmistusta 422 laitoksessa, pakkaamotoimintaa, jossa on vähäistä kauppakunnostusta 231 laitoksessa. Loput laitokset kattavat myllytoiminnan (63 kpl), muiden viljatuotteiden valmistuksen (40 kpl), yhdistelmätuotteiden valmistuksen (103 kpl), makeisten valmistuksen (61 kpl), juomien valmistuksen (73 kpl) ja muun valmistuksen (esim. ravintolisät, erityisruokavaliovalmisteet, kahvinpahto) (456 kpl).

Näihin laitoksiin tehtiin yhteensä 1 269 tarkastusta. Tarkastusten tuloksissa oivallisen tai hyvän tuloksen vaihteluväli oli 82–100 % toimintatyyppistä riippuen. Yli 90 %:sti vaatimukset täyttyivät muissa paitsi leipomoissa, joissa käsitellään helposti pilaantuvia elintarvikkeita, juomien valmistuksessa sekä muussa valmistuksessa. Puutteita oli tilojen, pintojen ja laitteiden puhtaudessa ja riittävydessä, lämpötilojen hallinnassa, henkilökunnan toiminnassa ja koulutuksessa, pakkausmerkinnöissä, allergeenien ilmoittamisessa ja lisäaineiden käytössä.

Alkoholijuomien valmistus ja tukkumyynti

Alkoholijuomien valmistajia ja tukkumyyjiä oli 413 kpl, joista 15 % (63 kpl) tarkastettiin. Tarkastuksista 45 % kohdistui valmistuksen valvontaan. Kehotuksia annettiin 31 kpl ja pakkokeinoja 14 kpl. Alkoholijuomien valmistuksen tarkastuksessa todetut puutteet liittyivät pääsääntöisesti omavalvontasuunnitelmaan sekä tuotteiden osalta virheellisiin pakkausmerkintöihin sekä alkoholipitoisuuden poikkeamiin. Tukkumyyjillä yleisin poikkeama oli elintarvikelainsäädännön mukaiset pakolliset pakkausmerkinnät sekä koostumuspoikkeamat. Suurin osa tarkastuksilla havaituista poikkeamista liittyi alkoholilain noudattamiseen koskien viranomaisraportointia.

Tuotevalvonnassa havaittiin puutteita pakkausmerkintöjen lisäksi alkoholipitoisuuden ilmoittamisessa (alkoholipitoisuus ylitti merkinnöissä ilmoitetun tai alkoholilaissa säädetyn 4,7 tilavuusprosentin rajan).

Elintarvikekontaktimateriaalit

Kontaktimateriaalitoimijoita oli 455 kpl ja valvottavia toimintoja 770 kpl. Toimijoista tarkastettiin vain 14,6 % (53 kpl) ja toiminnoista 6,9 % (56 kpl). Tarkastuksia oli yhteensä 56 kpl ja niissä oivallisen tai hyvän arvosanan sai 87 %. Yleisimmin puutteita oli laadunhallinnassa, asiakirjoissa, tutkimuksissa ja jäljitettävyydessä.

Elintarvikkeiden kuljetus

Elintarvikekuljetustoimijoita on 1410 kpl, joista tarkastettiin 13 % (92 kpl). Tarkastuksissa oivallisen tai hyvän tuloksen sai 94-100 %. Puutteita oli puhtaanapidossa ja omavalvonnassa.

ATP-sopimuksen mukaisia helposti pilaantuvien elintarvikkeiden kansainvälisen kuljetuksen kaluston tarkastuksia tehtiin kunnissa 69 kpl. Kehotuksia annettiin 10 kpl mm. ATP-todistuksen puuttumisesta ja puutteista ajoneuvon ATP-kilvissä.

Tulli tarkasti 279 kuljetusta, joista 16:ssa todettiin puutteita. Vähentyneiden tarkastusten määrä johtuu siitä, että ATP-säännöksiä ei sovelleta maakuljetusvälineissä lämpötilavalvontaa lukuun ottamatta yli 150 km:n merimatkan osalta. Puutteita havaittiin ATP-todistuksen merkinnöissä ja lämpötilan rekisteröintilaitteissa.

Elintarvikkeiden tukkumyynti ja varastointi

Elintarvikekukkuja oli 533 kpl ja pakkas- ja muita varastoja 671 kpl. Näistä tarkastettiin n. 28 % (338 kpl). Tukut täyttivät vaatimukset oivallisesti tai hyvin 73 %:ssa ja varastot 94 %:ssa tarkastuksista. Puutteita oli tilojen, pintojen ja välineiden puhtaudessa, elintarvikkeiden koostumuksessa, erityisvaatimusten täyttämässä, elintarvikkeista annettavissa tiedoissa ja varastojen omavalvonnan näytteenotossa ja tutkimuksissa.

Elintarvikkeiden vähittäismyynti ja tarjoilu

Elintarvikkeiden vähittäismyyntipaikkoja oli 11 322 kpl. Näistä tarkastettiin 36 % (4101 kpl) 4588 tarkastuskäynnillä. Vähittäismyyntipaikat täyttivät vaatimukset oivallisesti tai hyvin 86 %:ssa tarkastuksista. Uusintatarkastuksilla asiakokonaisuuksista annetuista tuloksista 94 % oli oivallinen tai hyvä. Yleisimmät puutteiden syyt olivat lämpötilojen hallinnassa, tilojen, pintojen ja välineiden puhtaudessa ja soveltuvuudessa, henkilökunnan toiminnassa ja koulutuksessa, omavalvonnassa, elintarvikkeiden koostumuksessa ja elintarvikkeista annettavista tiedoissa.

Luomuelintarvikkeita myyntiä tarkastettiin yhteensä 167 tarkastuksella. Tarkastuksilla ei havaittu puutteita luomuvaatimusten täyttymisessä.

Elintarvikkeiden tarjoilupaikkoja oli 34 384 kpl, joista ravintoloita 9768 kpl, grillejä ja pikaruokaloita 2390 kpl, kahviloita 5564 kpl, pubeja 1886 kpl, suurtalouksia (laitos-, keskus- ja tarjoilukeittiöitä) 14 776 kpl. Näistä tarkastettiin yhteensä 14 849 kpl (43 %, 17 091 tarkastuksella).

Kaikista tarjoilupaikoista 87 % täytti vaatimukset oivallisesti tai hyvin. Suurtalouksilla oivallisen tai hyvän tuloksen osuus oli 94 %. Eniten korjattavaa oli ravintola-, grilli- ja pikaruokapaikoissa sekä kahviloissa. Puutteita oli eniten lämpötilojen hallinnassa ja omavalvonnassa sekä tilojen soveltuvuudessa ja kunnossapidossa.

Puolustusvoimien valvonnassa olevia suurtalouksia ja kenttämuonituksia tarkastettiin 78 kpl. Niistä 67 % täytti vaatimukset oivallisesti tai hyvin. Kiinteissä valvontakohteissa puutteita oli rakenteissa, tilojen ja laitteiden puhtaanapidossa ja omavalvonnassa. Kenttämuonituksessa yleisimmät puutteet olivat lämpötilojen hallinnassa, yleisessä hygieniassa ja omavalvonnassa.

Elintarvikkeiden kaupallisten vaatimusten valvonta

Nimisuojuuttuihin tuotteisiin kohdistui 107 tarkastusta, joista 43 kpl myyntiin, 48 kpl valmistukseen ja 13 kpl tarjoiluun. Oivallisen tai hyvän tuloksen sai 98 % tarkastuksista. Puutteita oli tuotteiden merkinnöissä tai tuotteen nimen väärinkäytössä. Italiasta tuli pyyntö Parmesan-nimen harhaanjohtavan käytön valvomiseksi.

Kasvisten kaupanpitämisen vaatimuksia tarkastettiin pakkaamoissa (30 erää), tukuisa (21 tarkastusta, 168 erää) ja vähittäiskaupoissa (41 tarkastusta, 2115 erää). Eni-

ten vaatimustenvastaisia eriä oli persikoissa, nektariineissa, appelsiineissa ja mansikoissa. Merkintävirheet, pilaantuminen ja pintaviat olivat yleisimmät puutteet.

Kananmunien kaupanpitämisen vaatimuksia valvottiin 10 lattiakanalassa (kanaloita 186 kpl) ja 6 ulkokanalassa (kanaloita 10 kpl). Tarkastuksissa ei todettu puutteita. Kananmunanpakkaamoihin tehtiin yhteensä 96 tarkastusta, joista oivallisen tai hyvän tuloksen sai 97 %. Puutteita oli munien laatu- ja painoluokituksessa sekä niiden leimauksessa ja pakkausmerkinnöissä.

Elintarvikkeiden markkinointi

Määräystenvastaisten väitteiden käytön vuoksi tehtiin 32 valvontapyyntöä kuntien elintarvikevalvontaan. Lisäksi yhdeksälle toimijalle annettiin kehoitus korjata markkinointi hyväksymättömien terveystäitteiden tai lääkkeellisen markkinoinnin vuoksi.

Jäljitettävyys

Jäljitettävyysvaatimusten tarkastuksia tehtiin 6304 kpl. Oivallisia ja hyviä tuloksia oli 97 % lukuun ottamatta naudanlihan pakollisen merkintäjärjestelmän arviointia, jossa tulokset jäivät heikommaksi.

Rehuvalvonta

Valvonnan kohteena olevia rehualan toimijoita oli 2043 kpl. Näihin kohdistui 180 tarkastusta, mikä oli 83 % suunnitellusta. Rehuista otettiin yhteensä 4165 näytettä, joista tehtiin 10 958 analyysiä.

Rehualan alkutuotannon toimijoiden rehuvalvonnassa, joka on samalla täydentävien ehtojen tukivalvontaa, tarkastettiin 535 tilaa ja otettiin 178 näytettä, mikä vastasi lähes suunniteltua. Tiloista 357 oli kasvinviljely- ja 195 eläintuotantotiloja. Puutteita esiintyi 25 tilalla (2015: 30 tilalla). Yleisin poikkeama oli näytteistä löytyneet tuhohyönteiset tai muut visuaaliset poikkeamat, joista annettiin puhdistuskehoituksia.

Rehujen valmistukseen, varastointiin, maahantuontiin ja välitykseen kohdistui 58 laitostarkastusta, mikä oli 83 % suunnitellusta. Valvonnassa ei todettu vakavia puutteita. Lievempiä puutteita, joiden perusteella edellytettiin toimenpiteitä, havaittiin 175 kpl. Puutteita esiintyi HACCP-järjestelmissä, laadunvarmistuksessa, tukijärjestelmissä, ohjeistuksessa, tietojen kirjaamisessa, pakkausmerkinnöissä ja saateasiakirjoissa. Vientitarkastuksia liittyen rehujen vientiin Venäjälle tai tulliliiton maihin tehtiin 12 kpl. Kuljetusautojen tarkastuksissa havaittiin eniten puutteita puhdistuskirjanpidossa ja salmonellanäytteenotossa.

Luomurehujen valvontajärjestelmässä havaittiin puutteita noin 40 %:lla (19 kpl) valvontajärjestelmään kuuluvista toimijoista (47 kpl), mikä oli vähemmän kuin vuonna 2015. Puutteita esiintyi pääasiassa kirjanpidoissa, laadunvarmistuksessa ja luomurehujen merkinnöissä.

Elintarvikkeiden ja rehujen mikrobiologiset valvonta- ja seurantaohjelmat

Elintarvikkeiden salmonella

Teurastamoilla sioista ja naudoista otetuista lähes 20 000 näytteistä löytyi salmonellaa vain kuudesta. Siipikarjasta teurastamoilla otetuista 1400 näytteestä ei salmonellaa löytynyt ollenkaan. Leikkaamoista otettiin kotimaisesta lihasta yhteensä 3234 näytettä, joista yhdestä löytyi salmonella ja ulkomaista alkuperää olevasta lihasta 85 näytettä, joista ei löytynyt salmonellaa. Siipikarjan jauhelihaa tai raakalihavalmisteita valmistavista laitoksista otettiin 805 näytettä, joista yhdestäkään ei löytynyt salmonellaa. Tulokset osoittavat Suomen lihantuotantoketjun salmonellatilanteen säilyneen edelleen hyvänä.

Rehujen salmonella

Viranomaisvalvonnan salmonella-analyysyjä tehtiin yhteensä 3450 kpl, joista 3191 kohdistui rehuaineisiin ja 259 rehuseoksiin. Tuonnin yhteydessä joko viranomaisvalvonnassa (maahantuonti) tai toimijan omavalvonnassa (sisämarkkinatuonti) todettiin 18 salmonellaposiitivista rehuerää (2015: 5 kpl). Saastuneiden erien määrä oli tavanomaista suurempi. Toimijat hakivat salmonellaposiitivisiksi todetuille tuontierille (sekä maahantuonti- että sisämarkkinakauppaeriä) käsittelyluvan Evirasta. Käsittelyn jälkeen rehueristä otettiin viralliset näytteet ja erät hyväksyttiin käyttöön sen jälkeen kun ne oli todettu puhtaaksi. Yhteensä salmonellaposiitiviset erät edustivat 35,6 miljoonaa kiloa rehuaineita (2015: 10,3 milj. kg).

Viranomaisvalvonnassa salmonellaa ei todettu elintarviketuotantoeläimille tarkoitetuissa kotimaassa valmistetuissa rehuissa, tuotantoympäristönäytteissä, maatalojen salmonellatartunnan lähteen selvittämiseksi otetuissa rehunäytteissä eikä kotimaisista eläimistä saatavista sivutuotteista valmistetuista rehuista otetuissa näytteissä. Markkinavalvonnassa salmonellaa todettiin yhdessä talipallonäytteessä.

Rehualan toimijoiden Eviralle tekemiä omavalvontaan liittyviä ilmoituksia salmonellalöydöksistä oli 49, joista 19 liittyi tuotantoympäristönäytteisiin, 21 pääasiassa tuontirehuaineisiin, kolme tuontirehuseoksiin ja kuusi turkis- tai lemmikkieläinten rehuun. Kotimaisissa elintarviketuotantoeläinten rehuseoksissa ei todettu salmonellaa myöskään toimijoiden omavalvonnassa.

Broilereiden kampylobakteeri

Broilereiden teuraseristä otettiin 1948 näytettä, joista 4,1 %:sta (80 kpl) löydettiin kampylobakteeri. Tulokset osoittavat, että kampylobakteerien esiintyvyys suomalaisessa broilerissa on erittäin alhainen.

Nautojen EHEC

Teurastamoilla otettiin naudoista 618 ulostenäytettä, joista *E. coli* O157-bakteeri löytyi 2,1 %:sta (13 kpl). Lisäksi tutkittiin ihmisten EHEC-tartuntojen selvityksiin liittyen viideltä nautatilalta otettuja näytteitä, joista STEC löytyi yhdeltä. *E. coli* O157 esiintyvyys teurasnaudoissa on pysynyt alhaisena.

Mikrobilääkeresistenssi

Zoonoottisten bakteerien mikrobilääkeresistenssiseuranta kattoi salmonellavalvontaohjelman naudoista, sioista ja siipikarjasta eristetyt salmonellat, sekä teurastetuilta broilereilta ja naudoilta eristetyt kampylobakteerit. Tuotantoeläimistä eristetyt salmonellat olivat enimmäkseen herkkiä tutkituille mikrobilääkkeille ja vain muutamalla kannalla todettiin resistenssiä. Broilereista eristetyillä kampylobakteereilla resistenssiä esiintyi vähäisessä määrin kinoloniryhmän mikrobilääkkeille (noin 10 %). Resistenssitasot ovat eurooppalaiseen keskitasoon verrattuna alhaisia.

ESBL-, AmpC ja karbapenemaasia tuottavien *E. coli*-bakteerien esiintymistä broilereilla, kotimaisessa broilerinlihassa ja naudoilla selvitettiin osana kaikissa EU:n jäsenvaltioissa toteutettavaa seurantaa. Broilereilla ESBL/AmpC-bakteerien esiintyvyys oli 14 % (306 kpl). Näytteistä 4 %:ssa todettiin ESBL- ja 11 %:ssa AmpC-E. coli. Tuoreessa broilerinlihassa näitä bakteereita todettiin 22 %:ssa tutkittuja näytteitä (309; 5 % ESBL, 17 % AmpC). Suomalaisilla naudoilla ESBL-bakteereita ei todettu lainkaan, ainoastaan 3/236 (1 %) näytteestä todettiin AmpC-E. coli.

Elintarvikkeiden kemialliset valvonta- ja seurantaohjelmat

Eläimistä saatavien elintarvikkeiden vierasainevalvontaohjelma

Ohjelmassa tutkitaan kiellettyjä lääkeaineita, lääkejäämiä ja ympäristökontaminantteja elävistä eläimistä ja eläimistä saatavista elintarvikkeista. Yhteensä 4234 näytteestä tehtiin lähes 45 000 tutkimusta. Näytteistä ei löytynyt viitteitä kiellettyjen aineiden käy-

töstä eikä sallittujen lääkeaineiden säädöstenvastaisesta käytöstä. Tulokset osoittavat sen, että suomalaisissa eläimistä saatavissa elintarvikkeissa ei esiinny ihmisen terveydelle haitallisia lääkeainejäämiä.

Tarhatun riistan maksa- ja munuaisnäytteistä löytyi kadmiumia, jonka tiedetään kertyvän ympäristöstä näihin elimiin.

Kasvinsuojeluainejäämät

Kasvinsuojeluainejäämiä tutkittiin 553 kotimaista alkuperää, 1 218 toisesta EU-jäsenvaltiosta peräisin olevasta ja 475 EU:n ulkopuolelta peräisin olevasta tuotteesta. Eristä yhteensä 36:stä (1,6 %) löytyi raja-arvot ylittäviä määriä jäämiä. Näistä 23 oli peräisin EU:n ulkopuolelta ja loput 13 EU:n alueelta. Jäämiä löytyi etenkin tuoreista hedelmistä ja marjoista sekä tuoreista vihanneksista. Kotimaisista elintarvikkeista ei löytynyt raja-arvot ylittäviä jäämiä. Kolmesta luomuleivästä löytyi jäämiä luomussa kielletystä kasvinsuojeluaineesta.

Ympäristöperäiset kontaminantit ja muut vieraat aineet

Ympäristöperäisiä kontaminantteja tutkittiin 179 näytteestä, joista tehtiin 130 analyysia sellaisten yhdisteiden tutkimiseksi, joille on raja-arvot ja 1771 tutkimusta yhdisteistä, joille ei ole asetettu raja-arvoja. Näytteeksi otettiin salaatteja, viljaa, maitoa, naudanlihaa, öljykasvien siemeniä, leipiä ja aamiaisviljavalmisteita. Niistä analysoitiin POP-yhdisteitä, nitraattia, PAH-yhdisteitä, akryyliamidia, hometoksiineja, kumariinia, radioaktiivisia aineita ja perkloraatteja. Yhdestä näytteestä löytyi torajyvähakkoja ja öljykasvien siemenissä esiintyi raskasmetalleja (nikkeli ja kadmium), joiden johdosta on syytä kehittää yritysten omavalvonnan riskinhallintaa.

Valvonnassa ympäristöperäisten kontaminanttien ja vieraiden aineiden hallinta on osa Oiva-arviointiohjeiden mukaista tarkastusta. Näissä tarkastuksissa (139 kpl) kahdessa havaittiin puutteita. Puutteet liittyivät savustusprosessien PAH-yhdisteiden määrityksiin.

Rehujen haitallisten ja kiellettyjen aineiden valvonta

Rehujen viranomaisvalvonnan näytteenottomäärät toteutuivat vuonna 2016 pääosin valvontasuunnitelman mukaisesti. Rehujen viranomaisvalvonnassa kemiallisten haitallisten ja kiellettyjen aineiden analyysien määrä oli yhteensä 4570 analyysia, mikä vastasi 135 % suunnitellusta analyysien määrästä. Viranomaisnäytteistä valvottiin raskasmetallien jäämiä, kasvinsuojeluaineiden jäämiä sekä kokkidiostaattien, lääkeaineiden ja muiden yhdisteiden jäämiä suunniteltua suuremmasta määrästä näytteitä. Mykotoksiinien, raskasmetallien, melamiinin, dioksiinien, kasvinsuojeluaineiden, lääkerehujen ja muiden lääkkeiden tehoaineiden tai kiellettyjen yhdisteiden tulokset olivat vaatimustenmukaisia. Kahdessa tapauksessa todettiin säännöstenvastaisuutta kokkidiostaattien jäämissä. Kokkidiostaatteissa rehun lisäaineina todettiin useassa näytteessä säännöstenvastaisuuksia, jotka olivat pääosin rehun merkinnöissä ilmoitetun arvon alituksia.

Rehujen muuntogeenisyyden valvonta painottui EU:ssa hyväksytyjen muuntogeenisten organismien sekä niistä valmistettujen rehujen merkintöihin ja jäljitettävyyteen. Näytteenotto kohdistettiin rehuihin, joissa ei ollut merkintää muuntogeenisyydestä. Rehujen valvonnassa ei todettu EU:ssa hyväksymättömiä muuntogeenisiä rehuja. Näytteistä ei todettu myöskään sellaisia pitoisuuksia hyväksytyjä muuntogeenisiä aineksia, jotka olisivat edellyttäneet rehun merkitsemistä.

3.3 Puutteiden analyysi

3.3.1 Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys

Kasvintuotannon sektoreilla havaitut puutteet johtuivat pääosin edelleen toiminnanharjoittajien ja viljelijöiden tietämättömyydestä tai ymmärtämättömyydestä säädösten vaatimuksista. Osa poikkeamista johtui selvästi myös tahallisuudesta ja välinpitämättömyydestä. Tässä vaiheessa tuloksista on kuitenkin vielä vaikeaa päätellä, onko peltosten määrä merkittävästi nousussa. Vakavien hukkakaurasaastuntojen kemiallisessa torjunnassa suurin osa epäonnistumisista johtui pääosin viljelijän ammattitaidon puutteesta (väärä valmiste, väärä valmisteen määrä tai väärä torjunta-ajankohta), mutta valitettavasti myös välinpitämättömyyttä torjuntaa kohtaan oli havaittavissa. Tilakoon kasvu ja peltolohkojen etäinen sijainti saattaa lisätä hukkakauran leviämiskiä, mutta toisaalta tilaansa laajentavat ovat yleensä myös hyvin ammattimaisesti toimivia ja heillä on käytössään uudenaikaiset tehokkaat laitteet.

Kylvösiementuotannossa kasvukaudella 2016 viljelysten lajikeaitous aiheutti poikkeuksellisen paljon viljelysten hylkäyksiä. Kyseessä on kolmesta eri kantasiemenestä aiheutuvat tapaukset, jotka vaikuttivat yli kymmeneen siemenviljelykseen. Havainto kertoo, että siemenen käsittelyn jossakin vaiheessa on ongelmia. Toisaalta löydökset kertovat sen, että viljelystarkastajien ammattitaito tarkastaa viljelysten lajikeaitous on hyvä.

Markkinavalvonnassa eri sektoreilla havaittu yleinen puute oli toiminnanharjoittajan rekisteröitymisvelvoitteen laiminlyönti. Markkinavalvonnan näytteenoton tulosten perusteella tuotantopanosten laatua voidaan sen sijaan yleisesti pitää varsin korkeana ja tuotteista annettujen tietojen hyvien paikkansa pitävinä.

Toimijoiden tiedostonpitovelvoitteiden laiminlyöntiä esiintyi lähes kaikilla toimintakokonaisuuden sektoreilla. Yleensä syynä oli tiedon puute eikä niinkään tahallinen välinpitämättömyys. Tämä puute on kuitenkin varsin merkityksellinen elintarviketurvallisuuden kannalta, koska se heikentää tuote-erien jäljitettävyyttä.

Toimijoiden tuotantotilojen tarkastuksissa eniten poikkeamia havaittiin mm. vaakojen vakauksissa ja muiden laitteiden kalibroinneissa.

Puutteiden analysointi on tärkeää valvonnan vaikuttavuuden kehittämiseksi. Puutteiden syiden tunteminen auttaa viranomaisia kohdentamaan työtänsä esim. jälkikäteen tehtävästä valvonnasta ennaltaehkäisevään toimintaan, kuten tiedottamiseen ja koulutuksiin. Suurin osa kasvintuotannon sektoreiden havaituista poikkeamista näyttäisi tulosten perusteella johtuvan toimijoiden tietämättömyydestä, joten viestinnän ja koulutuksen lisääminen todennäköisesti parantaisi säädösten vaatimusten tuntemusta ja vähentäisi merkittävästi tahattomia virheitä ja siten ennaltaehkäisisi syntyviä mahdollisia laatu- ja turvallisuusongelmia.

3.3.2 Eläinten terveys ja hyvinvointi

Vakavia laiminlyöntejä todettiin eri sektoreiden suunnitelmallisissa tarkastuksissa harvoin. Ilmoituksiin perustuvissa eläinten hyvinvoinnin tarkastuksissa tilanne oli huonompi, kaikkein huonoin lemmikkieläinten suhteen. Lemmikki- ja harraste-eläinten pitäjien laiminlyöntien taustalla on usein tietämättömyyttä. Vakavimpiin ongelmiin liittyy yleensä sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia.

Ammattimaisessa eläintenpidossa laiminlyöntien taustalla on harvoin tiedonpuute. Tyypillisiä syitä voivat olla turtuminen, jaksamisen väärinarviointi, säädösten noudattamisen kalleus ja alan lisääntyneet tuottavuusvaatimukset. Uusia vaatimuksia kos-

kevien siirtymäaikojen päättymiseen ei aina osata varautua. Sivutuotetoimijoiden säännöstenvastaisen toiminnan arvoitiin johtuvan tiedon ja ymmärryksen puutteesta sekä resurssien vähydestä: varsinkaan pienillä toimijoilla ei välttämättä ole asiantuntemusta laadunvarmistussuunnitelmien laatimiseksi tai toisaalta resursseja tila- ja laiteinvestointeihin.

Eläintilojen tautivalvonnassa havaittujen harvojen säännöstenvastaisuuksien arvioitiin yleensä johtuvan tietämättömyydestä ja ammattitaidottomuudesta. Toisaalta eläintautien esiintymisen aiheuttamat tappiot vaikuttavat suoraan tuottajien toimeentuloon, joten tuottajilla on hyvä oma motivaatio noudattaa lainsäädäntöä.

Vakavimman suoran vaaran maan eläintautitilanteelle aiheuttivat laittomasti maahan tuodut eläimet, joiden alkuperästä ja terveydentilasta ei ole luotettavaa tietoa. Suurin osa näistä oli seura- ja harraste-eläimiä, joita välillä vaikutettiin salakuljetettavan ammattimaisesti. Syynä on toisinaan tietämättömyys tai ymmärtämättömyys, toisinaan taloudellisen edun tavoittelu tai eläinten pelastushalu. Suomen viranomaisten on vaikea puuttua ulkomailta järjestettyyn toimintaan. Eläintautivaaraa aiheutui myös villilintujen levittämästä lintuinfluenssasta.

Laiminlyöntien syyt ja määrät johtuvat erällä sektoreilla myös hyvin yksityiskohtaisesta lainsäädännöstä ja sen noudattamisen tarkasta valvonnasta, esim. eläinten rekisteröinnissä ja merkitsemisessä. Myös otantojen riskiperusteinen kohdentaminen mm. eläinten suojelu-, rekisteröinti- ja merkitsemisvalvonnassa on lisännyt laiminlyöntien toteamista.

Joissain tapauksissa valvonnassa ei aina käytetä riittävän tehokkaita keinoja, kuten kieltoja ja määräyksiä, uhkasakkoa tai teettämishakua puututtaessa säännösten noudattamatta jättämiseen. Osalla valvontasektoreita, kuten tuonti- ja sisämarkkinavalvonnassa, valvonnan maksullisuus ja toisaalta sanktioiden puute saattavat houkutella laittomaan toimintaan ja vähentää valvonnan uskottavuutta ja vaikuttavuutta. Tehokkaampia hallinnollisia puuttumiskeinoja kaivataan myös lääkitsemisvalvontaan.

Puutteet valvonnan toteuttamisessa johtuivat pääsääntöisesti resurssien niukkuudesta suhteessa tehtävien määrään. Vuonna 2016 valvonnan toteumatilanne kehittyi hiukan parempaan suuntaan, vaikka eläinsuojelupäilyilmoitusten määrä yhä kasvoi.

3.3.3 Elintarvikeeturvallisuus

Vakavia puutteita todetaan elintarvikevalvonnassa vain vähän. Oiva-tulosten perusteella yleisimpiä puutteita ovat hygieniaan, paikkojen soveltuvuuteen ja kunnossapitoon, omavalvontaan ja näytteenottoon sekä pakkausmerkintöihin liittyvien vaatimusten täyttäminen. Kotimaisissa tuotteissa esiintyy vähemmän määräystenvastaisuuksia kuin muualta tuoduissa.

Vaatimusten täyttymisen puutteiden syinä olivat tavallisesti elintarvikealan toimijoiden tietämättömyys vaatimuksista, osaamisen puute, välinpitämättömyys, kieli- ja kulttuurieroista johtuva ymmärtämättömyys ja heikko taloudellinen tilanne. Taloudellisen hyödyn tavoittelemiseksi rikotaan lainsäädännön vaatimuksia joskus myös tarkoituksella. Oiva-järjestelmä on parantanut toimijoiden tietoja vaatimuksista ja niiden arviointikriteereistä sekä tehnyt valvonnasta ennakoitavaa ja avointa. Oiva on myös yhtenäistänyt lainsäädännön vaatimusten tulkintaa ja seuraamusten käyttöä. Elintarvikelainsäädännön keinot puuttua nopeasti vakaviin lainsäädännön vastaisuuksiin ovat edelleen heikkoja ja niitä on tarve kehittää.

Kulutuksen muoti-ilmiöt, kulttuurilliset erot sekä välinpitämättömyys elintarvikkeiden, kuten raakamaidon, vaaroista aiheuttavat kuluttajille riskejä. Viestintää ja tiedottamista eri kielillä on pidettävä jatkuvasti yllä. Etämyynti on haaste sekä valvonnalle että

kuluttajille, jotka eivät tiedosta etämyynnissä myytävien tavaroiden riskejä. Etämyynnin valvontaan kehitettiin uusia menetelmiä. Myös elintarvikeketjun rikollisuuden torjunta edellyttää valvojilta osaamista tunnistaa rikollinen toiminta sekä uudenlaisia valvonnallisia keinoja puuttua niihin eri viranomaisten yhteistyöllä.

Tuontielintarvikkeissa esiintyy enemmän elintarviketurvallisuusriskejä kuin kotimaassa tuotetuissa. EU:n ulkopuolelta, joko suoraan tai etenkin sisämarkkinoiden kautta, tulevien elintarvikkeiden valvonnan ja näytteenoton riskiperusteisuutta ja vaikuttavuutta on syytä parantaa, jotta riskielintarvikkeiden pääsy markkinoille pystytään estämään.

Viranomaisresurssien väheneminen näkyy valvonnassa tarkastusmäärien ja näytteenoton ja niistä tehtävien laboratoriotutkimuksien määrän vähenemisenä. Uusi riskiluokitus on kuitenkin mahdollistanut suunnitelmallisen valvonnan tarkastusmäärien vähentämisen ja resurssien kohdentamisen uusintatarkastuksiin, joilla todennetaan puutteiden korjaamista. Toisaalta suunnitelluista tarkastuksista, tarkastettavista vaatimuksista ja näytteenotoista jäädään edelleen selvästi. Yksityisten laatujärjestelmien hyödyntämistä virallisen valvonnan tukena selvitetään.

4 AUDITOINNIT, ARVIOINNIT JA PALAUTTEET

4.1 Valvontaketjuun kohdistuvat auditoinnit

Viranomaisketjun toiminnan vaikuttavuutta ja tehokkuutta, sekä valvonnan sopivuutta arvioidaan ketjuauditointien avulla (882/2004, artikla 4.6). Ketjuauditoinnin suunnitelma kattaa koko monivuotisen kansallisen valvontasuunnitelman. Suomessa tehdään tällä hetkellä noin yksi auditointiohjelma vuodessa, ja se koostuu noin 20-25 erillisestä auditoinnista ja sidosryhmähaastattelusta. Ensimmäiset ketjuauditointijat valittiin vuonna 2014. Auditoinnina toimivat koulutetut, auditoinnin kohteesta riippumattomat viranomaiset.

Suomi toimii aktiivisesti yhteistyössä eri Pohjoismaiden kanssa järjestelmässä, jossa Pohjoismaat ristiinauditoivat toistensa järjestelmät. Tämä on osoittautunut varsin hyväksi käytännöksi kehittää nopeassa ajassa omaa toimintaa eteenpäin.

Euroopan unionin auditoinnit ja tarkastukset

Euroopan komission terveyden ja elintarviketurvallisuuden pääosastolta (Directorate General for Health and Food Safety, DG SANTE) tehtiin vuoden aikana Suomeen yksi auditointi, yksi tutustumisvierailu ja kaksi selvitysmatkaa. Auditointi kohdistui luomutuotannossa käytettyjen torjunta-ainejäämien valvontaan. Tutustumisvierailulla haettiin parhaita käytäntöjä hännällisten sikojen kasvatukseen. Selvitysmatkojen tarkoituksena oli arvioida rajavalvonnan toimenpiteitä Afrikkalaisen sikaruton leviämisen estämisessä kolmansista maista EU:n alueelle sekä tietojen kerääminen mikrobilääkkeiden maltillisesta käytöstä eläimillä. Auditoinnista valvonta-asetuksen perusteella annettu suositus kohdistui vertailulaboratorioiden vaatimuksenmukaisuuteen.

Vuoden 2016 lopussa komission tarkastusten tuloksista oli 36 avoinna olevaa suositusta, joista kaksi annettiin vuoden 2016 auditoinnissa. Kahdeksan aikaisempina vuosina saadun suosituksen korjaavien toimenpiteiden aineisto lähetettiin sulkemista varten DG SANTEn arvioitavaksi ja niiden käsittely oli vuoden lopussa kesken.

Maaseutuvirasto teki eläinten merkinnän ja rekisteröinnin laadunvalvontoja 26 tilalle.

4.2 Viranomaisten ulkoiset ja sisäiset auditoinnit

Eviran sisäiset auditoinnit ja tarkastukset

Vuoden 2016 aikana ei toteutettu Eviran sisäisiä auditointeja, vaan pyrittiin panostamaan sisäisistä tarkastuksista saatujen suositusten korjaamiseen. Valvonnan auditointi- sekä arviointi- ja ohjaukseyntien suunnitelmassa oli kuusi suunniteltua sisäistä auditointia, joista kaksi toteutui. Merkittävin niistä oli Eviran valvonnan yhteinen sisäinen auditointi ”Ohjeiden laatu ja valmistelu”.

Taulukko 4.3. Eviran valvonnan auditointisuunnitelman toteuma 2012 - 2016 %.

	2012	2013	2014	2015	2016
Suoritettujen auditointien määrä, kpl	37	49	6*	4	2
Suunnitelmien toteuma, %	66	78	38*	80	33

* Arviointi- ja ohjaukseyntejä seurataan erikseen vuodesta 2014 alkaen, kun aiemmin mukana sisäisissä auditoinneissa. Toteuman vertailuluku olisi aikaisempien vuosien mukaisesti laskettuna 61 %.

Eviran tutkimus- ja laboratoriotointaan kohdistuvat auditoinnit pohjautuvat nelivuotiseen auditointisuunnitelmaan, jossa on huomioitu se että standardin ISO 17025 kaikki osa-alueet tulevat kerran neljässä vuodessa auditoiduiksi. Auditoinnit toteutettiin toimintajärjestelmään liittyvinä ja menetelmien luotettavuuden varmistamiseen liittyvinä auditointeina. Suunnitelluista 36 auditoinnista toteutettiin 30 eli 65 %.

Deloitte teki vuonna 2016 Eviralle kolme sisäistä tarkastusta. Niiden aiheina olivat Honkajoki Oy:n valtionavun oikeellisuus, Maanmittauslaitoksen tietotekniikan palvelukeskukselta (Mitpa) saatava palvelu ja palvelusopimuksen noudattaminen sekä Valtion tieto- ja viestintäteknikkakeskukselta (Valtori) saatava palvelu. Lisäksi se toimitti vuonna 2015 suoritettujen Eviran strategian jalkautukseen liittyvän sisäisen tarkastuksen ja jatkuvuuden hallinnan sisäisen tarkastuksen raportit. Vuonna 2016 raportoiduissa tarkastuksissa annettiin yhteensä 64 suositusta.

Ulkoiset auditoinnit, tarkastukset ja arvioinnit

FINAS suoritti akreditoinnin määräaikais- ja laajennusarvioinnin loka-marraskuun vaihteessa 2016. Käynnillä kirjoitettiin 36 poikkeamaa, joihin esitettiin korjaavat toimenpiteet. Eviran toimintajärjestelmään ei kohdistunut yhtään poikkeamaa. Huomiota kiinnitettiin perehdyttämiskäytäntöjen yhtenäisyyteen ja menetelmien ilmoittamistaan.

Kunnalliset valvontayksiköiden auditoinnit

Sisäisiä auditointeja tehtiin seitsemässä valvontayksikössä (19 kpl) ja ulkoisia auditointeja 20 kunnallisessa valvontayksikössä (23 kpl).

Tullin auditoinnit

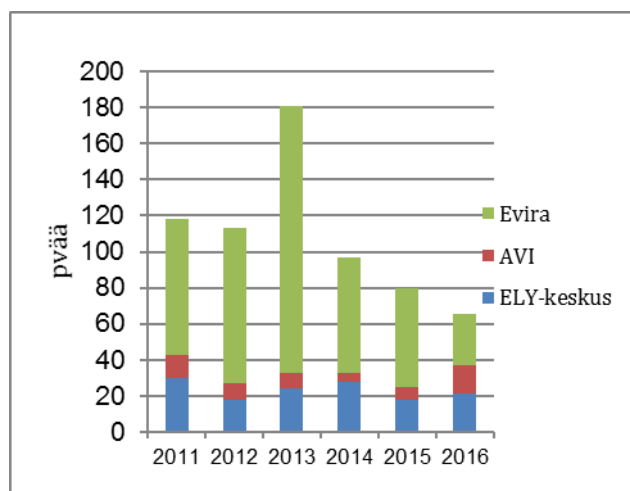
Valvonta-asetuksen (EY) N:o 882/2004 mukaisia Tullin sisäisen valvonnan auditointeja tehtiin vuosisuunnitelman mukaisesti ja ne kohdistuivat kahteen eri aihealueeseen: luomuvalvonta ja elintarvikekontaktimateriaalit. Molemmat auditoinnit jatkuvat vuoden 2017 puolella. Auditointiryhmään kuuluu viisi henkilöä Tullin eri yksiköistä. Auditointipäällikön tehtävä siirrettiin Tullilaboratoriosta Tullin valvontaosastolle.

Ulkoisena auditointina toteutui luomutuotantoon kohdistunut kasvinuojeluaineiden virallisen valvonnan arviointi (EU:n DG SANTE). DG SANTE:n arvioinnin mukaan Tullilaboratorion suorituskyky on hyvä ja pätevyystesteissä on menestytty erittäin hyvin tuloksin. Arvioinnin päätelmässä nostettiin esiin, ettei Tullilaboratorio täyttä kaikkia kansallisen vertailulaboratorion tehtäviään aktiivisesti. Tehtävien hoitamiseksi etsittäisiin yhteispohjoismaista ratkaisua. Varsinaisia suosituksia ei kohdistunut Tullilaboratorioon.

5 ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET

5.1 Toimijoiden säädösten tuntemuksen varmistaminen

5.1.1 Koulutusten määrä

Kuva 5.1. Evira, AVI:n ja ELY-keskusten toimijoille antama koulutus kokonaisiksi päiviksi muutettuna 2011-2016.

Eviran toimijoille antaman koulutuksen määrä väheni vuonna 2016, mutta kasvoi AVI:en ja ELY-keskusten osalta. On mahdollista, että todellinen koulutusten määrä on esitettyä suurempi, sillä annetun koulutuksen tietojen kirjaamisessa on epäyhtenäisyyttä. Koulutusten kirjaaminen tulisi saada kattavammaksi, nyt lukujen luotettavuus on heikkoa.

Eri sektoreilla järjestettiin asiakas- ja sidosryhmäneuvottelupäiviä, joilla käsiteltiin ajankohtaisia säädösmuutos- ja muita aiheita. Mahdollisuuksien mukaan osallistuttiin myös elinkeinon järjestämiin koulutuksiin luennoitsijana.

Toimijoille annettavan koulutuksen määrä ei riitä kattamaan kysyntää, erityisesti neuvonnallista ohjausta toivotaan lisättävän. Viranomaiset pitävät toimijoiden kouluttamista tärkeänä, mutta kokevat usein, ettei siihen ole riittävästi aikaa.

Neuvonnan ja koulutuksen lisäksi entistä enemmän huomiota kiinnitettiin myös valmentamiseen, joka poikkeaa tiedottamisesta, viestinnästä ja neuvonnasta siinä, että asiakasyhteistyö on selkeästi tavoitehakisempaa. Evirassa kehitettyä ”valvojasta valmentajaksi” -ajattelua tuotiin lähemmäksi arjen toimintaa. Tulevaisuuden strategisena tavoitteena säädöstenmukaisuuden varmistamisessa on saada yrittäjät ymmärtämään vaatimukset, toimimaan niiden mukaisesti ja hyödyntämään valvonnan vaatimuksia myös parantuneena kilpailuetuna markkinoilla. Valmentava ote lisää viranomaisten ja toimijoiden keskinäistä ymmärrystä ruokajärjestelmän ja toistensa haasteista ja edistää keskinäistä luottamusta, vuorovaikutusta ja yhdessä oppimista.

5.1.2 Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys

Kasvintuotannon eri prosesseissa järjestettiin edellisvuosien tapaan monipuolista koulutusta asiakkaille ja valvontaketjun kumppaneille. Koulutuksen lisäksi Evira osallistui seminaareihin ja yrittäjien tilaisuuksiin, joissa kerrottiin säädösten vaatimuksista ja niiden taustalla olevista asioista. Koulutusta toteutettiin myös ns. kahdenvälisenä, eli yritys oli tilannut Eviralta erityisiin teemoihin, kuten esimerkiksi lajiketunnistus, liit-

tyvää koulutusta. Kasvinsuojeluaineiden osalta voidaan todeta, että marraskuussa 2015 voimaan tulleen kasvinsuojelututkimuksen on suorittanut vuoden 2016 loppuun mennessä n. 20 000 henkilöä. Kaikilla kasvialan sektoreilla on kehittynyt näkemys siitä, että valvonnan vaikuttavuustavoitteiden saavuttaminen edellyttää toiminnanharjoittajien oman vastuunoton ja riskien hallintaan liittyvän osaamisen ja tiedon lisäämistä. Tämä varmistaa koko ruokajärjestelmän kasvussa olevaa kansantaloudellista merkitystä, jota on kuvattu mm. toimialan Agrodite 2025- tulevaisuusvisiossa.

5.1.3 Eläinten terveys ja hyvinvointi

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin tavoitteet ovat monipuoliset, ja ala on tarkkaan säänneltyä EU- ja kansallisessa lainsäädännössä. Tämän vuoksi säädösten tuntemus ja asiantuntemus ylipäättään vaativat paljon panostusta. Esimerkkeinä tästä panostuksesta tuottajien kanssa keskusteltiin täydentävien ehtojen tarkastuksista useissa tilaisuuksissa, osallistuttiin elinkeinon vetämän afrikkalaisen sikaruton koulutuskierroksen suunnitteluun ja toteutukseen, koottiin maatilojen kirjaamisvaatimukset yhteen oppaaseen eri viranomaistahojen kanssa, päivitettiin eri eläinlajien pitäjien oppaita ja osallistuttiin monin tavoin hallinnollisen taakan purkuun. Kaikki nämä osaltaan lisäsivät toimijoiden tietoisuutta tavoitteista ja säädöksistä.

Sidosryhmäyhteistyötä tehtiin neuvottelemalla, ohjeistamalla, neuvonnalla ja viestinnällä myös eläinkuljettajien, tuottajajärjestöjen, teurastamoiden, eläinlääkärien ja sisämarkkinoimijoiden kanssa. Tämän ohella hyvin suuri merkitys oli virkaeläinlääkärien aktiivisella puuttumisella havaittuihin laiminlyönteihin. Lainsäädännön muutosten vuoksi päivitettiin ohjeita, oppaita, lomakkeita ja verkkosivuja, sekä koulutettiin ja neuvottiin toimijoita ja valvoja. Muutoksista ja voimassa olevistakin säädöksistä viestittiin tiedottein, ajankohtaisnostoin, sosiaalisessa mediassa, sähköpostitse ja jopa tiloille lähetetyin kirjein. Resurssihaasteiden vuoksi osa ohjeista jäi kuitenkin vaikeaselkoisiksi tai kokonaan päivittämättä.

5.1.4 Elintarvikeeturvallisuus

Elintarvikevalvonnassa Oiva-järjestelmä ja siihen liittyvät avoimet vaatimusten arviointikriteerit ovat parantaneet merkittävästi toimijoiden ja valvontaviranomaisten vaatimusten tuntemusta ja ymmärrystä siitä, mitä toiminnan parantamiselta odotetaan. Elintarvikeeturvallisuudessa on panostettu myös merkittävästi yhteistyöhön asiakkaiden ja etujärjestöjen kanssa, mikä on parantanut ymmärrystä vaatimuksista ja niiden toteutuksesta.

Koulutusta annetaan sekä toimijoille että valvontaviranomaisille. Koulutuksiin on pääsääntöisesti mahdollisuus osallistua myös videon välityksellä ja osa koulutuksista videoidaan, mikä madaltaa kynnystä osallistua niihin.

Elintarvikealan yrittäjien osaamisen parantamista edistetään hallitusohjelman kärkihankkeessa, joka tähtää pysyvän toimintamallin luomiseen pk-yritysten neuvonnassa. Hanke tähtää myös pk-yritysten vientiosaamisen kehittämiseen. Hankkeessa syntyy helposti ymmärrettävää monikielistä materiaalia, joka helpottaa myös eri kielialueilta ja kulttuureista tulevien yrittäjien tiedonsaantia elintarvikeyrityksiä koskevista vaatimuksista.

5.2 Käytetyt pakkokeinot, rikosoikeudelliset seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen

Pakkokeinojen käytön tehostamiseen ja toimenpiteiden loppuun saattamiseen varmistamiseen on kiinnitetty runsaasti huomiota viime vuosina. Kehotusten ja paikkokeinojen määrät on kuvattu taulukoissa 5.2a-b sekä tarkemmin toimintakokonaisuuskohtaisissa luvuissa.

Vuonna 2016 jatkettiin ja tiivistettiin elintarvikeketjun petoksiin liittyvää viranomaisyhteistyötä mm. luomalla suhteita talousrikostutkijoihin ja syyttäjiin. Samoin tehostettiin elintarvikeketjun viranomaisten saattamista aktiiviseksi osaksi harmaan talouden torjuntaa tekevää viranomaisverkostoa. Vuonna 2016 käynnistettiin myös eri tahojen peitoskoulutus, nk. Food Fraud Road Show.

Taulukko 5.2a. Toimijoille annetut kehotukset 2011 - 2016

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Elintarviketurvallisuus*)	16 724	13 793	5668**)	3434	4267	4086
Eläinten terveys- ja hyvinvointi	-	-	-	-	-	-
Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	1 576	1 193	1764	1111	754	211
Yhteensä	18 300*	14 986	7432	4545	5021	4086

*) Vuosina 2011-2012 huomautusten tai kehotusten määrä yhteensä,

***) 2013-2016 valvontakäyntien lkm, joilla on annettu yksi tai useampi huomautus tai kehotus

Taulukko 5.2b. Valvonta-asetuksen 882/2004 54 §:n mukaiset toimet säädösten noudattamatta jättämisestapauksissa (hallinnolliset pakkokeinot) 2011 - 2016

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Elintarviketurvallisuus	578	559	545	402	554	422
Eläinten terveys- ja hyvinvointi	1 876	2 482	5455	2549	2611	2141
Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	528	666	591	614	338	319
Yhteensä	2 982	3 707	6591	3565	3503	2874

Valvonta-asetuksen 882/2004 55 §:n mukaisista seuraamuksista ei saada luotettavaa tietoa eläinten hyvinvointia lukuun ottamatta (taulukko 5.2c.)

Taulukko 5.2c. Eläinten hyvinvoinnin rikosoikeudelliset seuraamukset 2010-2016. Vuoden 2015 tulokset eivät tiedossa

Rikos	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
17:14§ Eläinsuojelurikos	98	115	98	145	130		139
17:14a§ Törkeä eläinsuojelurikos	0	1	3	6	6		9
17:15§ Lievä eläinsuojelurikos	11	12	11	11	13		8
Eläinkuljetusrikkomus	3	1	0	1	2		-
Eläinsuojelurikkomus	28	23	12	22	16		17
Yhteensä	140	152	124	185	167		173

5.2.1 Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys

Pakkokeinoina puutteiden korjaamiseksi annettiin kirjallisia huomautuksia, määrättiin tuote-erille maahantuonti- ja markkinointikieltoja ja hävittämismääräyksiä sekä puutettiin toiminnanharjoittajan oikeuksiin harjoittaa elinkeinoa. Näytön saaminen selkeissäkin rikkomustapauksissa osoittautui edelleenkin hankalaksi ja työlääksi. Pakkokeinon valikoimaa tulisi täydentää rahallisilla sanktioilla kuten sakoilla, koska ne vaikuttaisivat tehokkaammin toimijoiden asenteisiin korjata havaitut puutteet.

Siemenkaupassa annettiin 8 (5) kirjallista huomautusta ja 23 (25) markkinointikieltoa. Markkinointikielloista 13 (19) johtui harmaan siemenen markkinoinnista.

Lannoitteiden tuotevalvonnassa kaikista tuotevalvontatapahtumista 23,4 %:lle (eli 69 tapahtumalle) annettiin joko yksi tai useampi huomautus, kehoitus, määräys tai kielto. Tuoteselosteisiin liittyviä huomautuksia, kehoituksia tai määräyksiä annettiin viiden valvontatapahtuman yhteydessä eli 1,7 %:lle valvontatapahtumista. Toimija korjaa useimmiten havaitun puutteen jo valvontaprosessin aikana, jolloin asian käsittelyssä ei käytetä kieltoja tai muita pakkokeinoja, tai puute arvioidaan niin vähäiseksi, ettei kiellon tai määräyksen käytölle ole perustetta. Valvontatapahtumiin liittyviä kuulemisia tehtiin vuoden aikana kuusi kappaletta, joista kahdelle tuotteelle asetettiin erä- tai tuotekohtainen kielto. Laitostarkastuksissa lähes kaikkien tarkastusten yhteydessä annettiin kehoitus omavalvontasuunnitelman päivittämiseksi asetettujen vaatimusten mukaiseksi.

Kasvinterveyslain perusteella määrättiin yhteensä seitsemän (2015: 52) markkinointikieltoa, jotka kaikki koskivat puutarhakasveja. Tärkein syy oli taimimyymlöiden markkina- ja valvonnassa löytynyt versopolte alppiruusujen taimissa. Taimiaineistolain perusteella määrättiin yhteensä 15 (2015: 12) markkinointikieltoa, joista 10 kpl johtui Hostan X-virusten saastuttamista kuunililjoista. Maahantuontikielloista suurin osa koski puista pakkausmateriaalia, josta löytyi mm. eläviä kovakuoriaisia ja sukkulamatoja. Maahantuontikielto määrättiin myös 8 (2015: 11) Venäjältä tuodulle puutavaraläheyykselle. Syitä kieltoon olivat mm. toukanreikien löytyminen puutavarasta ja vanhentunut kasvinterveystodistus.

Metsänviljelyaineiston valvonnassa annettiin yhteensä kahdeksan (2015: 1) kirjallista huomautusta.

Kasvinsuojeluaineiden valvonnassa ei käytetty hallinnollisia pakkokeinoja tai seuraamuksia. Havaitut puutteet korjattiin ohjeistuksen avulla. Täydentävien ehtojen valvonnassa havaittiin käyttöön ja varastointiin liittyviä puutteita, jotka johtivat tukileikkaus-sanktioihin.

Kaikilla sektoreilla kohdennettiin uusintatarkastuksia niihin toimijoihin, joilla oli havaittu laiminlyöntejä aiemmissa valvonnoissa. Näillä tarkastuksilla todettiin korjaavien toimenpiteiden toteutuminen.

Valvonnan käytössä olevien pakkokeinojen voidaan kasvinterveyden ja tuotantopäätösten valvonnassa arvioida yleisesti olevan kohtalaisen riittävät, ja niitä myös käytetään tarvittaessa. Kasvinterveydessä tuontitavarana saapuvaa materiaalia on helppompaa valvoa kuin sisämarkkinakaupassa tulevaa tavaraa.

Pakkokeinovalikoimaa olisi hyvä täydentää esim. pikasakko-tyyppisillä rahallisilla seuraamuksilla, koska taloudelliset sanktiot tuntuvat toimivan tehokkaammin kuin esim. huomautukset, varoitukset tai markkinointikiellot. Näytön kerääminen rikkomusten osoittamiseksi osoittautui joissakin tapauksissa hankalaksi. Toinen, erityyppinen mahdollisuus viranomaisille toimijoiden vaatimustenmukaisen toiminnan varmistamiseksi on valvontatulosten julkisuuden käyttö.

5.2.2 Eläinten terveys ja hyvinvointi

Asiakkaille annettiin tarvittaessa hallintoasioiden hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattiin asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Eläintenpitäjien ja muiden eläinalan toimijoiden neuvonta- ja ohjausvastuu jakautuvat toimivallan mukaisesti Eviraan, AVI:iin ja kuntiin.

Vakavien laiminlyöntien seuraukset johtivat usein maataloustukien leikkauksiin ja/tai poliisitutkintaan. Monessa tapauksessa, mm. eläinsuojelu- ja sivutuotevalvonnassa, käytössä oli myös uhkasakko ja teettämishäiriö. Suurin osa lievemmistä laiminlyönneistä johti korjaaviin toimenpiteisiin jo tarkastuksen aikana tai aihealueesta riippuen

huomautukseen, kehotukseen, määräykseen tai kieltoon ja uusintatarkastukseen. Tarkastuksilla toimijoita neuvottiin ja ohjattiin, osittain jo ennakoivasti. Tilat, joilla oli todettu laiminlyöntejä aiempina vuosina, päätyivät herkemmin uudelleen tarkastettavaksi riskiperustaisen otannan myötä. Tarvittaessa tarkastuskäyntejä lisättiin muutenkin puutteiden toistuvuuden tai vakavuuden perusteella.

Vastoin tuontivaatimuksia tuodut eläimet pääsääntöisesti joko palautettiin tai eristettiin, tutkittiin ja voitiin toimenpiteiden jälkeen hyväksyä maahantuotaviksi. Joissain tapauksissa eläimiä myös lopetettiin. Maasta poistuminen tai lopetus varmistettiin todistuksin, mutta kaikkien päätösten toteutumista ei kyetty seuraamaan. Valitukset Eviran laittomista tuonneista tekemistä hallintopäätöksistä kumoutuivat, yksi vuodelta 2014 korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Eviran tietoon tuli tuomioita nautojen hautaamisesta ja eläinsuojelurikoksista.

Eläintautien leviämisen rajoittamiseksi annettiin rajoittavia määräyksiä pitopaikkoihin, joissa vastustettavaa tautia epäiltiin tai todettiin. Jos epäily osoittautui aiheettomaksi, rajoittavat määräykset purettiin nopeasti.

5.2.3 Elintarvikeeturvallisuus

Elintarvikevalvonnassa käytetään yleisesti kehotuksia, joilla pyritään saamaan toimija korjaamaan puutteita. Oiva-järjestelmä yhtenäistää myös pakkokeinojen käyttöä. Oiva lisää myös uusintatarkastuksia, joilla tarkastetaan edellisissä tarkastuksissa havaittujen puutteiden korjaaminen. Uusintatarkastuksilla varmistetaan pahimpien epäkohtien poistuminen. Uhkasakkoja käytettiin vakavien laiminlyöntien jatkuessa.

Viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Elintarvikealan toimijoiden neuvonta ja ohjaus ovat ensisijaisesti kunnan vastuulla. Oiva-järjestelmä on toiminut myös keinona opastaa toimijoita vaatimuksista ja tehdä ne selkeämmiksi toteuttaa.

Tuontivalvonnassa vaatimustenvastaiset elintarvike-erät hävitetään tai palautetaan tietyillä ehdoilla lähtömaahan. Kun Tulli havaitsee määräystenvastaisuuden tuotteessa, tavaranhaltija veloitetaan pysäyttämään jakelu ja kaupanpito. Saman tuotteen seuraavista eristä otetaan seurantanäytteitä, jolloin tuote-erät asetetaan käyttöönottokieltoon näytteiden tutkimisen ajaksi.

5.3 Valvontajärjestelmään liittyvät ennaltaehkäisevät ja korjaavat toimenpiteet

Henkilökunnan riittävyys ja osaaminen

Henkilökunnan määrä väheni edelleen hieman. Kunnallisissa valvontayksiköissä ja osassa AVI:ja resursseissa on vajausta, mikä käy ilmi AVI:jen VASU-raporteista ja toteutumattomista valvonnoista. Valtaosa valvontaa tekevistä henkilöistä toimi virkasuhteessa valtion tai kunnallishallinnon organisaatioissa. Vakituksella henkilöstöllä on käytännössä aina viran edellyttämä peruskoulutus. Täydennyskoulutusmäärät on kuvattu taulukossa 5.3a. Kuntien valvontaeläinlääkärien, varsinkin uusien, työnohjaus ja työnantajan tuki edistävät työssä jaksamista ja tukevat valvontaa.

Taulukko 5.3a. Viranomaisten ammattitaidon ylläpitäminen (koulutuspäiviä/hlö) 2011 - 2016.

Viranomainen	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Evira*)	5,4	3,0	3,4	2,5	2,6	1,3
Valvira	4,3	2,5	1,0	4,0	2,4	0,5
Tukes	-	-		1,0	5,0	-
Tulli						
- Elintarvikevalvonta	4,3	2,5	3,1	1,3	1,1	0,4
- Elintarviketutkimus	5,0	4,1	3,5	4,7	1,8	3,8
- Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	-	-	0,6	1,8	0,7	-
Puolustusvoimat	6,1	-	7,1	7,3	10,9	8,7
AVI						
- Elintarviketurvallisuus	5,1	8,0	8,0	2,0	3,2	-
- Eläinten terveys- ja hyvinvointi	7,9	8,7	7,4**)	9,7	6,8	-
ELY-keskus	1,0	1,0	0,8	0,8	0,8	-
Kunnat						
- Elintarvikevalvonta	-	-	-	1,6	-	1,5

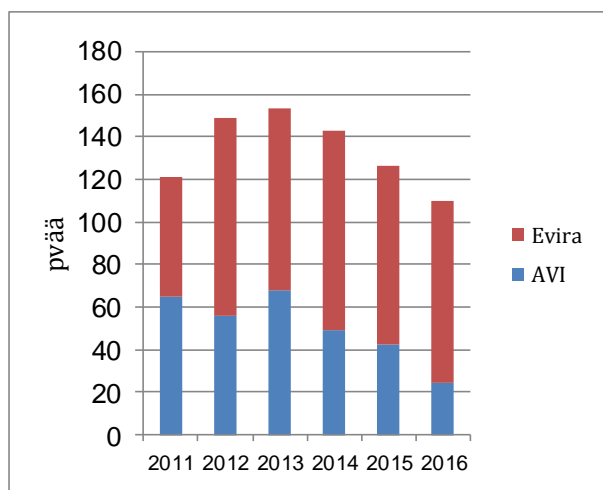
*) Koulutuspäiviä/htv, tilinpäätös/Tahti

**) Itä-Suomen aluehallintoviraston tietoja ei ole saatu

- Tietoa ei ole saatu/kerätty

Eviran viranomaisille antaman koulutuksen määrä on 85,5 päivää. Määrä on lähes sama kuin vuonna 2015 (84 päivää). AVI:n antaman koulutuksen määrä laski (24 pv) edellisvuodesta (42 pv).

Koulutusten lukumäärän rinnalla tulisi seurata osallistujamäärää. Näin saataisiin parempi käsitys siitä, kuinka kattavaa viranomaisten osallistuminen koulutuksiin on.

Kuva 5.3b. Eviran ja AVI:n viranomaisille antaminen koulutuspäivien määrä 2011-2016, kpl.

Euroopan komission järjestämä koulutus

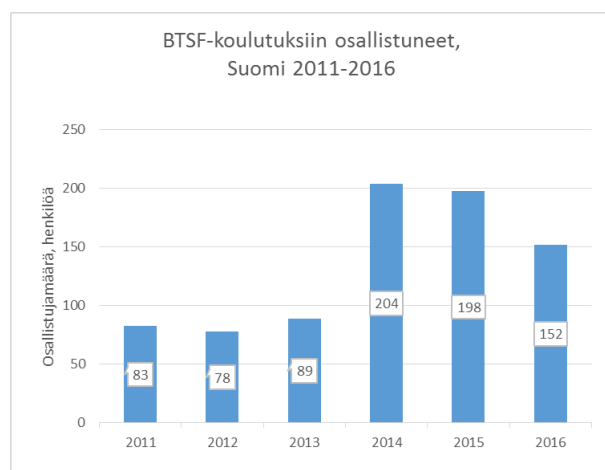
Better Training for Safer Food (BTSF) -koulutusohjelma on tarkoitettu Euroopan unionin jäsenvaltioiden, kandidaattimaiden ja kolmansien maiden viranomaisille. Koulutusohjelman tavoitteena on tarjota elintarvikkeiden turvallisuutta ja laatua sekä kasvien ja eläinten terveyttä valvovien ja tutkivien virkamiesten ammatilliselle osaamiselle välttämätöntä substanssikoulutusta.

BTSF-ohjelman Suomen kansallinen koordinaattori, National Contact Point (NCP) on Evirassa. Vuonna 2016 BTSF-kokonaisuudessa oli käynnissä 37 erilaista koulutusohjelmaa, jotka kukin rakentuivat useista kymmenistä eri kurseista. BTSF-koulutukset ovat kansainvälisesti korkeatasoisia ja ohjelma on sekä eviralaisten että Eviran kan-

sallisen verkoston asiantuntijoiden substanssiosaamisen ylläpidon ja kehittämisen keskeinen tuki.

Suomalaiset täyttivät vuonna 2016 komission järjestämissä BTSF-koulutuksissa yhteensä 152 kurssipaikkaa. Evirasta kurssipaikkoja täytettiin kaikkiaan 68 ja muista valvontaketjun organisaatioista 84. Perinteisiä, lähiopiskeluna suoritettavia kurssipaikkoja, täytettiin yhteensä 132, joista Evirasta 67 kurssipaikkaa ja muista organisaatioista 66 kurssipaikkaa. Verkkokoulutuksena toteutettavia eLearning kurssipaikkoja täytettiin yhteensä 23, joista Evirasta 6 ja muista organisaatioista 17 kurssipaikkaa.

Kuva 5.3c. Suomesta BTSF-koulutuksiin osallistuneiden määrä 2011-2016, kpl.

BTSF-koulutusohjelmien kurssien merkitys asiantuntijoiden osaamisen ja ammattitaidon kehittämiseksi on suuri myös kansainvälisen verkostoitumisen kannalta sekä hyvien käytäntöjen jakamisessa EU-maiden asiantuntijoiden kesken. BTSF-koulutusten tavoitteena on kurssille osallistuvan asiantuntijan osaamisen kehittämisen lisäksi tukea jäsenvaltion asiantuntijaverkoston ammattitaitoa. Kurseille osallistujan velvollisuutena onkin jakaa kurssilla saamaansa osaamista edelleen kotimaassaan. Tämän vuoksi BTSF-koulutuksista saatu hyöty on moninkertainen, eikä siis kohdistu ainoastaan kurssille osallistuvan yksittäisen asiantuntijan osaamisen tukemiseen.

Arviointi- ja ohjauskäynnit

Arviointi- ja ohjauskäynnillä tarkoitetaan järjestelmällistä tarkastelua, jonka tarkoituksena on selvittää tehtävän valvonnan lainsäädännön-, ohjeiden- ja suunnitelmien mukaisuutta sekä valvonnan tehokkuutta ja sopivuutta tavoitteiden saavuttamiseksi. Evi- ra tekee ohjaamiinsa valvontaviranomaisiin kohdistuvia ohjaus- ja arviointikäyntejä. Ohjaus- ja arviointikäynnit voi koskea myös Eviran hyväksymän osaamistestaa- jan toimintaa, yksittäisen valtuutetun tarkastajan, kunnaneläinlääkärin tai tarkastuseläin- lääkäriin toteuttamaa valvontaa sekä Eviran yksikön toteuttamaa valvontaa siinä ta- pauksessa, että valvontaa ohjaa toinen yksikkö.

Arviointi- ja ohjauskäyntejä tehtiin vuoden 2016 aikana 124 kpl, mikä on 109 % suunnitelluista 114 käynnistä. Elintarviketurvallisuuden toimintakokonaisuudessa tehtiin 81 arviointi- ja ohjauskäyntiä (toteuma 135 %), eläinten terveys ja hyvinvointi toimintako- konaisuudessa kolme kpl (toteuma 75 %) ja kasvintuotannon toimintakokonaisuudes- sa 40 (toteuma 80 %). Elintarviketurvallisuuden käyntien määrä yli kaksinkertaistui edellisvuoteen verrattuna. Kokonaismäärä ylitti tavoitteen ja toteutuma oli 42 % vuo- den 2015 ja 45 % vuoden 2014 tulosta parempi.

Aluehallintovirastoissa tehtiin yhteensä 23 elintarvikevalvonnan arviointi- ja ohjaus- käyntiä, joista kuusi toteutettiin osana ympäristöterveydenhuollon yhteistä käyntiä. Loput 17 toteutettiin omana elintarvikevalvonnan arviointi- ja ohjauskäyntinä, joihin

liittyi 27 kohdevalvonnan arviointia. Elintarvikevalvonnan arvioinneissa keskityttiin valvonnan riskiperusteisuuteen, valvonnan yhtenäisyyteen ja tarkastustoiminnan tukeen yksikössä. Erityisesti ympäristöterveydenhuollon yhteisissä ja osassa yksinomaan elintarvikevalvontaa koskevien arviointi- ja ohjaukseyntien yhteydessä käytiin läpi myös valvontasuunnitelmat ja toteumat. Myös edellisissä käynneissä todettujen puutteiden ja korjauskehotusten korjaamista seurattiin. Kohdevalvonnan arvioinnit kohdistuivat tarjoilutoimintaan, laitoksiin ja alkutuotantoon.

Valvonnan vaikuttavuutta elintarvikevalvonnassa edisti Eviran tuoreen riskiluokitusohjeen kattava hyödyntäminen. Valvonnan vaikuttavuutta parantaa tarkastajien antama ohjaus ja neuvonta. Raporttien mukaan valvonnan yhtenäisyydestä on valvontayksiköissä huolehdittu esimerkiksi erikoistumisen kautta. Esimiestyön merkitys todettiin selvästi: johtajan aktiivinen valvonnan seuraaminen ja osallistuminen valvonnan käytännön keskusteluihin, tarkastuksiin yms. edesauttaa valvonnan yhtenäisyyttä ja vaikuttavuutta.

Yleisesti valvonnan ja tarkastusten yhtenäisyyttä edistävinä tekijöinä todettiin yhteistarkastukset, hyvä perehdyttäminen, toisen tarkastuksen arviointi, erikoistuminen ja laatukäsikirjan aktiivinen käyttö. Alueellista ja valtakunnallista yhtenäisyyttä tukeviksi toimintatavoiksi todettiin yhteinen laatukäsikirja- ja tarkastuslomakepohja.

Kehitettävää löytyi mm. siinä suhteessa, että Oiva-arvosteluasteikon harvemmin valvottavien ja aikaavievien kohtien tarkastamista lykätään. Edelleen elintarvikevalvonnan yhtenäistämistä voi heikentää se, ettei valvontayksikössä ole riittävästi käytössä työvälineitä tarkastusten suunnittelemiseen.

Evira ei arvioinut vuonna 2016 Lapin aluehallintoviraston suorittamaa poronlihan tarkastusta ja poroteurastamojen valvontaa. Aikaisemmin havaitut poikkeamat on todettu korjatuiksi. Arvioinnissa esitetyt kehittämissuhteet otettiin huomioon laadittaessa vuoden 2016 valvontasuunnitelmaa.

Taulukko 5.3d. AVI:jen suorittamien kuntien ohjaus- ja arviointikäyntien määrä 2011 - 2016.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kunnallisten valvontayksiköiden lkm	88	84	71	64	62	62
Ohjaus- ja arviointikäyntien lkm	14	17	14	11	6	19
Arvioitu % valvontayksiköistä	16	20	20	17	10	37
Kohdearviointien lkm (pääosin ohjaus- ja arviointikäynteihin liittyen)	40	21	33	24	5	27

5.3.1 Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys

Evira kehitti aktiivisesti kasvintuotannon valvontaketjun tarkastajien osaamista koulutusten ja viestinnän avulla. Koulutustapahtumia järjestettiin eri sektoreilla valvontaan osallistuville kokeneille ja uusille tarkastajille, ja niissä käsiteltiin valvonnan painopisteitä, ajankohtaisia säädösmuutoksia sekä uusia valvonnan menetelmiä ja työvälineitä, kuten tietojärjestelmiä. Videokoulutusten käyttö jatkui kaikilla sektoreilla, koska se säästää tarkastajien matkustusaikaa ja tavoittaa periaatteessa koko maan kattavasti kaikki tarkastajat. Tarkastusprosesseja kehitettiin tarkastajilta saatujen kehittämissuhteiden pohjalta.

Toimijoiden säädösten tuntemusta pyrittiin lisäämään mm. tarkastuskäynneillä tehtävällä neuvonnalla, jakamalla valvontaan liittyviä esitteitä ja oppaita (esim. tuhoajaesitteitä) ja viestimällä aktiivisesti esimerkiksi Evira.fi- sivustolla julkaistuilla tiedotteilla,

lehtikirjoituksilla, toimijaryhmäkohtaisesti lähetetyillä tiedotteilla sekä luennoimalla erilaisissa tilaisuuksissa.

5.3.2 Eläinten terveys ja hyvinvointi

Valvontaviranomaisten kouluttamista, ohjeistamista ja yhteistä ongelmanratkaisua jatkettiin kaikilla sektoreilla. Vuonna 2016 panostettiin erityisesti tarkastuseläinlääkäreiden eläinsuojelutyöhön. Koulutuksissa painotettiin, että tarkastuksissa havaittujen laiminlyöntien ja puutteiden johdosta on aina ryhdyttävä toimenpiteisiin, ja että vaadittavien toimenpiteiden toteuttaminen on varmistettava. Monessa yhteydessä avattiin tavoitteiden ja säädösten mukaisen toiminnan hyötyjä myös toimijoille ja korostettiin toimijan omaa vastuuta seurata ja noudattaa lainsäädäntöä.

Valvontoja tehostettiin ja resurssien niukkuutta hallittiin kehittämällä valvontojen riskiperusteisuutta, laatimalla ohjeita ja lomakkeita valvoville viranomaisille ja yhdistämällä valvontoja toisiinsa. Resurssien niukkuutta hallittiin myös tekemällä enemmän asiakirjatarkastuksia ja kokeilemalla joustavaa työaikaa, mikä lisäsi valvontamääriä.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontatietojärjestelmää uudistettiin resurssien sallimissa rajoissa. Tavoitteena on luoda valvonnan käyttöön koko viranomaisketjun kattava järjestelmä, tehostaa valvontatoimenpiteiden seurantaa ja analysointia kokonaisuudessaan sekä keventää nykyisiä hallinnollisesti raskaita prosesseja eri viranomaisportaissa. Eläinlääkärirekisterin sähköinen asiointi valmistui, minkä johdosta rekisterin ajantasaisuus alkoi vähitellen parantua.

Evirassa aloitettiin prosessimainen toiminta ja prosessiorganisaatioon siirtyminen. Tavoitteena on toiminnan jatkuva kehittäminen mm. asiakaslähtöisemmäksi, vaikuttavuuden korostaminen ja yhä suurempi vastuunotto koko ketjusta. Osana uudistusta eläinten sisämarkkinakaupan ohjaus ja eläinlääkinnällinen rajatarkastus organisoitiin yhteen.

5.3.3 Elintarvikeeturvallisuus

AVI:t ohjasivat ja neuvoivat kunnan valvontaviranomaisia mm. sähköpostilla, puhelimitse, ohjauskirjeillä ja työkokouksissa. Keskeisinä ohjausaiheina olivat Oiva, elintarvikelain muutokset sekä myös muihin elintarvikesäädöksiin ja hankkeisiin liittyvät ajankohtaiset asiat.

Eviran tarjosi elintarvikevalvonnan koulutusta yhteensä 25 päivää koko elintarvikevalvontaketjun viranomaisille. Koulutuksen aiheina olivat edelleen Oiva-tarkastusten tekeminen, tietojärjestelmien käyttö, tuoteturvallisuus ja elintarvikehygieniä.

6 RESURSSIT

6.1 Valvonnan resurssit

Valvonnassa käytetyt henkilöresurssit on kuvattu viranomaisittain liitteessä 1. Koko elintarvikeketjun valvontaan, mukaan lukien laboratoriotoiminta ja riskinarviointi käytettiin n. 1230 htv:tta, mikä on yli 40 htv:n vähennys edelliseen vuoteen. Luku ei sisällä yksityisten laboratorioiden osuutta.

Elintarvikeeturvallisuuden valvontaan käytettiin 717 htv:tta (2015: 690 ja 2014: 719 htv). Kasvu selittyy tilastointierosta: luonnonmukaisen tuotannon ja rehujen valvonta luetaan nykyisin elintarvikeeturvallisuuden toimintakokonaisuuteen, aiemmin se oli osa kasvintuotannon edellytysten toimintakokonaisuutta. Muun elintarvikevalvonnan

osuus on siten vähentynyt lähes 10 htv:llä. Luvussa ei ole mukana näytteiden tutkiminen paikallislaboratorioissa.

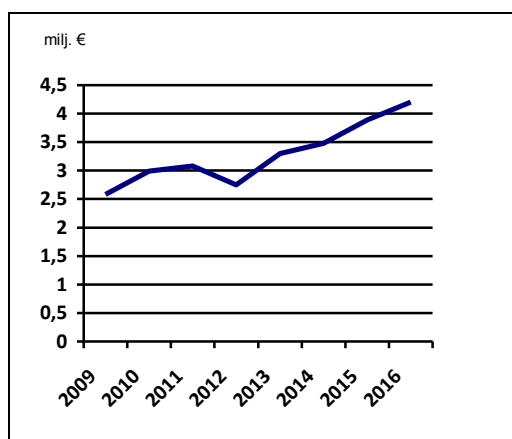
Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaan (ml. laboratoriopalvelut) käytettiin elintarvikeketjussa yhteensä 281 htv:tta. Määrä laski 10 htv:tta. Resurssien kokonaismäärän pieneneminen johtuu Eviran ja AVI:en resurssien vähenemisestä, kuntien resurssit kasvoivat edellisvuodesta. Kunnan valvontaeläinlääkärin virkoja on perustettu 65, joissa hoidetaan hieman yli 54 htv:n (2015: 53 htv ja 2014: 49 htv) verran valtion valvontatehtäviä. Raportin kirjoittamisen aikaan kaikki virat on myös täytetty (2015 viroista oli täyttämättä 1, 2014: 5 virkaa). Kunnallisiin eläinlääkäripalveluihin käytettiin koko maassa lisäksi n. 290 htv:tta (2015: 310 htv). Useassa AVI:ssa eivät resurssit edelleenkään riitä suhteessa tehtävien määrään, vaikka tilanne onkin hieman parantunut edellisvuodesta. Resurssivaje näkyi valvontatavoitteista jäämisen lisäksi haasteina valvontatietojen toimittamisessa Eviraan, mikä puolestaan vaikeuttaa valvontatulosten analysointia ja johtopäätösten tekoa.

Kasvintuotannon valvontaan ja sitä tukevaan toimintaan käytettiin yhteensä 173 htv:tta (2015:195 htv). Kasvintuotannon toimintakokonaisuuden sektoreilla valvontaan käytetyt resurssit pysyivät lähes ennallaan. Laskennallinen ero johtuu siitä, että luonnonmukaisen tuotannon valvonta siirtyi kasvintuotannon toimintakokonaisuudesta elintarvikevalvonnan toimintakokonaisuuteen. Sektoreiden sisällä eri valvontatyyppien painotukset muuttuivat jonkin verran johtuen mm. kasvintuhoojaesiintymien aiheuttamasta tarkastussuunnitelmien muutostarpeesta. ELY-keskusten tarkastajien suorittama tarkastuspanos pieneni edellisvuodesta, mutta valvontasuunnitelmien määrälliset tavoitteet saavutettiin siitä huolimatta kohtuullisesti kaikilla sektoreilla. Joillakin sektoreilla, kuten luomuvälvonta ja eläinten merkintä ja tunnistus, joissa tukien maksatus edellyttää valvontojen täysimääräistä suorittamista, ELY-keskukset pyrkivät suorittamaan valvonnat täysimääräisesti. Sen sijaan määrältään pienemmillä valvontasektoreilla, joissa tätä lakisääteistä veloitetta ei ole, on taipumusta siihen, että osa valvonnoista jää suorittamatta. Tähän haettiin apua mmm. valvontojen teemoittamisen avulla. Teemoittamisessa eri sektorien markkinavalvontoja tehtiin eri painotuksilla eri alueilla. Valvontojen tekemättä jättäminen ei ole hyvä asia nousevien/kehittyvien riskien havaitsemisen ja siten viime kädessä valvonnan vaikuttavuuden kannalta.

Resurssien vähenemiseen liittyy vakava kysymys valvonnan vaikuttavuudesta ja mahdollisuudesta ylläpitää vaikuttavuuden tasoa ja parantaa sitä. Valvonnan riskiperusteisuuden lisäämisellä voidaan jossain määrin kompensoida valvontaresurssien vähenemistä, mutta vain tiettyyn rajaan saakka. Riskiperusteisuutta vahvistettaessa on lisäksi varmistettava keinot kokonaiskuvan säilyttämiseen elintarviketurvallisuudesta, jotta vähentyneiden tarkastusten takia turvataso ei laskisi. Viimeistään nyt on pyrittävä viranomaisten ja toimijoiden yhteistyön avulla lisäämään toimijoiden omaa vastuunottoa. Samalla kun hallinnollista taakkaa kevennetään, tulee huolehtia siitä, että laatu- ja turvallisuusvaatimukset eivät laske. Tämä johtaa siihen, että viranomaisten rooli muuttuu valvojasta lisäksi entistä enemmän myös valmentajan suuntaan.

Kunnallisen elintarvikevalvonnan maksullisuus

Kunnan elintarvikevalvonnasta perittiin elintarvikelain perusteella maksuja sekä elintarvikehuoneistojen hyväksymisestä että suunnitelmallisesta valvonnasta. Yhteensä elintarvikevalvonnasta kerättiin kunnissa maksuja noin 4,2 miljoonaa euroa. Kerättyjen maksujen määrä jatkoi selkeätä kasvuaan (2015: 3,89 M€, 2014: 3,48 M€). Valvonnan arvioidaan maksavan 25 - 30 miljoonaa euroa, joten maksuilla katetaan noin 12 - 14 % valvonnan kustannuksista. Kunnat subventoivat näin ollen edelleen valvonnan kustannuksia, vaikka maksullisuus onkin parantunut.

Kuva 6.1. Kuntien elintarvikevalvonnan maksullisuuden kehitys 2009 - 2016, milj €. Vuosien 2014 - 2016 luvut eivät sisällä ilmoitusmaksuja.

6.2 Hyväksytyt laboratoriot

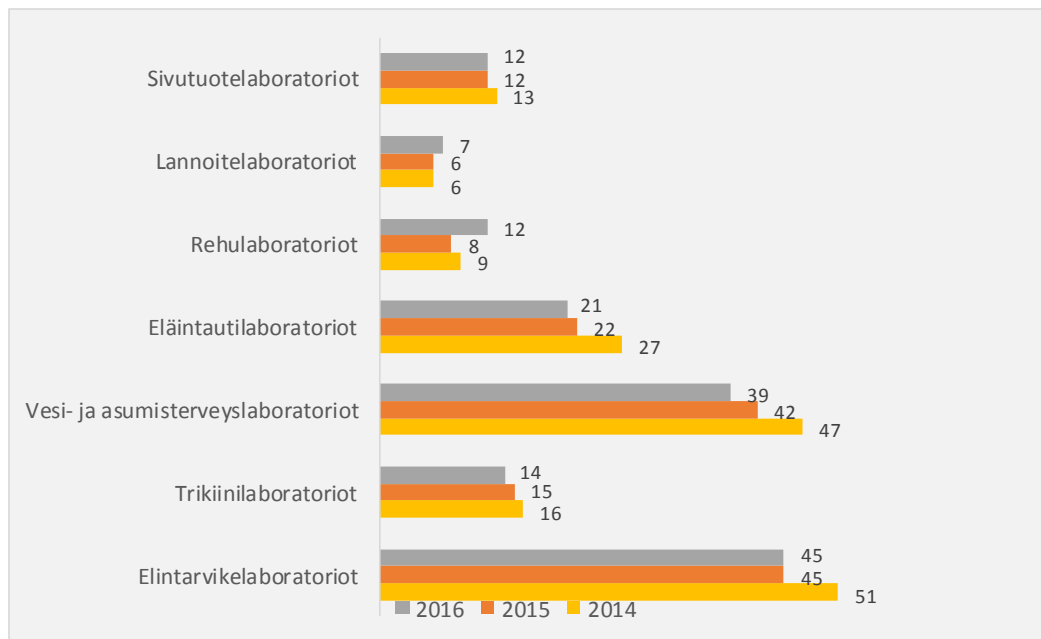
Eviran hyväksymät laboratoriot tarjoavat viranomaisille elintarvike- ja terveydensuojeluvälvontaan liittyviä analyysipalveluita, kuten elintarvike-, talousvesi-, uimavesi-, uima-allasvesi- ja asumisterveys tutkimuksia normaalioloissa ja häiriötilanteissa. Myös rehujen, lannoitevalmisteiden, sivutuotteiden sekä eläin- ja kasvitautien valvontaan liittyvät viralliset tutkimukset voidaan teettää Eviran hyväksymissä laboratorioissa, mutta tällä hetkellä nämä tutkimukset ovat keskittyneet Eviraan lukuun ottamatta vastustettavana eläintautina pidettävän salmonellan varalta tutkittavia viranomaisnäytteitä. Kansalliset vertailulaboratoriot Evira, Tullilaboratorio ja THL tarjoavat analyysipalveluita viranomaisille erityisesti häiriötilanteissa sekä huolehtivat mm. positiivisten patogeeninäytteiden varmistus- ja jatkotutkimuksista.

Hyväksytyt laboratoriot vastaavat pitkälti myös elintarvike- ja rehualan toimijoiden lakisääteisten omavalvontanäytteiden sekä kansallisissa seurantaohjelmissa otettavien omavalvontanäytteiden (esim. salmonella- ja EHEC-seuranta) tutkimisesta. Näytteet voidaan tutkia myös kansallisessa vertailulaboratoriossa.

Alla olevassa kuvassa on esitetty hyväksytyjen laboratorioiden lukumäärät kullakin sektorilla. Kansalliset vertailulaboratoriot Evira, Tullilaboratorio ja THL eivät sisälly kuvan lukuihin. Kasvinterveyden suojelemiseksi tehtäviä viranomaistutkimuksia varten ei ole hyväksytty yhtään laboratoriota - tutkimukset tehdään Evirassa tai muissa EU:n vertailulaboratorioissa.

Eläintautilain 441/2013 mukaisesti rekisteröityjä ilmoitettavien eläintautien varalta näytteitä tutkivia laboratoriota oli vuonna 2016 yhteensä 29 (eivät näy kuvassa).

Kuva 6.2. Hyväksytyjen laboratorioiden lukumäärät vuosina 2014-2016.

Hyväksytyistä laboratorioista valtaosa on yksityisiä tai kunnan omistamia yhtiöitä, jotka tarjoavat palveluanalytiikkaa viranomaisille ja toimijoille. Useat hyväksytyt laboratoriot kuuluvat kansallisiin tai kansainvälisiin laboratorioketjuihin. Elintarvikesektorilla hyväksytyistä laboratorioista merkittävä osa on elintarvikeyritysten omavalvontalaboratorioita, jotka eivät tarjoa palveluanalytiikkaa (26/45 laboratoriota). Myös hyväksytyistä trikiinintutkimuksia tekevästä laboratorioista vain puolet tarjoaa tutkimuksia ulkopuolisille (7/14). Myös rehusektorille on tullut uusia hyväksytyjä rehualan yritysten laboratoriota toimijoiden omavalvontalaboratorioiden hyväksymisvelvoitteen tultua voimaan vuoden 2016 alussa (rehulain muutos 502/2014). Yritysten omavalvontalaboratorioissa onkin kansallisen laboratoriokapasiteetin kannalta merkittävää osaamista ja laitteistoja.

6.2.1 Elintarvikeanalytiikan saatavuus

Vuonna 2016 kemiallista perusanalytiikkaa elintarvikkeista teki noin 10 hyväksytyä palvelulaboratoriota, eli lähes saman verran kuin aiempina vuosina. Suurimmalla osalla laboratorioista kemiallinen analyysivalikoima oli hyvin suppea. Palvelulaboratorioiden lisäksi kemiallista analytiikkaa oli laajemmin saatavilla vertailulaboratorioista Evirasta ja Tullilaboratoriosta sekä alihankintana useimpien hyväksytyjen laboratorioiden kautta.

Mikrobiologinen perusanalyysivalikoimaan², jota tarvitaan mm. epidemiaselvitysten aloittamiseen sekä asetuksen (EY) N:o 2073/2005 mukaisiin tutkimuksiin, oli saatavilla seitsemästä hyväksytystä palvelulaboratoriosta (2915: 10 laboratoriota). Indikaattoribakteerien ja tavallisimpien ruokamyrkytysbakteerien tutkimuksia oli vuonna 2016 saatavilla edelleen noin 20 palvelulaboratoriosta. Alihankintaa hyödyntämällä perusanalyysivalikoima on saatavilla useimmista palvelulaboratorioista.

Erityisanalytiikkaa mm. harvinaisten taudinaiheuttajien (esim. norovirus, Giardia, Cryptosporidium, Vibrio) sekä kemiallisten yhdisteiden (esim. dioksiinit) analysoimiseen elintarvikkeista ja vesistä oli tarjolla vertailulaboratorioissa ja/tai yksittäisissä hyväksytyissä laboratorioissa. Tietty harvinaisemmat tutkimukset hankitaan ulkomailta

² Mikrobiologinen perusanalyysivalikoima: Aerobiset mikro-organismit, Escherichia coli, Enterobakteerit, koagulaasipositiiviset stafylokokit/staphylococcus aureus, bacillus cereus, clostridium perfringens, campylobacter jejuni/coli, listeria monocytogenes (kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen), salmonella.

(esim. *Clostridium botulinum*). STEC-O157 -tutkimuksia ja yersinia-tutkimuksia teki Eviran lisäksi neljä hyväksyttyä laboratoriota.

6.3 Vertailulaboratoriotoiminta

Evira toimii kansallisena vertailulaboratoriona seuraavilla tutkimusaloilla:

- elintarvikkeiden, rehujen ja lannoitteiden mikrobiologisen, parasitologisen ja kemiallisen turvallisuuden analytiikka
- eläintautien ja zoonoosien diagnostiikka
- kasvianalytiikka

Vertailulaboratoriotoiminnan puitteissa Evira järjesti kansallisille laboratorioille vertailututkimuksia koskien STEC-analytiikkaa, *Trichinella* -loisen osoittamista lihanäytteistä, *Yersinia pseudotuberculosis* -bakteerin toteamista raakamaitonäytteistä ja kampylobakteerin toteamista broilerin umpisuolen sisällöstä. *Trichinellan* vertailututkimuksessa kaikki osallistuneet laboratoriot tunnistivat positiiviset näytteet. Muissa vertailututkimuksissa laboratoriot menestyivät pääsääntöisesti hyvin. Joitakin uusintatutkimuksia tehtiin hyväksyttävän tuloksen saavuttamiseksi.

Muilta osin Evira seurasi kansallisten laboratorioiden menestymistä ulkopuolisten vertailukoejärjestäjien järjestämässä vertailututkimuksissa. Tuotantoeläinten, elintarvikkeiden, rehujen ja lannoitteiden mikrobiologisten ja kemiallisten vertailututkimusten tulokset kerättiin hyväksytyiltä virallisilta laboratorioilta koskien vuoden 2015 tuloksia. Mikrobiologisia tuloksia saatiin yhteensä 998 kpl ja niistä 973 osoitti hyvää menestymistä ulkoisessa vertailumittauksessa. Kemiallisia tuloksia saatiin yhteensä 22 kpl, joista 21 kpl osoitti hyvää menestymistä. Kaikkien huonojen tulosten osalta laboratoriot olivat selvittäneet syyn ja tehneet riittävät korjaavat sekä ehkäisevät toimenpiteet. Tulokset eivät edellyttäneet Eviralta toimenpiteitä.

Muita vertailulaboratoriotoiminnan muotoja olivat hyväksytyjen laboratorioiden menetelmäneuvonta, hyväksytyjen laboratorioiden koulutus, lausunnot laboratorioiden menetelmistä sekä verkkosivuilla julkaistut laboratorioiden infokirjeet, joissa tiedotettiin mm. uudesta lainsäädännöstä, koulutuksesta, menetelmien päivityksestä sekä EU-vertailulaboratorion antamasta tiedosta.

Asiantuntijuus ja luotettavien sekä nykyaikaisten menetelmien ylläpito on keskeinen osa vertailulaboratoriotoimintaa, jotta laboratoriokenttää voidaan neuvoa. Evira osallistuu EU:n vertailulaboratorioiden (EURL) kokouksiin sekä sen lisäksi ISO:n, CEN:in, EPPO:n, ISTA:n ja NMKL:n menetelmäkehitysohjelmaan. Menetelmäkehityksessä huomioidaan myös kansalliset tarpeet ja puutteet analytiikassa. Evira ylläpitää sellaisia erikoismenetelmiä, joita muut laboratorio Suomessa eivät tarjoa ja tarvittaessa Evira hankkii tutkimuksia alihankintana muiden EU-maiden laboratorioista. Evira osallistui valitsemiensa vertailukoejärjestäjien sekä EU-vertailulaboratorioiden edellyttämiin vertailututkimuksiin vuosisuunnitelmiansa mukaisesti kaikilla akkreditoituilla menetelmillään. Menestyminen on ollut hyvää eikä tulosten oikeellisuutta vaarantavia tuloksia ole saatu.

Tullilaboratorio

Tullilaboratorio on kansallinen vertailulaboratorio ei-eläinperäisissä elintarvikkeissa koskien:

- Pestisidijäämiä
- GMOta
- Mykotoksiineja
- Raskasmetalleja

Lisäksi Tullilaboratorio on elintarvikekontaktimateriaalien sekä simpukoiden virus- ja bakteerikontaminaatioiden kansallinen vertailulaboratorio.

Tullilaboratorio on kaikilla näillä pätevyysalueilla tehnyt aktiivista yhteistyötä EU:n vertailulaboratorioiden kanssa osallistumalla niiden järjestämiin yhteistyökokouksiin, koulutuksiin sekä vertailumittauksiin. Menestyminen vertailumittauksissa on ollut hyvää.

Tullilaboratorio ei ole järjestänyt kansallisia vertailutestejä, koska sen vertailulaboratoriosektoreilla ei ole siihen riittävästi virallisia laboratorioita. EU:n vertailulaboratoriosta saatua tietoa on välitetty edelleen virallisille laboratorioille, Eviralle ja soveltuvin osin muille viranomaisille.

Tullilaboratorio on huolehtinut teknisten valmiuksien ylläpidosta ja kehittämisestä kaikilla vertailulaboratorioalueillaan kansallisten valvontaohjelmien ja EU:n koordinoitujen valvontasuunnitelmien toteuttamiseksi.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN VALVONTAAN

7.1 Johtopäätökset vuoden 2016 valvonnan tuloksista ja muutokset seuraavien vuosien valvontaan

Koko elintarvikevalvontaketjun osalta keskeisiä johtopäätöksiä vuoden 2016 valvonnan tulosten ja toimintaympäristön muutoksien perusteella ovat seuraavat:

1. Asiakkaiden odotukset kasvavat: Viranomaisilta odotetaan hyvää asiakaspalvelua, ajantasaista luotettavaa tietoa sekä tehokkaita ja yhtenäisiä toimintatapoja. Tämä koskee asiakkaista sekä yrityksiä että kuluttajia.
2. Alan toiminnan polarisoituminen jatkuu: Edelläkävijät hallitsevat asiat yhä paremmin, mutta toisaalta tietämättömyyttä ja jopa tietoista väärintoimimista tulee enemmän esiin. Viranomaisten on osattava toimia oikein kaikkien ryhmien osalta: ohjausta, neuvontaa, yhdessä kehittämistä, tarkastuksia, toimenpiteitä, pakkokeinoja tilanteen ja tarpeen mukaan.
3. Moderni turvallisuusajattelu korostuu: kohti turvallisuuskulttuuria yksittäisen sääntöjen noudattamisen korostamisen sijaan. Kokonaisvaltainen hyvä turvallisuustaso ja elinkeinon oma rooli on keskeistä, viranomaisen rooli tiedon tuottajana kasvaa.

7.1.1 Valvontajärjestelmän kehittämiskohteet

Tärkeiksi koko valvontajärjestelmää koskeviksi suunnitelmakauden 2014-18 kehittämiskohteita ovat:

1. Vaikuttavuuden ja tehokkuuden varmistaminen, kattavuuden parantaminen.
2. Toiminta asiakas edellä, asiakkaan osallistaminen prosessiin, integroituminen asiakkaan prosessiin.
3. Prosessimainen toiminta koko ketjussa: viranomaiset, sidosryhmät, asiakkaat
4. Riittävien, pätevien resurssien sekä tehokkaan ohjauksen ja vuorovaikutuksen varmistaminen huomioiden keskus-, alue- ja paikallishallinnon rakenteiden, vastuiden ja työnjaon muutokset.
5. Koulutuksen ja viestinnän kehittäminen yhteistyössä valvontaketjussa.
6. Korjaavien toimenpiteiden loppuunsaattamisen seurannan tehostaminen.
7. Riskiperusteisuuden sekä vaatimusten ja säädösten yhtenäisen soveltamisen vahvistaminen.
8. ”Auditointiuniversumin” ja ketjuauditoinnin jatkokehittäminen.
9. Ohjauksen ja valvonnan toimintatapojen ja työmenetelmien kehittäminen.
10. Sääntelyn ja hallinnollisen taakan keventäminen, ohjeistuksen tarpeen arvioiminen ja ohjeiden laadun kehittäminen.
11. Tiedolla johtaminen, tietojärjestelmien ja sähköisen asioinnin kehittäminen.

12. Pakkokeinojen käytön tehostaminen, rahallisten sanktioiden mahdollisuuksien arviointi.
13. Elintarvikeketjun rikollisuuden torjunta ja valvonta, etämyynnin valvonta.
14. Ennakoinnin, ennaltaehkäisyyn ja proaktiivisuuden parantaminen.
15. Valmiusjärjestelmän ja siihen liittyvän viranomaisyhteistyön ja -toiminnan kehittäminen, harjoittelu.

7.1.2 Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys

Kasvintuotannon kaikilla sektoreilla voidaan todeta, että turvataso parantaminen ja ongelmien ennaltaehkäisy, esimerkiksi uusien vaarallisten kasvintuhoojien aiheuttamien ongelmien torjuminen, ei synny pelkästään tarkastuksia lisäämällä tai kohdentamalla, minkä takia yrittäjien mukaan saaminen ennaltaehkäisevään työhön osana omaa liiketaloudellista toimintaa on välttämätöntä. Esimerkiksi taimiaineistojen valvonnassa on tarkoituksenmukaista siirtyä tuotantopaikkojen tarkastamisesta tuotantojärjestelmien hyväksymiseen ja valvomiseen, sillä toimijoiden omilla viljelyratkaisuilla on todennäköisesti saavutettavissa parempi vaikutus kuin viranomaisten tekemillä tarkastuksilla. Kasvihuone- ja avomaatuotannossa valvonnan painopistettä tulee saada kasvien tarkastamisesta tuotantojärjestelmän ja omavalvonnan hyväksymiseen. Kasvintuhoojien leviämisen estämiseksi pitää kehittää viljelijöitä motivoivia yhteistyömuotoja. Riskinarvioinnin tuloksena syntyivät mm. riskikartat perunantuotannon, puupakkaustarkastusten, kasvihuoneiden ja hedelmätarhojen riskiperusteisemmän tarkastamisen kohdentamiseksi. Kartat ovat saaneet tarkastajilta hyvää palautetta ja niiden kehittämistä tulee jatkaa. Markkinavalvonnan tarkastuksia tulee lisätä, koska suurin riski kasvintuhoojien leviämiseen näyttää olevan sisämarkkinoilla liikkuvassa taimimateriaalissa ja valmiissa kasveissa. Kasvinterveydessä valvonnan vaikuttavuuden lisäämiseksi Eviran riskinarviointitutkimus on määritellyt kehittämänsä FinnPrio-arviointimallia käyttäen Suomen kasvintuotantoa, metsätaloutta tai luontoa pahiten uhkaavat kasvintuhoojat. Valvontaa tulee jatkossakin kohdentaa niihin tuhojiin, joiden leviäminen aiheuttaa suurimmat ongelmat ja joiden leviämisen estämiseen valvonnalla on tehokkaita keinoja yhdessä yritysten ja kansalaisten kanssa.

Kylvösiemenalalla ”valvojasta valmentajaksi” -ajattelutapaa pyritään lisäämään edelleen, jolloin toimijat ja viranomaiset tekevät enemmän yhteistyötä, viestintä on avointa ja yrittäjiä kannustetaan omatoimisuuteen ja vastuullisuuteen ja kehittämään omaa toimintaansa. Sähkösiemen -kehityshankkeessa luodaan malli, jossa toimijat voivat katsoa omien siemeneriensä tuloksia heti niiden valmistuttua. Myös päätökset, todistukset ja muut vastaavat asiakirjat siirtyvät Evirasta suoraan pilvipalveluun asiakkaiden käyttöön. Siemenkauppalaan uudistaminen alkaa, ja siinä yhteydessä on mahdollista tehdä muutoksia mm. markkinavalvonnan ja pakkaamolupamenettelyn vaatimuksiin.

Lannoitealan toimijoiden vastuunottokykyä tuotannon ja tuotteiden vaatimustenmukaisuudesta on edistetty jo pitkään, ja tätä työtä tullaan jatkamaan. Lannoitevalmisteen tuotannon ja käytön tulee osaltaan edistää kestävää maa-, puutarha- ja metsätaloutta sekä viherrakentamista ja maisemanhoitoa. Erilaisten jätteiden ja sivutuotteiden hyödyntäminen sellaisenaan tai käsiteltyinä lannoitevalmisteenä lisääntyy koko ajan. Myös nykyinen kiertotalouspolitiikka kiihdyttää tätä muutosta. Valvonnan tulee aktiivisesti seurata toimialan kehitystä ja osallistua aktiivisesti keskusteluun, jotta kiertotalouden tavoitteet voidaan turvallisesti saavuttaa.

7.1.3 Eläinten terveys ja hyvinvointi

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan keskeiset tavoitteet saavutettiin, ja valvontamäärä parani hieman. Jatkossa on keskeisintä turvata valvonnan toiminta ja riittävät resurssit maakunta- ja keskushallintouudistuksessa. Resurssien strategiseen,

tehokkaaseen ja vaikuttavaan kohdentamiseen on kiinnitettävä huomiota ja pyrittävä ottamaan käyttöön lisää uusia työtapoja.

Olennaista on saada valmiiksi valvonnan tietojärjestelmä Elvi ja aloittaa eläinten terveyden hallinnan prosessien ja tietojärjestelmän kehitystyö. Toimivien prosessien ja tietojärjestelmien avulla tehostetaan valvonta- ja seurantatietojen kokoamista ja arvioimista tilannekuvan ylläpitämiseksi ja riskiperusteisen valvonnan tueksi sekä halutun toiminnan helpottamiseksi.

Vaikuttavuuden ja kokonaiskuvan vuoksi otantavalvontaa on joiltain osin kohdennettava vuosittain rohkeammin vaihtuviin osa-alueisiin. Valvonnan lisäksi on eläinten terveyden ja hyvinvoinnin turvaamiseksi yhä tuettava säädösvalmistelua (mm. pakkokeinot ja mikrobilääkepolitiikka) sekä hyödynnettävä ja edistettävä koulutusta, viestintää, viranomais- ja sidosryhmäyhteistyötä sekä elinkeinon omia vastuullisia toimintatapoja. Täydentävien ehtojen valvontakokonaisuuden ja maataloustuotannon valvonnan selvittävänä olevat mahdolliset muutokset vaikuttanevat alaan merkittävästi. Ohjeiden selkeyteen tulee kiinnittää huomioita niitä päivitettäessä.

7.1.4 Elintarvikeeturvallisuus

Suomen elintarvikeeturvallisuustilanne on hyvä ja suomalaisten yritysten vastuullisuus pääsääntöisesti hyvä. Hyvän elintarvikeeturvallisuustilanteen säilyttämisessä keskeistä on tilannetietoisuuden ylläpitäminen ja muutosten ennakointi. Valvonta- ja seurantaohjelmien, riskinarviointien ja tieteellisen tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa riskinhallinnan tueksi. Lisäksi valvonnasta saatavia tietoja on hyödynnettävä riskinhallinnan kehittämisessä yhä paremmin, jotta päästään pureutumaan ongelmien ja puutteiden juurisyyhin. Valvontaan on kehitettävä uusia keinoja, joilla voidaan hallita globaalin elintarvikeverkoston tuomia mukanaan tuomia riskejä. Yhteistyötä muiden maiden viranomaisten kanssa on kehitettävä edelleen ylikansallisten ongelmien tunnistamiseksi ja torjumiseksi.

Yhteistyö elinkeinon kanssa on keskeistä yhteisten päämäärien saavuttamiseksi ja siihen tulee panostaa. Toisaalta elintarvikelain kokonaisuudistuksessa olisi taattava keinoja puuttua tehokkaasti tahallisesti vaatimusten vastaisesti toimivien yritysten toiminnan suitsimiseksi. Yritysten ja kuluttajien polarisoituminen haastaa viranomais-toimintaa entistä enemmän.

Viranomaistoiminnan modernisointi ja sähköistäminen ovat keskeisiä kehittämiskohteita.

Edellä kohdassa 7.1.1 kirjatut suunnitelmakautta 2014-2018 koskevat kehittämiskohteet huomioidaan VASU:n 1. osan päivityksessä. Tämä päivitys tapahtuu 30.9.2017 mennessä. Elintarvikeketjun valvontaviranomaisten vuosittaiset valvontasuunnitelmat perustuvat VASU:ssa asetettuihin päivitettyihin tavoitteisiin. Evirassa kehittämiskohteet huomioidaan tulosohejauksessa päivittäessä viraston monivuotista toimenpidesuunnitelmaa vuosille 2017-2020 sekä osaamisen kehittämisen monivuotisessa suunnitelmassa.

Liite 1. Tiivistelmä

1. Valvonnan tehokkuus ja vaikuttavuus

Koko valvontaketjua koskevat vaikuttavuustavoitteet saavutettiin pääosin. Elintarvike-turvallisuuden taso säilyi kokonaisuutena hyvänä. Elintarvikkeiden turvallisuuteen ja laatuun liittyvät erityistilanteet, kuten epidemiaselvitykset ja takaisinvedot, pystyttiin hoitamaan hyvin. Toiminnan vaatimustenmukaisuus ja toimijoiden vastuunotto on parantunut.

Valtion vastuulla oleva elintarvikevalvonta toteutui pääsääntöisesti suunnitelmien mukaisesti. Noin 68 % kunnallisista yksiköistä pystyi toteuttamaan suunnitellun valvonnan pääosin. Paikallistason valvonnassa on kuitenkin edelleen alueellisia ja sektori-kohtaisia eroja. Valvonnan laatu parani ja toimenpiteisiin ryhtyminen tehostui. Valvonnan riskiperusteisuudessa, kattavuudessa ja yhtenäisyydessä on edelleen kehitettävää.

Kasvintuotannon edellytysten ja kasvinterveyden vaikuttavuustavoitteet saavutettiin. Vaarallisia kasvintuhoojia löydettiin tuotantopaikoilla ja luonnossa, mutta niiden leviäminen pystyttiin estämään. Markkinoilla olevat maatalouden tuotantopanokset olivat tuotanto-ominaisuuksiltaan luvatus mukaisia ja virheelliset tuote-erät saatiin toimenpiteiden avulla poistettua.

Eläinten terveydelle ja hyvinvoinnille asetetut vaikuttavuustavoitteet saavutettiin eläintautien osalta, mutta niistä jäätin selvästi tuotantoeläinten hyvinvoinnin sekä rekisteröinnin ja merkinnän osalta. Eläintauti- ja mikrobilääkeresistenssitilanne säilyivät hyvänä. Helposti leviäviä ja vaarallisia eläintauteja ei todettu tuotantoeläimillä lainkaan. Suomi säilyi edelleen vapaana useimmista valvottavista eläintaudeista. Salmonella-valvontaohjelman tavoite salmonellan esiintyvyydestä elintarviketuotantoeläimissä ja elintarvikkeissa saavutettiin. Vaatimukset täyttävien kohteiden määrä eläinten hyvinvoinnin tarkastuksissa säilyi lähes ennallaan. Vakavia puutteita löytyy otantatarkastuksissa harvoin, mutta vakavatkin laiminlyönnit olivat kohtalaisen tavallisia seura- ja harraste-eläinten epäilyyn perustuvissa eläinsuojelutarkastuksissa.

Oiva-tulosten mukaan elintarvikealan toimijoiden lakisääteisten vaatimusten toteutuminen on hyvällä tasolla (86 %) kaikilla alan sektoreilla. Lisäksi Oiva on parantanut valvonnan yhtenäisyyttä sekä toimijoiden omaa vastuunottoa.

Elintarvikevälikkeiden epidemioiden määrä oli edellisvuosien tasolla, mutta epidemi-oissa sairastuneiden ihmisten kokonaismäärä kaksinkertaistui edellisestä vuodesta. Tähän olivat syynä epidemiat, joissa sairastui lukuisia ihmisiä. Elintarvikkeiden valvonta- ja seurantaohjelmat osoittavat, että kotimaiset elintarvikkeet ovat mikrobiologi-selta ja kemialliselta laadultaan hyviä. Tuontielintarvikkeissa esiintyy vaatimustenvas-taisuuksia kotimaisia enemmän. Poikkeamia on etenkin mikrobiologisessa ja kemial-lisessa turvallisuudessa, pakkausmerkinnöissä ja koostumuksessa. Valvonta on kuitenkin puuttunut havaittuihin ongelmaeriin tehokkaasti.

Rehuvalvonta on toiminut hyvin ja havaittuihin puutteisiin on kohdistettu tehokkaita toimenpiteitä.

Luonnonmukaisen tuotannon valvonnalla varmistettiin tuotannon ja tuotteiden aitous.

2. Resurssit

Koko Eviran toimialan valvontaan mukaan lukien laboratoriotointa ja riskinarviointi käytettiin noin 1229 htv:ta, mikä on n. 40 htv:tta vähemmän kuin edellisvuonna. Re-

surssien ja tehtävien yhteensopivuudessa on alueellisia eroja, mikä näkyy valvontamäärissä. Elintarvikevalvonnan osalta kuntien resursseja on todettu joissain tapauksissa siirtyneen terveydensuojelun valvontaan, mitä tulee jatkossa seurata elintarviketurvallisuuden valvonnan riittävyden näkökulmasta.

Eviran kustannusvastaavuus oli edellisen vuoden tasolla vastaten hyvin tavoitetta kaikissa toimintakokonaisuuksissa.

Kunnan elintarvikevalvonnasta perittiin elintarvikelain perusteella maksuja sekä elintarvikehuoneistojen hyväksymisestä että suunnitelmallisesta valvonnasta. Yhteensä elintarvikevalvonnasta kerättiin kunnissa maksuja noin 4,2 miljoonaa euroa, mikä on kuitenkin vain alle 15 % valvonnan kustannuksista. Suunta on kuitenkin selvästi kasvava.

3. Valvontatulokset

Kasvintuotannon edellytysten ja kasvinterveyden valvontamäärät saavutettiin melko hyvin. Valvonnan tehokkuus ja kustannustehokkuus olivat entisellä tasolla. Vähenevät resurssit saavat kuitenkin uhata tehokkaan ja vaikuttavan valvonnan toteuttamista. Eri sektoreilla toiminnassa ja tuotteissa havaitut poikkeamat olivat edellisvuosien kaltaisia. Löydettyjen vaarallisten kasvintuhoojien määrässä ei tapahtunut suurta muutosta. Puutteiden korjaamiseksi käytettiin hallinnollisia pakkokeinoja.

Eläinten terveyttä ja hyvinvointia valvottiin pääsääntöisesti samalla tavoin kuin edellisvuonna. Suunnitelmallisen valvonnan määrälliset tavoitteet saavutettiin useimmilla sektoreilla hieman aiempaa paremmin, mutta niistä jäätin edelleen eläinsuojelu- ja lääkitsemisvalvonnan osalta. Laiminlyöntien määrä ja niiden luonne vastasivat aiempien vuosien tuloksia. Epäilyyn perustuvien tarkastusten tulokset olivat suunnitelmalliseen valvontaan verrattuna heikompia kaikilla sektoreilla, mikä on odotettua. Eläinsuojeluilmoitusten määrä jatkaa kasvuaan (n. 6300 epäilyilmoitusta/vuosi) ja johtaa suurempiin määriin kiiretoimenpiteitä.

Valtio vastaa elintarvikkeiden tuontivalvonnasta, lihantarkastuksesta sekä valtakunnallisista valvonta- ja seurantaohjelmista. Kunnat vastaavat elintarvikevalvonnasta paikallistasolla. Kuntien elintarvikevalvonnan valvontasuunnitelma toteutui täysimääräisesti tai pääsääntöisesti noin 68 %:ssa valvontayksiköistä. Erityistilanteet (ruokamyrkytykset, takaisinvetojen ohjaukset) hoidettiin hyvin. Oiva-järjestelmän puitteissa julkaistujen valvontatulosten mukaan noin 87 % vähittäismyynti- ja tarjoilupaikoista ja 85 % laitoksista täyttivät vaatimukset hyvin tai erinomaisesti. Puutteita oli omavalvonnassa, lämpötilojen hallinnassa, hygieniassa ja pakkausmerkinnöissä. Parhaiten suoriutuivat suurkeittiöt ja elintarvikemyymälät. Eniten puutteita oli ravintoloissa. Laitoksissa puutteita esiintyy mm. tilojen ja laitteiden soveltuvuudessa ja kunnossapidossa, puhtaanapidossa, omavalvonnassa ja henkilökunnan toiminnassa.

4. Havaittujen puutteiden analyysi

Maatalouden tuotantopanosten valvonnassa havaittujen puutteiden voidaan arvioida johtuneen pääosin toimijoiden tietämättömyydestä. Kasvintuhoojalöydökset osoittavat, että uusien vaarallisten tuhoojien saapuminen Suomeen sisämarkkinoilta tai kolmansista maista tuotavan kasvimateriaalin mukana ja niiden pysyvä asettuminen maahamme on mahdollista. Kasvimateriaali voi sisältää tuhoojia, vaikka se on varustettu kasvinterveystodistuksella tai vaadittuja erityiskäsittelyjä osoittavilla merkinnöillä. Nämä havainnot osoittavat, että tuhoojien hävittämiseksi tehdyt toimenpiteet eivät aina välttämättä tehoa tai ne on tehty puutteellisesti. Erityisesti uhka mäntyankeroisen leviämisestä Suomeen on ilmeinen, mikä tulee jatkossakin huomioida valvonnan suunnittelussa ja resurssien kohdentamisessa. Kasvintuhoojien maahan saapumi-

seen on vaikea vaikuttaa, mutta sen sijaan niiden leviäminen ja pysyvä asettuminen on pystytty estämään riskinhallinnan tehokkaalla toiminnalla.

Eläinten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvissä, suunnitelluissa valvonnoissa todettiin vain harvoin vakavia laiminlyöntejä. Ilmoituksiin perustuvissa eläinten hyvinvoinnin tarkastuksissa tilanne oli selvästi huonompi, heikoin lemmikkieläimillä. Vakavimpiin ongelmiin liittyy usein myös sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia. Ammattimaisessa eläintenpidossa laiminlyöntien syynä oli harvoin tietämättömyys, sen sijaan niihin vaikuttivat useimmiten toimijoiden taloudellinen tilanne ja/tai välinpitämättömyys. Lemmikki- ja harraste-eläinten pitäjien laiminlyöntien taustalla on myös tietämättömyyttä. Otantojen riskiperusteinen kohdentaminen on lisännyt laiminlyöntien toteamista.

Vakavimman vaaran maan eläintautitilanteelle aiheuttivat laittomasti maahantuodut ja siirretyt eläimet. Suurin osa näistä oli hevosia, koiria ja siipikarjaa. Syynä poikkeamiin on toisinaan tietämättömyys tai ymmärtämättömyys, toisinaan ulkomaiden edullisempi hintataso tai halu pelastaa eläimiä. Joissain tapauksissa laitton tuonti ja sisämarkkinakauppa vaikuttivat ammattimaiselta.

Valvonnassa ei aina käytetä riittävän tehokkaita keinoja puututtaessa säännösten noudattamatta jättämiseen. Puutteet valvonnan toteuttamisessa johtuivat pääsääntöisesti resurssien niukkuudesta suhteessa tehtävien määrään.

Elintarvike- ja rehuvalvonnassa suurimpana yksittäisenä syynä vaatimusten täyttymisen puutteisiin oli toimijoiden tietämättömyys vaatimuksista. Tahallista jatkuvaa laistamista vaatimuksista on myös havaittavissa. Myös osaamisen puute, välinpitämättömyys tai vaatimusten yksityiskohtaisuus lisäävät puutteita. Oiva-järjestelmä parantaa toimijoiden tietoja vaatimuksista ja vaatimusten noudattamista. Oiva on myös yhtenäistänyt lainsäädännön vaatimusten tulkintaa ja seuraamusten käyttöä.

5. Toimenpiteet puutteiden korjaamiseksi (kehotukset, pakkokeinot)

Kasvintuotannon valvonnassa pakkokeinoina puutteiden korjaamiseksi annettiin kirjallisia huomautuksia, määrättiin tuote-erille maahantuonti- ja markkinointikieltoja ja hävittämismääräyksiä sekä puututtiin toiminnanharjoittajan oikeuksiin harjoittaa elinkeinoa. Näytön saaminen selkeissäkin rikkomustapauksissa osoittautui joskus hankalaksi ja työlääksi. Pakkokeinojen valikoimaa tulisi täydentää rahallisilla sanktioilla, kuten sakoilla, koska ne vaikuttaisivat tehokkaammin toimijoiden asenteisiin korjata havaitut puutteet.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin toimintakokonaisuudessa asiakkaita neuvottiin ja ohjattiin Evirassa, AVI:issa ja kunnissa sekä tarkastusten yhteydessä että muutoin. Vakavien laiminlyöntien seuraukset johtivat tuotantoeläintiloilla useimmiten maataloustukien leikkauksiin ja/tai poliisitutkintaan. Suurin osa lievemmistä laiminlyönneistä korjattiin jo tarkastuksen aikana. Vakavammissa tapauksissa annettiin korjauskehoitus tai ryhdyttiin pakkotoimiin ja tehtiin uusintatarkastus.

Vastoin tuontivaatimuksia tuodut eläimet pääsääntöisesti joko palautettiin tai eristettiin, tutkittiin ja voitiin toimenpiteiden jälkeen hyväksyä tuotaviksi. Määräyksiä tehostettiin uhkasakoilla. Joitakin eläimiä tai tuontieräiä lopetettiin. Poliisille tehtiin tutkintapyyntöjä laittomasti tuoduista eläimistä.

Eläinsuojeluvalvonnassa todettujen puutteiden korjaamiseksi toimijoille annettiin neuvvoja, kieltoja, ja määräyksiä, joita tehostettiin tarvittaessa uhkasakolla tai teettämisuhalla. Tarvittaessa ryhdyttiin kiiretoimenpiteisiin eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Sivutuotelain voimaantulon jälkeen toiminnassa tapahtuneissa rikkeissä on ollut parempi mahdollisuus hyödyntää hallinnollisia pakkokeinoja. Monessa tapauksessa

käytettiin kehotuksia, huomautuksia, määräyksiä ja kieltoja. Tarvittaessa lisättiin tarkastuskäyntejä puutteiden toistuvuuden tai vakavuuden perusteella.

Elintarvike- ja rehuvalvonnassa käytetään yleisesti kehotuksia, joilla pyritään saamaan toimija korjaamaan puutteita. Oiva-järjestelmän arvioidaan yhtenäistävän myös pakkokeinojen käyttöä. Oiva lisää myös uusintatarkastuksia, joilla tarkastetaan edellisissä tarkastuksissa havaittujen puutteiden korjaaminen. Uusintatarkastuksilla varmistetaan epäkohtien poistuminen. Tuontielintarvikkeiden valvonnassa erät, joissa havaitaan epäkohtia, hävitetään tai palautetaan lähtömaahan. Tuontirehujen osalta hävityksen ja palautuksen ohella myös rehuerien käsittely epäkohdan poistamiseksi on mahdollista.

6. Valvontajärjestelmän parantamiseksi tehdyt toimenpiteet

Valvontaketjun toiminnan kehittäminen ja modernisointi

Elintarvikeketjun valvontaviranomaisten toiminnan prioriteettina elintarviketurvallisuuden toimintakokonaisuudessa ovat valvontaketjulle Suomen elintarvikeketjun monivuotisessa kansallisessa valvontasuunnitelmassa (VASU) asetetut yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet ja strategiset päämäärät sekä valvontajärjestelmälle vuosittain vahvistettavat kehittämiskohteet, joissa huomioidaan VASU-raportoinnissa esiin tulleet toiminnan kehittämistarpeet. VASUn perusteella kukin valvontaketjun viranomaisen huomioi nämä tavoitteet toimintansa suunnittelussa.

Valvontaketjulle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi Evira kehitti ja modernisoi toimintaansa laajasti toiminnan johtamisen ja ohjauksen eri osa-alueilla. Tavoitteiden toteuttamiseksi Evirassa laadittiin monivuotinen toimenpidesuunnitelma vastuutahoi-neen ja aikataulutuksineen vuosille 2017-2020. Toiminnan tuloksellisuutta edistettiin myös siirtymällä prosessiorganisaatioon vuoden 2017 alusta tavoitteena toiminnan vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden parantaminen ja asiakasnäkökulman vahvistaminen. Prosessimaisella toiminnalla tavoitellaan elintarviketuotantoketjun ja ruokajärjestelmän ymmärrystä kokonaisuutena (viranomaiset, sidosryhmät, asiakkaat), jossa pyrkimyksenä on yhteisten päämäärien edistäminen, asiakasarvon tuottaminen ja yhdessä oppiminen. Toimintatavoissa painottuivat ennakointi, asioiden avoin valmistelu sekä keskinäisen luottamuksen ja vuorovaikutuksen vahvistaminen. Johtamisen tueksi jatkettiin kokonaisarkkitehtuuryötä ja koko valvontaketjulle asetettujen tavoitteiden toteutumisen mittaamista sekä käynnistettiin työ prosessien ja palvelujen kuvaamiseksi kansalliseen palveluväylään. Synergiaa valvontaketjun prosesseihin haettiin myös vireillä olevissa toimitilahankkeissa (mm. laboratoriotointaa koskeva synergialaboratoriohanke).

Asiakasnäkökulmaa vahvistettiin ottamalla asiakkaat entistä vahvemmin ja uusin työmenetelmin toiminnan suunnitteluun, tekemiseen ja kehittämiseen. Hyvää palautetta saanutta valmentavaa ja yritysten toiminnan edellytyksiä edistävää toimintatapaa (valvojasta valmentajaksi -ajattelu) jatkettiin. Toiminnan jatkuvaksi parantamiseksi sovellettiin Lean-menetelmää yksinkertaistamalla ja selkeyttämällä toimintaa. Asiakkaiden kanssa käynnistettiin palvelumuotoiluja ja vuodelle 2017 vahvistettiin asiakkaille suunnattu palvelulupaus.

Elintarvikeketjun valvonnan toimialalla osallistuttiin aktiivisesti sääntelyn ja hallinnollisen taakan keventämiseen osallistumalla hallitusohjelmaan sisältyvään normihankkeeseen, selkeyttämällä ohjeita sekä vastaamalla eri tahojen hallinnolle tekemiin esityksiin ja kysymyksiin ripeästi. Tarpeettoman byrokratian purkamisessa painotetaan norminpurkua tärkeämpänä viranomaisten ja asiakkaiden valmiutta toimintatapojensa ja asenteidensa muuttamiseen. Viranomaisten tulee suuntautua roolissaan vahvem-

min laadukkaaseen asiakaspalveluun, mahdollistajaksi, edellytysten luojaksi ja lisäarvon tuottajaksi yhteiskunnassa.

Merkittävänä koko ruokajärjestelmää ja sen toiminnan ohjausta koskevana asiana toimialalla osallistuttiin aktiivisesti laaja-alaisen maakuntauudistuksen valmisteluun. Maa- ja metsätalousministeriön loppuvuodesta esittämään Eviran ja Maaseutuviraston yhdistämistä koskevaan ehdotukseen suhtaudutaan myönteisesti ja uudistuksen valmistelu on käynnistynyt suunnitelmien mukaisesti.

Kansallinen auditointijärjestelmä

Evira jatkoi valvontaketjun auditointijärjestelmän kehittämistä siten, että komission asetuksen (2006/677EY) vaatimusten tehokkuuden ja vaikuttavuuden todentaminen paranee ja auditointien riippumattomuus toteutuu. Sisäisiä auditointeja toteutettiin kunkin viranomaisen auditointiohjelman mukaisesti. Evira keskittyi auditointiohjeistuksen parantamiseen, auditointeja toteutui suunniteltua vähemmän.

Valvontaviranomaisten koulutus

Suomen valvontaviranomaiset osallistuivat edelleen aktiivisesti BTSF-koulutuksiin (152 henkilöä). Koulutuksiin osallistuneet ovat aikaisempien vuosien tapaan koulutaneet edelleen muita viranomaisia.

Eviran viranomaisille järjestämän koulutuksen määrä on edellisvuoden tasolla: 85 päivää (2015: 84, 2014: 94 päivää). Keskeisten koulutusten materiaalit jaettiin kaikille viranomaisille viranomaisverkko Eviranetissa.

AVI:jen koulutus kunnallisille viranhaltijoille väheni, mutta väheneminen johtui osin tehostuneesta videoyhteyksien hyödyntämisestä, jolloin samaan koulutukseen osallistui suurempi joukko. Kuntien viranomaisten osallistuminen koulutuksiin on edelleen hyvällä tasolla. Videoyhteydet myös kunnissa ovat mahdollistaneet osallistumisia myös lyhyisiin, puolen päivän koulutuksiin huolimatta yhä tiukentuvista resursseista.

7. Toimijoiden toiminnan parantamiseksi tehdyt toimenpiteet

Toimijoiden tietämättömyys on keskeinen valvonnassa havaittujen epäkohtien syy. Ajantasainen, asiakkaiden tarpeista lähtevä viestintä, neuvonta ja koulutus ovat keinoja viranomaisten keinoja ongelman ratkaisussa. Tätä työtä jatkettiin myös vuonna 2016.

Toimintakentän polarisoitumiseen on vastattu kehittämällä toimintatapoja asiakasryhmä huomioiden: mm. petoksantorjuntaa yhteistyössä viranomaisten kesken sekä neuvontaa ja valmentajuutta yritysten kanssa. Lisäksi Evira ja muut elintarvikevalvontaketjun viranomaiset ovat vastanneet Suomen hallituksen kärkihankkeisiin pien- ja keskisuurten yritysten neuvontahankkeellaan (pk-hanke), jossa on rakennettu pysyvää mallia toimijoiden tiedon lisäämiseen yhteistyössä koulutusorganisaatioiden kanssa.

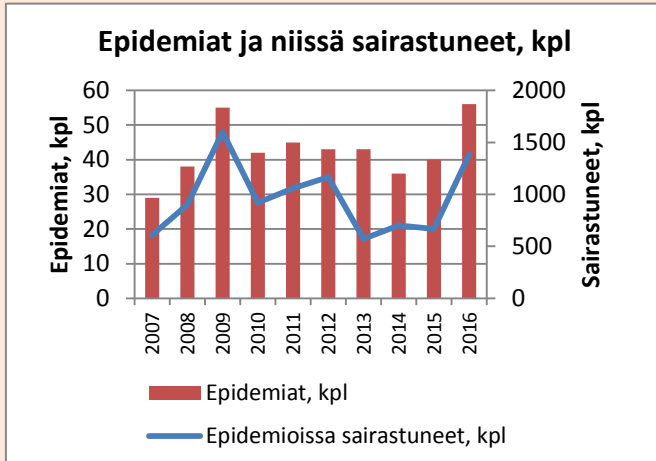
8. Muutokset VASU:un

Edellä kohdassa 7.1.1 kirjatut vuoden 2016 raportoinnissa esiin nousseet suunnitelmakautta 2014-2018 koskevat kehittämiskohteet huomioidaan VASU:n 1. osan päivityksessä. Tämä päivitys tapahtuu 30.9.2017 mennessä. Elintarvikeketjun valvontaviranomaisten vuosittaiset valvontasuunnitelmat perustuvat VASU:ssa asetettuihin päivitettyihin tavoitteisiin. Evirassa kehittämiskohteet huomioidaan tulosohejauksessa päivittäessä viraston monivuotista toimenpidesuunnitelmaa vuosille 2017-2020 sekä osaamisen kehittämisen monivuotisessa suunnitelmassa.

EVIRAN VAIKUTTAVUUSINDIKAATTORIT 2016

1. Elintarviketurvallisuuden, eläinten terveyden ja kasvinterveyden korkea taso säilyy

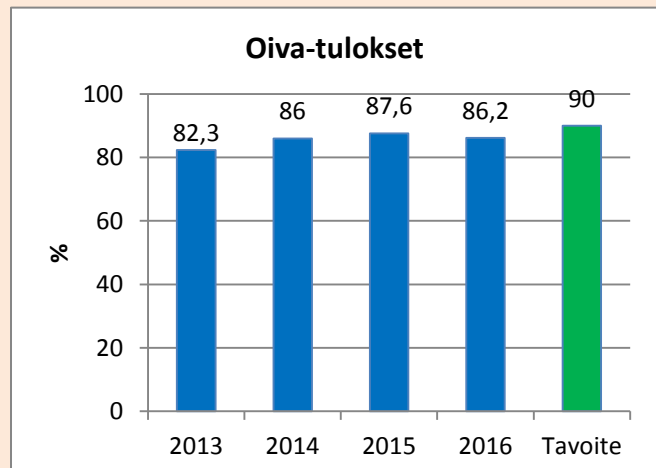
Ind 1 Raportoidut elintarviketähteiset epidemiat ja niissä sairastuneet 2007-2016, kpl (lähde Evira)

Raportoitujen elintarviketähteisten epidemioiden määrä vaihtelee vuosittain vain vähän eikä niissä ole erityistä trendiä. Epidemioissa sairastuneiden ihmisten määrä vaihtelee riippuen epidemioiden laajuudesta. Vuoden 2016 elintarviketähteisten epidemioiden määrä oli 56 ja niissä sairastuneiden ihmisten määrä alustavasti 1382. Norovirus on yleisin elintarviketähteisten epidemioiden aiheuttajamikrobi (v. 2016 22/56) ja niistä yli puolessa epidemiaan vaikuttavana tekijänä on ollut infektoitunut keittiötyöntekijä (v. 2016 13/22). Valvonnassa on kiinnitettävä erityistä huomiota perushygieenian toteutumiseen ja työntekijöiden toimintatapoihin. Evira on myös pystyttämässä elintarviketähteisen analytiikkaa, jota voidaan hyödyntää valvonnan tukena ja epidemioiden selvityksessä. Vuoden 2016 suurin elintarviketähteinen epidemia oli pääkaupunkiseudulla rucolan välityksellä levinnyt EHEC/EPEC -epidemia, jossa raportoitiin sairastuneen 237 henkilöä. Edelleen monessa epidemioissa aiheuttaja jää tuntemattomaksi (v. 2016 15/56).

Annika Pihlajasaari ja Leena Räsänen (23.5.2017)

Ind 2 Ihmiset: Oiva-tulosten kehitys (parhaimpien arvosanojen osuus) 2013-2016, % (lähde Evira)

Elintarviketurvallisuus on edelleen hyvällä tasolla vaikka tuloksissa näkyy pieni notkahdus. Tarkastuksia oli tehty n. 1500 kpl vähemmän kun viime vuonna.

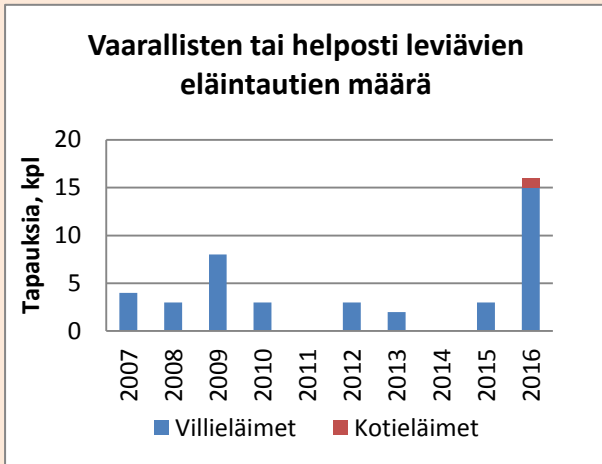
Marina Häggman (17.5.2017)

Selitykset:

Punaisella merkittyjen indikaattorien arvot valmistuvat myöhemmin (käsittely syksyllä)

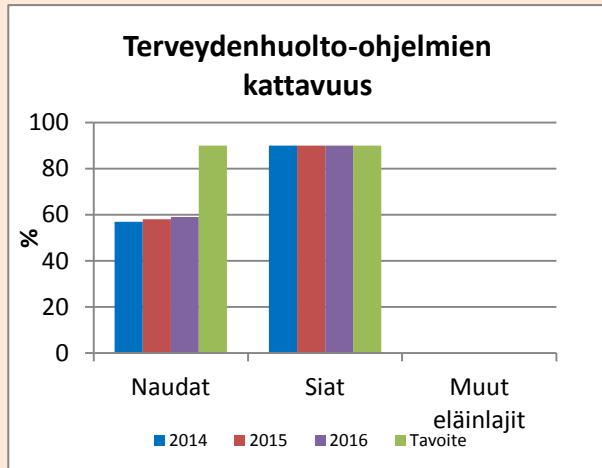
Ind 3 Eläimet: Helposti leviävien tai vaarallisten eläintautitapausten määrä 2007-2016, kpl (lähde Evira)

Korkeapatogeenista lintuinfluenssaa todettiin yhdessä lintujenpitopaikassa, josta tartunta hävitettiin viranomaistoimin. Luonnonvaraisissa linnuissa todettiin korkeapatogeenista lintuinfluenssaa yhdeksässä tapauksessa. Yhdellä lepakolla todettiin lepakkoraivotautia, ja viidellä luonnonvaraisella villisillä Brucella suis -tartunta.

Sirpa Kiviruusu (15.5.2017)

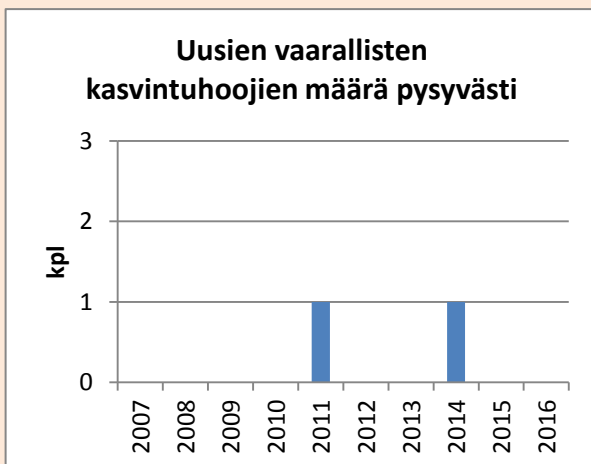
Ind 4 Terveydenhuolto-ohjelmien kattavuus 2014-2016, % tiloista (lähde ETT)

Sioilla terveydenhuolto-ohjelmien kattavuus liittyy Sikavaan, joka on sikaloitten terveysluokitusrekisteri. Sikava-terveysluokitus-rekisterin kattavuus on vuosien ajan ollut samalla korkealla tasolla. Sikavan tarkoituksena on helpottaa sikaloitten kansallisen terveysluokituksen teknistä toteuttamista, ja suuret teurastamot käyttävät rekisteriä. Sikava täytti 10 vuotta vuonna 2013. Samana vuonna Evira hyväksyi Sikava-terveydenhuolto-järjestelmään perustuvan laatujärjestelmän elintarvikelain mukaiseksi kansalliseksi laatujärjestelmäksi, mikä on edelleen vakiinnuttanut Sikavan asemaa.

Kansalliseen nautaterveydenhuollon seurantarjestelmään Nasevaan kuuluvien tilojen lukumäärä on ollut suhteessa nautatilojen lukumäärään lähes sama useiden vuosien ajan. Tilakoon kasvu ja tilojen lukumäärän väheneminen tulee osaltaan todennäköisesti lisäämään kattavuutta, sillä ETT ry:n ilmoituksen mukaan Nasevan rekisteri kattoi eläinmäärältään yli 100 naudan karjoista jo noin 90 %. Lääkkeiden luovuttamiseen liittyvä eläinlääkintölainsäädäntö, joka edellyttää terveydenhuolto-sopimusta tuotantoeläinten omistajan tai haltijan ja eläinlääkärin välillä ja terveydenhuoltosuunnitelmaa ehtona lääkkeiden luovuttamiselle, tulee todennäköisesti myös vaikuttamaan osaltaan kattavuuden lisääntymiseen lähivuosien aikana. Taina Laine (10.5.2017)

Ind 5 Uusien vaarallisten kasvinuhoojien määrä pysyvästi 2005-2016, kpl (lähde Evira)

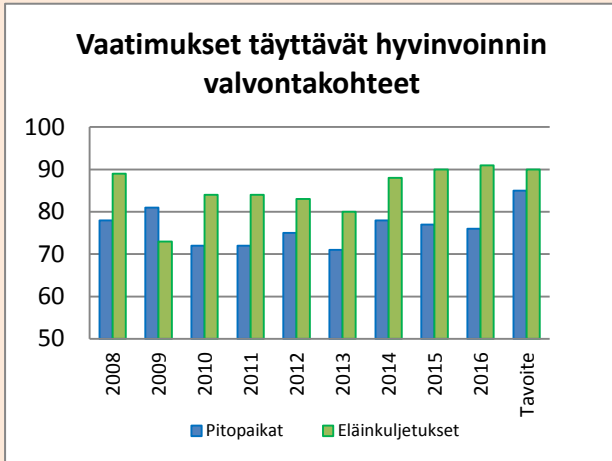

Ei ollut

Matti Puolimatka

2. Eläinten hyvinvointi paranee

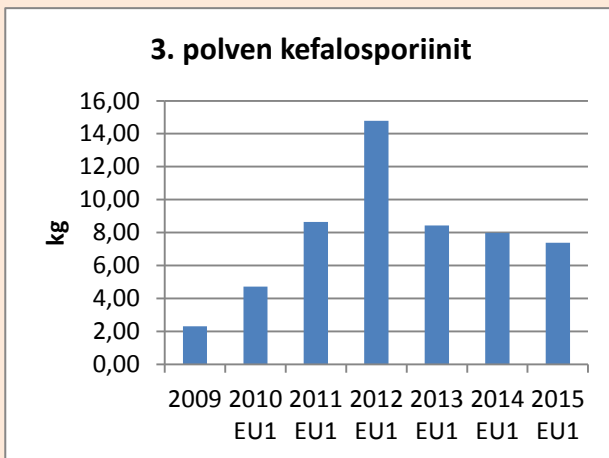
Ind 6 Eläinten hyvinvoinnin valvontakohteet täyttävät vaatimukset 2008-2016, % tarkastuksista (lähde Evira)

Vaatimukset täyttävien tuotantoeläintilojen osuus tarkastetuista (76%) oli samaa luokkaa kuin edellisvuonna (77%) eli tavoitetta ei tänäkään vuonna saavutettu. Numeerinen tavoite sopii huonosti valvonnan vaikuttavuuden arvioimiseen silloin, kun mukana on kohdennetusti valittuja tiloja. Tavoitetta tulisikin tältä osin tarkastella uudelleen.

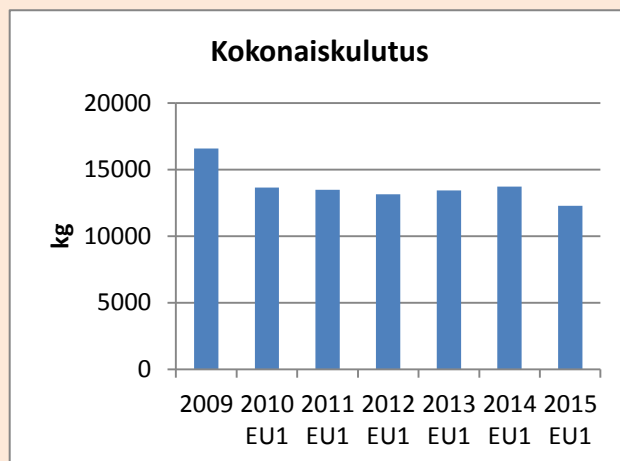
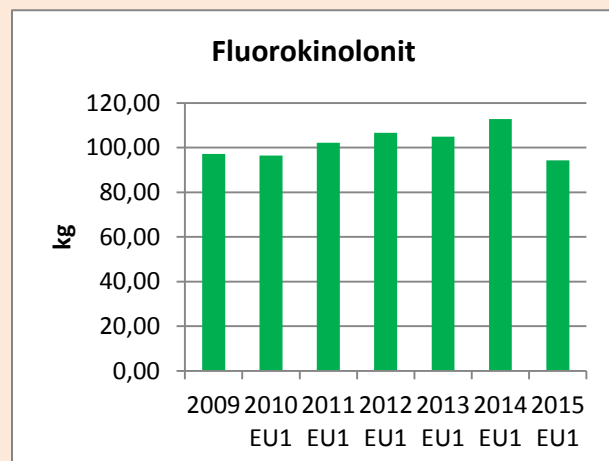
Tarkastustuloksissa oli jälleen selkeitä eläinlajikohtaisia eroja. Aikaisempina vuosina valvontatuloksissa korostuneet epäkohdat nautatiloilla vähenivät selkeästi (23 %--> 17 %), etenkin vasikoiden pidossa on tapahtunut parannusta. Turkistiloilla sen sijaan havaitujen epäkohtien määrä oli edellisvuosien tapaan korkealla tasolla (66 %). Myös sikatiloilla epäkohtien määrät kasvoivat (20 % --> 28 %). Kaupallisten eläinkuljetusten valvonnassa Eviran vaikuttavuusindikaattoritavoite on, että vähintään 90 % tarkastetuista eläinkuljetuksista täyttää vaatimukset. Tähän tavoitteesen päästii toisena vuonna peräkkäin: laiminlyöntejä havaittiin 9 % tarkastetuista kuljetuksista (10 % 2015). Pitkään jatkuneella, tiiviillä yhteistyöllä eläinkuljetussektorin kanssa on saatu parannettua eläinten hyvinvointia kuljetusten aikana. Samaa työtä tullaan jatkamaan myös muiden sektoreiden kanssa. Myös tietojärjestelmistä tulevaisuudessa saatavan tiedon tehokas käyttö valvonnan vaikuttavuuden parantamisessa tulee olemaan avainasemassa. Jaana Mikkola (11.5.2017)

Ind 7 Mikrobilääkkeiden myyntimäärät 2009-2015, kg (lähde Fimea, viimeisimmät saatavilla olevat tiedot vuodelta 2015)

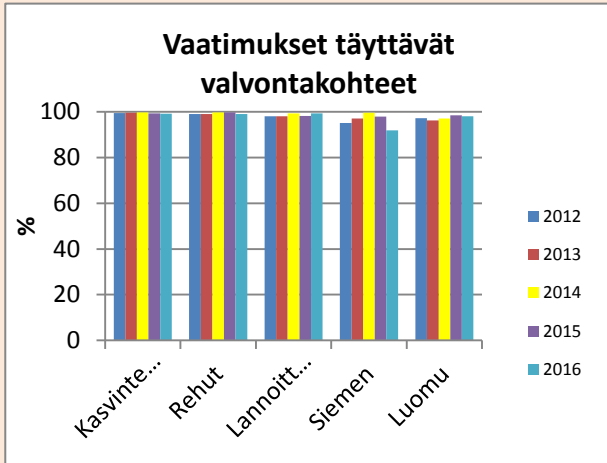
Vuonna 2017 käytettävissä olevien vuoden 2015 kokonaismyynti väheni edellisestä vuodesta lähes tuhat kiloa. Eniten vähenivät suun kautta annettavien sulfa-trimetopriimin (-463 kg) ja tetrasykliinien (-414 kg) myyntimäärät. Kolmannen polven kefalosporiinin myyntimäärä laski verrattuna edelliseen vuoteen (0,6 kg, 8 %) Fluorokinolonien myyntimäärä laski 16 % (19 kg). Makrolidien myyntimäärät kasvoivat 74,54 kg (14 %). Tarkemman käyttötiedon puuttuessa syitä on mahdoton arvailla ja kyse saattaa olla myös satunnaisesta vaihtelusta. Kokonaismyyntimäärä ei ota huomioon muutoksia eläinmäärissä. Lisäksi lääkeryhmien teho vaikuttavan aineen painoyksikköä kohti vaihtelee eli saman tehon saavuttamiseksi eri lääkeaineita tarvitaan erilaiset määrät.

Euroopan lääkevirasto EMA:n ESVAC-projekti raportoi mikrobilääkkeiden myyntimäärät suhteutettuna tuotantoeläinten biomassaan. Viimeisin ESVAC-raportti on vuodelta 2014. Suomen biomassa suhteutettu myyntimäärä oli 22,3 mg/PCU (population correction unit). Vuonna 2013 se oli 24,3 mg/PCU. Henriette Helin-Soilevaara (12.5.2017)

3. Korkealaatuisen ruoan tuottamisen edellytykset turvataan ja maa- ja elintarviketalouden tuotantokyky kasvaa

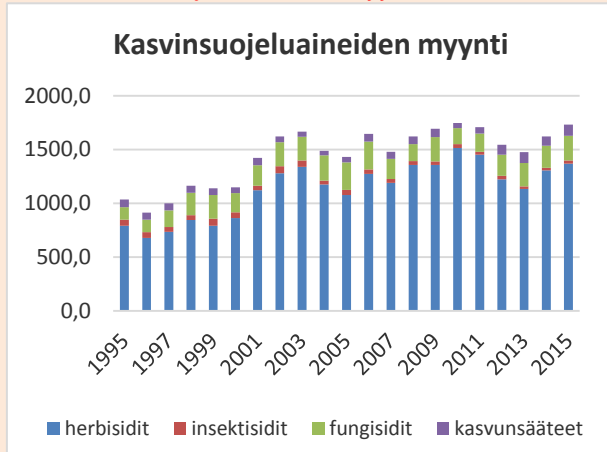
Ind 8 Maatalouden tuotantopanosten valvontakohteet täyttävät vaatimukset 2012-2016 % (Lähde Evira)

Maatalouden tuotantopanosten ja kasvinterveyden valvontakohteet ovat noudattaneet säädöksiä hyvin vuosina 2012-2016. Valvontakohteiden katsotaan täyttäneen säädöksen vaatimukset, kun niihin ei ole sovellettu pakkokeinoja. Valvonta kohdistetaan vuosittain riskiperusteisesti ja se voi kohdistua eri vuosina eri tyyppisiin toimijoihin tai eri asioihin. Tästä huolimatta vuosittaista vaihtelua säädösten noudattamisessa ei juuri ole ollut, vaan säädösten noudattaminen on ollut vuosittain hyvällä tasolla. Indikaattoria on jatkossa syytä kehittää siihen suuntaan, että mitattaisiin sitä, kuinka hyvin toimijat ovat korjanneet edellisellä tarkastuksella havaitut puutteet.

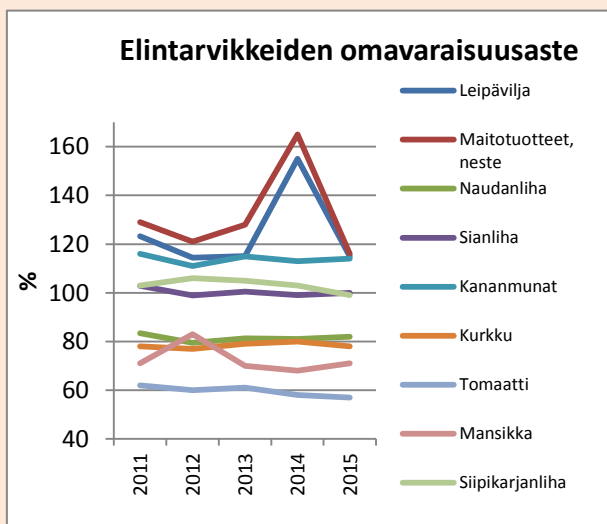
Juha Kieksi (31.5.2017)

Ind 9 Kasvinsuojeluaineiden myyntimäärät 1995-2015 (tehokainetta, kg)

Matti Puolimatka

Ind 10 Markkinoilla olevien elintarvikkeiden omavaraisuusaste 2009-2015, % (lähde tilastokeskus ja ruokatieto ry.)

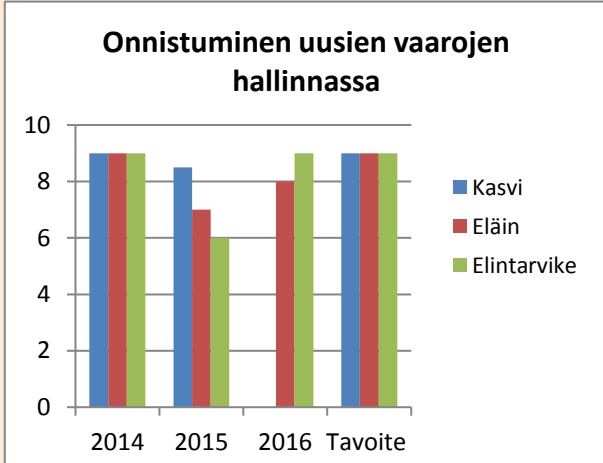
Leipäviljan, kananmunien, sianlihan, maitotuotteiden ja siipikarjanlihan omavaraisuusaste on ollut yli 100 %, muita neljää elintarviketta tuotetaan vähemmän kuin kulutetaan. Leipäviljan omavaraisuusasteen laskuun vaikutti laatutekijät, kuten vehnien alhainen valkuaispitoisuus. Eläinperäisten tuotteiden tuotantomäärämuutokset ovat hillitympiä. Kasvituotteissa vaihtelut ovat suurempia, mitä selittänee kasvukauden sääolojen vaihteluiden vaikutus sadon määrään ja tuottajien herkempi reagoitukyky markkinatilanteen vaikutukseen kannattavuuteen (huonosti kannattavaa tuotantoa vähennetään).

Omavaraisuusasteeseen vaikuttanee myös tuotannon kausivaihtelut vuoden sisällä: esim. tomaatin ja kurkun kotimainen tuotanto ei ole yhtä aktiivista kaikkina vuodenaikoina. Suomen korkeat tuotantokustannukset nakertavat kilpailukykyä, jolloin paine halvempien sisämarkkina- ja tuontielintarvikkeiden valintaan kasvaa.

Matti Puolimatka

4. Maa-, metsä- ja elintarviketalous sopeutuvat kestävästi ilmastonmuutokseen

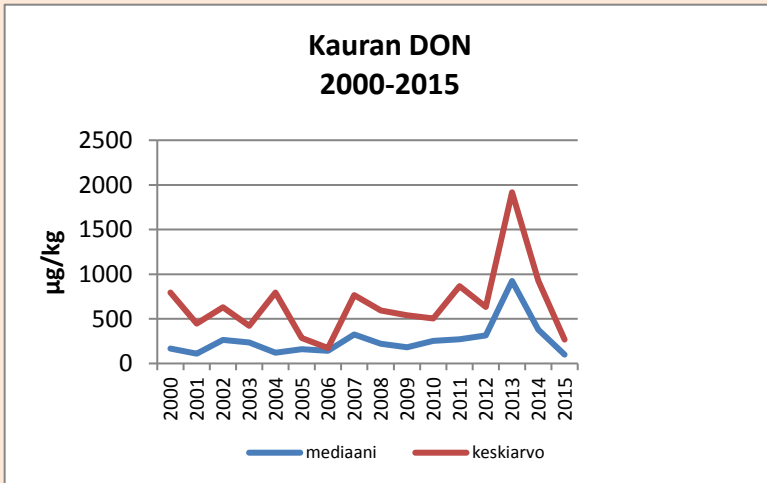
Ind 11 Onnistuminen uusien vaarojen hallinnassa 2014-2016, laadullinen arviointi 1-10 (lähde Evira)

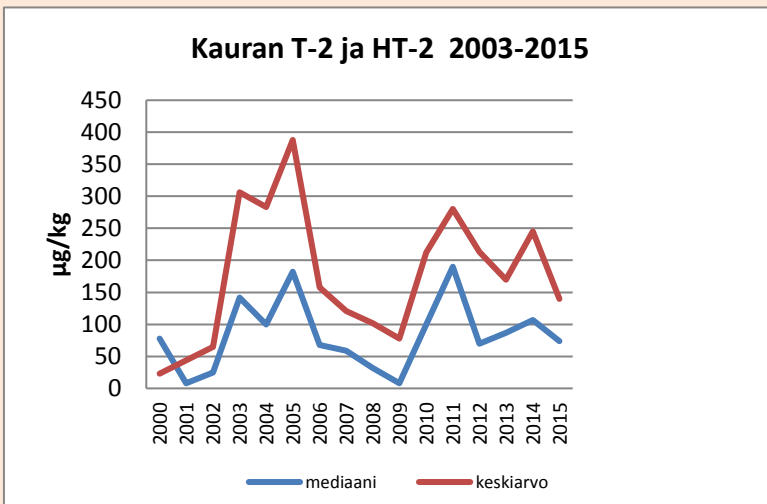
Eläinprosessin osalta todettiin, että uusien vaarojen tunnistamisprosessi on olemassa, mutta tietojärjestelmät eivät tule uusien vaarojen tunnistamista. Vuodesta 2015 viestintä on parantunut erityisesti somessa. Edelleen puuttuu kuitenkin dokumentoitu systemaattinen tilannekatsaus, josta kävisi ilmi asiantuntijoiden näkemys. Jatkossa hyödynnetään enemmän eläinlajiyhteistyöryhmiä.

Brasilian liittovaltion poliisi sulki maaliskuussa 2017 21 lihalaitosta elintarvikevalvontaviranomaisten korruptioepäilyjen johdosta. Tapaus aiheutti myös Suomessa suuren kohun, koska Brasiliasta epäiltiin tuodun pilaantunutta lihaa EU-alueelle. Evira pystytti välittömästi tilanteen johtoryhmän. Evira selvitti lihan maahantuontia, tuontilihaan mahdollisesti liittyviä vaaroja sekä viestitti tilanteesta aktiivisesti mediallyle. Suomeenkin oli tuotu pieni määrä lihaa suljetuista laitoksista. Tilanteen hoidon itsearvioinnissa esiin nousi ensisaapumisvalvonnan tietojen keruun työläys sekä viranomaisten saavutettavuus virka-ajan ulkopuolella.
Matti Puolimatka, Paula Kinnunen, Leena Räsänen (23.5.2017)

Ind 12 Kotimaisten elintarvikkeiden ja rehun hometoksiinipitoisuus 2000-2015, µg/kg (lähde LUKE, viimeisimmät saatavilla olevat tiedot vuodelta 2015)

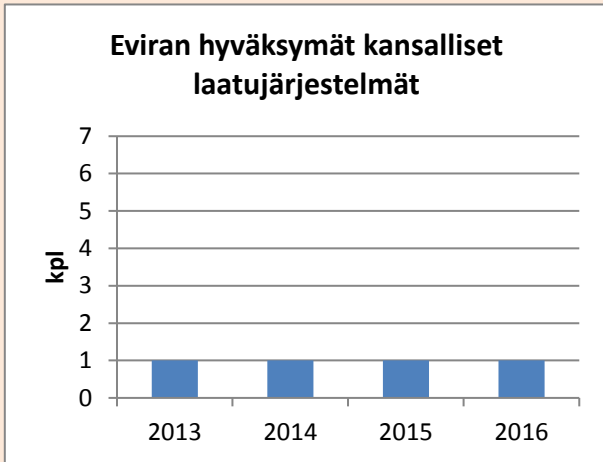

V. 2015 vain kolme prosenttia tutkituista kauranäytteistä ylitti DON-hometoksiinin elintarvikekauralle asetetun raja-arvon 1750 µg/kg. Yksikään tutkituista kauranäytteistä ei ylittänyt T-2 / HT-2 -toksiinien suositusarvoa 1000 µg/kg. Tilanne oli siten parempi kuin kahtena edellisenä vuotena huolimatta kesän punahomeita suosivasta säästä. Sään lisäksi uilla tekijöillä on todettu olevan vaikutusta toksiinien esiintymiseen, esimerkkinä viljelykierto, viljelytekniikka, viljalaji ja -lajike, korjuu ja kuivaus jne, mutta tekijöiden vaikutusten erottaminen toisistaan on vaikeaa. Ilmastonmuutoksen voi olettaa ilmenevän tulevaisuudessa uusina home- ja toksiinilajeina. Esimerkkinä voi pitää *Fusarium langsethiae* -lajin yleistymistä 2000-luvun alkuvuosien kuumina ja kuivina kasvukausina, mikä johti lisääntyneisiin T-2 / HT-2 -toksiinipitoisuuksiin. On tärkeää seurata ja tutkia hometoksiinitilannetta ja toksiinin muodostukseen vaikuttavia tekijöitä sekä samanaikaisesti kehittää viljelyä ehkäisemään toksiinien syntymistä. Lukuisten yhtäaikaisten vaikuttavien tekijöiden läsnäolo vaatii monimutkaisten matemaattisten mallien käyttöä, jotta voidaan arvioida eri tekijöiden yksittäisiä tai yhteisvaikutuksia hometoksiinien määrään.
Mirja Kartio/10.8.2016

5. Elintarvikeketjun toiminnan vastuullisuus voidaan todentaa

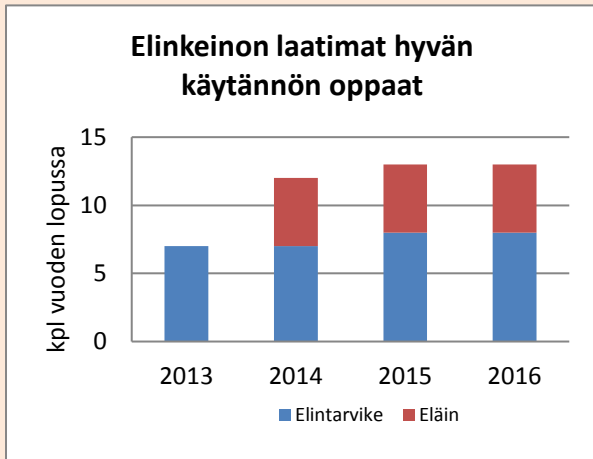
Ind 13 Elintarvikkeiden hyväksytyjen kansallisten laatujärjestelmien lukumäärä Suomessa 2013-2016, kpl (kumuloiuva) (lähde Evira)

Evira hyväksyi vuonna 2013 ensimmäiseksi elintarvikelain mukaiseksi kansalliseksi laatujärjestelmäksi Sikava-terveydenhuoltojärjestelmään perustuvan laatujärjestelmän, ja se on edelleen ainoa elintarvikeketjun kansallinen laatujärjestelmä Suomessa. Em. kansallisen laatujärjestelmän mukainen lopputuote on Sikavan kansallisen tason ehdot täyttävä sika. Mikäli hyväksyttyyn kansallisen tason laatujärjestelmään on tarkoitus viitata tuoreen tai pakastetun sianlihan myynnissä, tulee laatujärjestelmän hyväksynnälle hakea laajennus toimija- ja laitokohtaisesti. Hyväksynnän keskeisin vaatimus on kansallisen laatujärjestelmän ehdot täyttävän elävän eläimen ja siitä saadun sianlihan täydellinen jäljitettävyyden aina lihan pakkaamiseen saakka. Kansallisen laatujärjestelmän ehdot täyttävää sianlihaa markkinoidaan termillä LAATUVASTUU. Kansallisen laatujärjestelmän käytön laajentumisen mittarina on nykytilanteessa tarkoituksenmukaisinta käyttää laitokohtaisten hyväksymisten kappalemäärää. V. 2016 Evira vastaanotti kolme hakemusta toimijakohtaisen jatko-osan myöntämiseksi. Kaikissa kolmessa päätös oli hyväksyvä.

Jussi Peusa

Ind 14 Hyvän käytännön oppaiden lukumäärä 2013-2016, kpl (kumuloiuva) (lähde Evira)

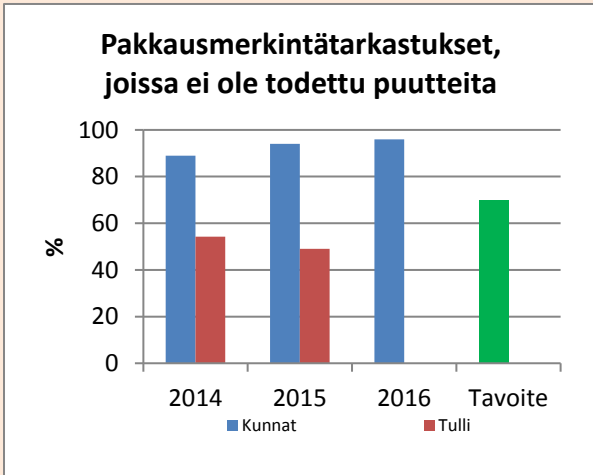

Vuoden 2016 loppuun mennessä Evira on arvioinut 13 hyvän käytännön ohjetta. Näistä kuusi koskee elintarvikealaa, kaksi rehualaa ja viisi eläinten terveyttä ja hyvinvointia.

Ville Kekkonen

6. Turvallisella ravitsemuksella edistetään hyvinvointia

Ind 15 Pakkausmerkintätarkastukset, joissa ei ole todettu merkittäviä puutteita 2014-2016, %
(lähde Evira ja Tulli)

Kuntien elintarvikevalvontaviranomaiset tarkastivat yleisiin elintarviketietoihin kohdistuvia pakkausmerkintöjä. Tarkastuksista, joita tehtiin 7289 kpl (2015 4498 kpl), niistä 96 %:ssa ei todettu merkittäviä puutteita, mikä ylitti tavoitteeksi asetetun 70 %.

Tullintiedot valmistuvat myöhemmin.

Tuulikki Lehto (18.5.2017)

Ind 16 Raskasmetallien ja kasvinsuojeluaineiden saanti (ihmiset)

Jatkuvaa saantiseurantaa ei ole

Liite 3. Elintarvikeketjun valvonnan resurssit 2016

Liite 3									
ELINTARVIKEKETJUN VALVONNAN RESURSSIT (HTV) 2016 SEKÄ VERTAILU VUOSIIN 2011-2015									
Viranomainen ja toimintakokonaisuus	Tutkimus ja riskinarviointi	Laboratorio	Valvonta	Vuonna 2016 yhteensä	Vuonna 2015 yhteensä	Vuonna 2014 yhteensä	Vuonna 2013 yhteensä	Vuonna 2012 yhteensä	Vuonna 2011 yhteensä
Ministeriöt									
MMM			53,0	53,0	53,0	53,0			
STM			2,0	2,0	2,0	2,0			
Evira*									
Kasvint. edellytykset ja kasvinterv.	5,0	45,0	74,0	124,0	125,0	181,0	191,0	179,0	176,0
Eläinten terveys ja hyvinvointi	10,0	106,0	63,0	179,0	186,0	220,0	229,0	219,0	224,0
Elintarviketurvallisuus	15,0	85,0	224,0	324,0	321,0	314,0	313,0	298,0	291,0
<i>Evira yhteensä</i>	<i>30,0</i>	<i>236,0</i>	<i>361,0</i>	<i>627,0</i>	<i>632,0</i>	<i>715,0</i>	<i>733,0</i>	<i>696,0</i>	<i>691,0</i>
ELY-keskukset*									
Kasvint. edellytykset ja kasvinterv.	0,0	0,0	19,2	19,2	36,7	39,8	46,2	46,7	41,6
Eläinten terveys ja hyvinvointi	0,0	0,0	6,0	6,0	6,1	5,9	6,2	6,8	6,5
Elintarviketurvallisuus**	0,0	0,0	24,3	24,3	3,6	2,6			
<i>ELY-keskukset yhteensä</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>49,5</i>	<i>49,5</i>	<i>46,4</i>	<i>48,3</i>	<i>52,4</i>	<i>53,5</i>	<i>48,1</i>
AVit									
Eläinten terveys ja hyvinvointi	0,0	0,0	34,5	34,5	40,2	40,0	40,0	31,1	35,2
Elintarviketurvallisuus	0,0	0,0	13,4	13,4	17,2	17,0	15,3	14,8	14,5
<i>AVit yhteensä****</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>47,9</i>	<i>47,9</i>	<i>57,4</i>	<i>57,0</i>	<i>55,3</i>	<i>45,9</i>	<i>49,7</i>
Kunnat									
Kasvint. edellytykset ja kasvinterv.	0,0	0,0	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0
Eläinten terveys ja hyvinvointi	0,0	0,0	62,0	62,0	57,0	60,0	60,0	77,0	77,0
Elintarviketurvallisuus	0,0	0,0	252,8	252,8	263,0	276,4	296,0	290,2	302,0
<i>Kunnat yhteensä</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>321,8</i>	<i>321,8</i>	<i>327,0</i>	<i>343,4</i>	<i>363,0</i>	<i>374,2</i>	<i>386,0</i>
Tulli									
Kasvint. edellytykset ja kasvinterv.	0,0	0,0	13,0	13,0	16,0	16,0	16,0	16,0	16,0
Eläinten terveys ja hyvinvointi	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Elintarviketurvallisuus***	0,0	24,0	56,0	80,0	82,0	84,0	84,0	84,0	84,0
<i>Tulli yhteensä</i>	<i>0,0</i>	<i>24,0</i>	<i>69,0</i>	<i>93,0</i>	<i>99,0</i>	<i>101,0</i>	<i>101,0</i>	<i>101,0</i>	<i>101,0</i>
Valvira									
Kasvint. edellytykset ja kasvinterv.**	0,0	0,0	0,3	0,3	0,3	0,5	0,5	0,5	0,2
Elintarviketurvallisuus	0,0	0,0	1,1	1,1	1,1	1,2	0,8	0,8	0,6
<i>Valvira yhteensä</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>1,4</i>	<i>1,4</i>	<i>1,4</i>	<i>1,7</i>	<i>1,3</i>	<i>1,3</i>	<i>0,8</i>
Tukes									
Kasvint. edellytykset ja kasvinterv.****	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	22,0	22,0	22,0
Puolustusvoimat									
Elintarviketurvallisuus	0,0	0,0	2,2	2,2	2,3	2,2	2,7	3,2	3,7
Ahvenanmaa									
Kasvint. edellytykset ja kasvinterv.****	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0,0			
Eläinten terveys ja hyvinvointi****	0,0	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Elintarviketurvallisuus	0,0	0,0	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4
<i>Ahvenanmaa yhteensä</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>5,6</i>	<i>5,6</i>	<i>5,6</i>	<i>5,6</i>	<i>5,6</i>	<i>5,6</i>	<i>5,6</i>
Muut viranomaistehtäviä tekevät tahot (mm. valtuutetut tarkastajat)									
Kasvint. edellytykset ja kasvinterv.	0,0	0,0	9,2	9,2	19,5	27,3	29,4	36,0	36,0
Eläinten terveys ja hyvinvointi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,3	0,3
Elintarviketurvallisuus**	0,0	0,0	14,3	14,3	6,6	18,9	17,3	8,2	8,2
<i>Valtuutetut tarkastajat yhteensä</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>23,5</i>	<i>23,5</i>	<i>26,1</i>	<i>46,2</i>	<i>47,0</i>	<i>44,5</i>	<i>44,5</i>
Ulkopuoliset asiantuntijat									
Elintarviketurvallisuus	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Elintarvikeketjun valvonta yhteensä									
Kasvintuot. edellytykset ja kasvinterveys	5,0	45,0	123,7	173,7	195,2	272,6	318,7	307,2	298,8
Eläinten terveys	10,0	106,0	165,7	281,7	290,5	327,1	336,7	335,4	344,2
Elintarviketurvallisuus	15,0	109,0	593,5	717,5	709,9	719,1	725,4	704,6	709,4
<i>Tehtäväalue yhteensä</i>	<i>30,0</i>	<i>260,0</i>	<i>937,9</i>	<i>1227,9</i>	<i>1250,6</i>	<i>1376,3</i>	<i>1380,8</i>	<i>1347,1</i>	<i>1352,4</i>
* Sisältää hallinnon työryhmykset, muiden viranomaisten osalta vain suoraan valvontaan käytetyn työpanoksen									
** Luonnonmukaisen tuotannon valvonta v 2016->									
*** Sisältää myös torjunta-ainejäämä- ja gmovalvonnan									
**** Ahvenanmaan osalta on ilmoitettu vain Eviran ohjaamaan valvontaan käytetty aika									
***** Vuosina 2011-2013 on ilmoitettu myös kasvinsuojeluaineiden hyväksyntään käytetty työpanos									
***** AVI-tilinpäätös: tehtäväalue yht. 60 htv									
Ei sisällä yksityisten laboratorioiden työpanosta									
Arvioidut luvut merkitty punaisella									

Liite 4. Elintarvikevalvonnan tiedot Eurostatille

Elintarvikevalvonnan tarkastusmäärät 2016

	Alkutuotanto, lkm*	Valmistus ja pakkaaminen, lkm	Jakelu ja kuljetus, lkm	Vähittäismyymälät, lkm	Tarjoilu, lkm	Vähittäismyynti valmistuspaikan yhteydessä, lkm	Tuonti	Yhteensä, lkm
Kohteiden lukumäärä	0	3482	2603	11511	34780	0	0	52376
Tarkastettujen kohteiden lukumäärä	34	1633	425	3873	14472	0	0	20437
Tarkastusten lukumäärä	34	3395	587	5280	18531	0	0	27827
Kohteiden, joiden toiminnassa havaittu puutteita, lukumäärä	4	315	39	497	1829	0	0	2684
Havaittujen puutteiden tyypit								
Hygienia (HACCP, osaaminen)	0	21	5	0	17	0	0	43
Yleinen hygienia	4	356	19	443	2026	0	0	2848
Koostumus	0	6	3	14	0	0	0	23
Kontaminaatio (muu kuin mikrobiologinen)	0	0	0	0	0	0	0	0
Pakkausmerkinnät ja esitteet	0	65	11	206	51	0	0	333
Muut	0	202	25	249	759	0	0	1235

Elintarvikevalvonnan näytetiedot 2016, pois lukien tullin näytteet

	Mikrobiologinen kontaminaatio, lkm	Muu kontaminaatio, lkm	Koostumus, lkm	Pakkausmerkinnät ja esitteet, lkm	Muut, lkm	Näytteiden, joissa havaittu puutteita, lkm	Näytteiden kokonaismäärä
1. Maito ja maitovalmisteet	0	0	0	0	0	0	0
2. Munat ja munavalmisteet	0	0	0	0	0	0	0
3. Liha ja lihavalmisteet, riista ja siipikarja	5	0	0	0	0	0	0
4. Kala ja kalavalmisteet, äyriäinen ja simpukka	0	0	0	0	0	0	0
5. Rasvat ja öljyt	0	0	0	0	0	0	0
6. Keitot, liemet ja kastikkeet	2	0	0	0	0	0	2
7. Vilja- ja leipomovalmisteet	0	0	0	0	0	0	0
8. Hedelmät ja vihannekset	20	0	0	0	0	4	20
9. Yrtit ja mausteet	0	0	0	0	0	0	0
10. Mehut, juomat, kivennäisvesi ja pakattu vesi	0	0	0	0	0	0	0
11. Viini	0	0	0	0	0	0	24
12. Alkoholijuomat (muut kuin viini)	0	0	9	8	0	0	32
13. Jäätelöt ja jälkiruuat	0	0	0	0	0	0	0
14. Kaakao, kaakaovalmisteet, kahvi ja tee	0	0	0	0	0	0	0
15. Makeiset, hunaja ja sokeri	0	0	0	0	0	0	0
16. Päkinät, päkinätuotteet ja snacksit	0	0	0	0	0	0	0
17. Valmisruuat	0	0	0	0	0	0	0
18. Erityisruokavaliomvalmisteet	0	0	0	0	0	0	0
19. Lisäaineet	0	0	0	0	0	0	0
20. Elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvat elintarvikkeet	0	0	0	0	0	0	0
21. Muut	625	0	0	0	0	85	625

Tullin tutkimat elintarvikenäytteet 2016

TUOTERYHMÄ	TUTKITTU		MÄÄRÄYSTENVAST.		HUOMAUTETUT	
	KPL	%	KPL	%	KPL	%
Viljanjyvät ja viljavalmisteet	175	0 %	0	0 %	20	11 %
Vihannekset ja vihannestuotteet	585	23 %	23	4 %	37	6 %
Tärkkelysjuurekset ja -mukulat	19	1 %	1	5 %	1	5 %
Palkokasvien siemenet ja palkokasvituotteet	30	2 %	2	7 %	4	13 %
Hedelmät ja hedelmätuotteet	690	18 %	18	3 %	27	4 %
Kalat ja kalavalmisteet	12	0 %	0	0 %	0	0 %
Makeiset ja suklaa	58	2 %	2	3 %	12	21 %
Hedelmä- ja vihannes- ja kasvimehut, -juomat, -levitteet ja vast.	143	8 %	8	6 %	13	9 %
Vedet, vesipohjaiset virvoitusjuomat ja vastaavat	57	5 %	5	9 %	8	14 %
Kuumien juomien ja haudutteiden raaka-aineet	133	11 %	11	8 %	12	9 %
Alkoholijuomat	18	0 %	0	0 %	12	67 %
Elintarvikkeet kasvikäisille	65	7 %	7	11 %	2	3 %
Elintarvikkeet erityisruokavaliota noudattaville (ml. ravintolisät)	224	78 %	78	35 %	46	21 %
Koostetut ruokalajit	172	5 %	5	3 %	9	5 %
Maustamisvalmisteet ja ateriakastikkeet	181	12 %	12	7 %	15	8 %
Puhdistetut eristetyt ainesosat	35	6 %	6	17 %	2	6 %
Viljataikinapohjaiset valmisteet	209	17 %	17	8 %	26	12 %
Pähkinät ja pähkinätuotteet	112	5 %	5	4 %	8	7 %
Öljysiemenet ja -hedelmät	105	1 %	1	1 %	8	8 %
Yrtit, mausteet ja vastaavat	196	21 %	21	11 %	24	12 %
Kuumat juomat (kahvi-, kaakao-, tee- sekä yrttijuomat)	16	0 %	0	0 %	2	13 %
Lihaa ja maitotuotteita jäljittelevät tuotteet	19	0 %	0	0 %	1	5 %

* Elintarvikkeiden alkutuotannon osalta tiedot puuttuvat, koska kattavaa tietoa ei saatavana v 2016